

COMMENTARII
DE REBUS
IN
SCIENTIA NATURALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

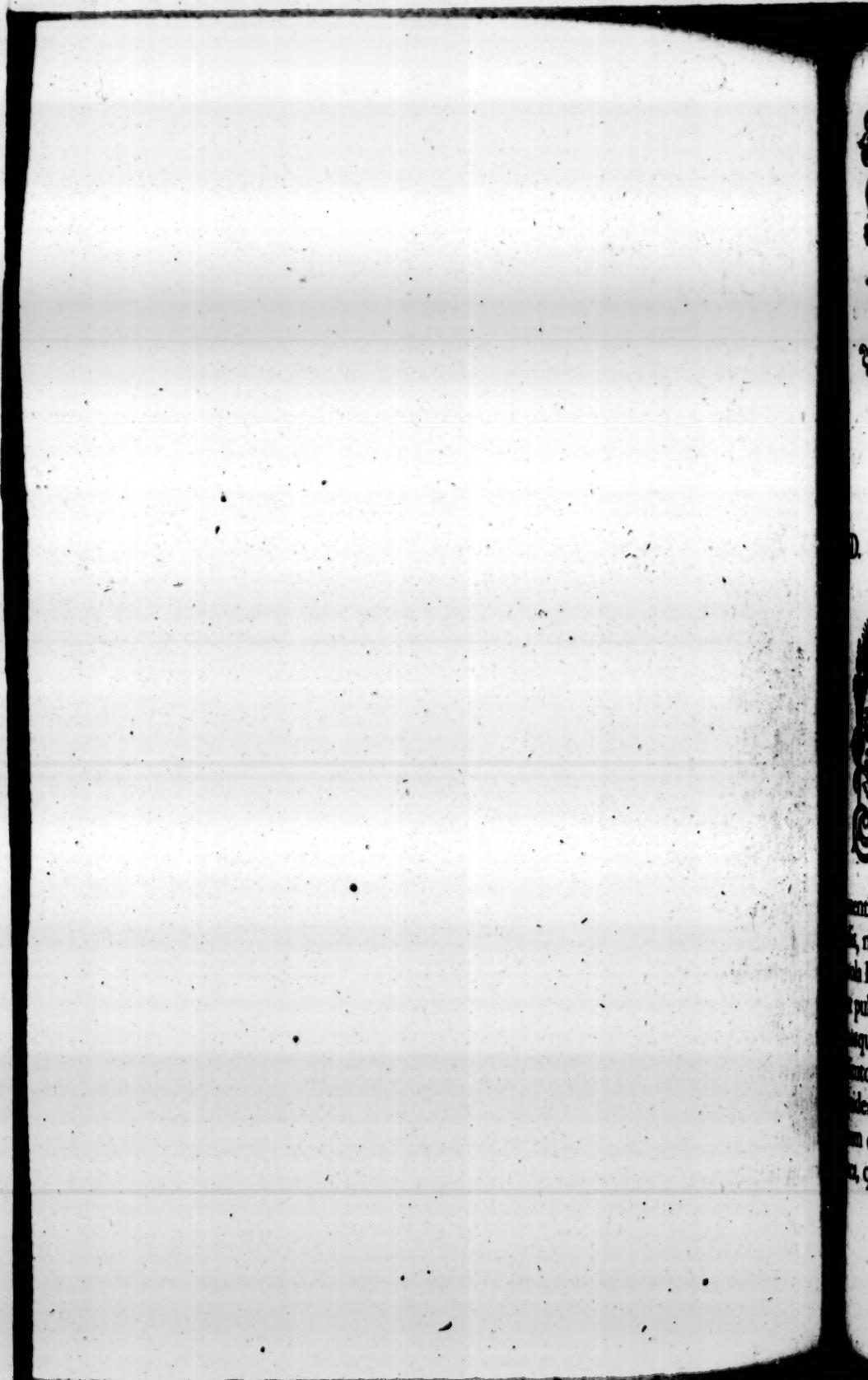

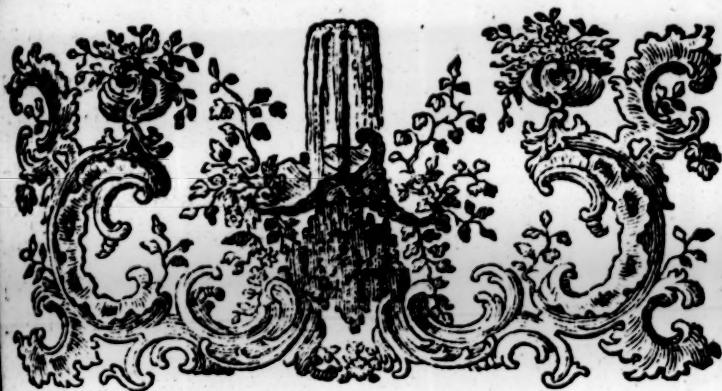
PRIMAE DECADIS SUPPLEMENTVM I.

LIPSIAE MDCCLXIII.
PVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam

Abodami apud I. Schreuder et P. Mortier iun. Londini apud C. G. Seyffert, Pa-
pud Briasson, Pataui apud I. Manfré, Venetiis in B. Albrizzi et S. Coleti
officinis, Romae apud Venant. Monaldini.

LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

CHRISTIANVS GOTTLIEB LVDWIG.

Cum nunc volumen decimum commentariorum de rebus in scientia naturali et medicina gestis absolutum sit, de promissis in fine partis secundae voluminis noni supplemis, in peculiari volumine cum indicibus exhibemus, nunc cogitandum nobis est. Laetamur de benevolentia laborum nostrorum censura, et de applausu, quo publica scripta et amicorum literae eos exceperunt, neque fatemur hac de causa permotos esse, ut de invenienti hoc porro continuando cogitaremus; quod item certo spondemus, nisi hoc ipso anno, quo primis decadem voluminum ad finem deduximus, magna quam haec tenus superare debuimus, nobis se

A 2

oppo-

opponant impedimenta. Otium enim literarum, quod ad hos labores strenue exequendos et ut decet continuandos requiritur, inter belli turbas haud raro interrupi solet. Et si tantum commemoremus, commercia literaria et optimorum librorum ab exteris potissimum acquirendorum collectionem difficultiorem reddi, satis indicasse videmur, quare id, quod praestandum nobis sumsimus, non omnino fecerimus.

Minime autem silentio praeterire possum Praestissimos Viros, qui operam suam in Commentariis his edendis impenderunt, et nostram operam strenuo auxilio adiuuarunt. Cum cepisse in hoc consilium, Socios mihi iunxeram **IOH. BENIAMIN BOEHMERVM, IOH. ABRAHAMVM HEINIVM, ERNESTVM GOTTLOB BOSIVM, FRIDERICVM GOTTLOB IACOBI** et **GEORGIVM RVDOLPHVM BOEHMERVM**, Doctores et ex parte Professores Academiae nostrae egregia eruditione conspicuos, inter quos pro vario, quod singuli maxime colebant, studiorum genere pensa distributae erant, quae in conuentibus nostris paelecta, correcta et diiudicata tandem in publicum emittebantur. Vix vero primum Volumen a prelo liberum eratum et **BOEHMERVS senior et IACOBI**, grauissimis morbis detenti, tandem iis supprimerentur nobisque in optimo aetatis flore eriperentur.

Non deficiebant tamen relationes de nouis libris cum **GEORGIVS FRIDERICVS BAERMANNVS** Matheoseos Professor Wittebergensis, veteranus amicus, varias erudite elaboratas conferret, et **ABRAHAM GOTTHELF KAESTNERVS** Lipsiensis Professor, postea Göttingam ad Matheosin docendam auocatus, ne non **IOHANN DANIEL TITIVS**, Professor Wittebergenis

gensis, instituto nostro fauerent nostrosque labores suffinerent. Et licet BOEHMERVS Iunior muneri Professoris Medicinae in Academia Wittebergensi admodum vereatur, non tamen prorsus nostris laboribus se subduxit, sed varia pensa nobiscum communicavit. Com mendanda etiam est opera GOTTL OB CAROLI SPRINGSFELDII, Consiliarii Aulici Marchionis Brandenburgo Culmbacensis et Poliatri Weisenfelsensis, qui passim in nostris Commentariis laudatur, passim etiam specimina eruditae librorum lectionis per hoc decennium contulit; quod etiam nonnunquam praefuit IOH. E R N E S T V S G R E D I N G, Med. Lic. Poliater Zwickauiensis, nunc Medicus Nosodochii Waldheinensis exercitatisimus.

Etsi autem optimis his exterorum laboribus in opere nostro continuando iuuabamur, de nouistamen a Lipsiae praesentibus laborum sociis cogitandum erat: inuenimus etiam D. CHRISTIANVM GOTTL ILF KIESLINGIVM et M. IOH. IOBVM BARTSCHIVM, Viros ad hoc opus idoneos. Vix tamen specimina, satis illa laudanda, nobis exhibuerant prima, cum morte praematura nobis quoque eriperentur. Feliciores vero fuimus in iis eligendis, quos postea cooptauimus, CAROLO WILHELMO POERNERO, IOH. CAROLO GEHLERO et CHRISTIANO FRIDERICO BOERNERO, Medicinae Doctoribus experientissimis, nec non DANIELE GOTTL OB RVDOLPHO, CHRIST. FRIDERICO KADELBACH et CAROLO CHRISTIANO WAGNERO, Artium Magistris et scientiae naturalis studiosissimis, item M. SAMUEL FRIDERICO NATHANAEL MORO, qui in vltimis Tomis eloqua Medicorum conscripsit. Hi omnes in hunc usque

que diem nobiscum commoda historiae literariae medicae recentioris augere suscipiunt. Tacemus alios, qui sparsim tantum inserta specimena exhibuerunt.

Laudatis itaque Viris mihi amicissimis, exterorum benevolentiam, cum quibus mihi cominercent literarum intercedit, laudare deberem, cum eos variis modis, et consiliis et auxiliis, in primis nouis medicis communicatis, in instituto nostro fauentes inuenierim. Nomina autem eorum repetere superfluum duco, quia scripta cum erudito orbe communicata exquisitissima in nostris voluminibus iam commemorantur. Quorum quanquam nonnulli ex hac vita decesserunt, alii tamen et eruditis curis et auxilio nobis praestando scientiam naturalem et medicinam augere non intermittunt, et omnino merentur, ut posteritati commendentur.

In supplementis autem his tradendis eandem obseruabimus rationem, quam hactenus in libris variis recensendis sequuti sumus, addendo praecipue eos, quos vel serius accepimus, vel alia ob impedimenta hactenus negligere coacti fuimus. Ea, quae ad supplementum primum et secundum pertinent, scripta iam ordinavimus, nec deerunt forte, de quibus in tertio et quarto exponendum erit, quo facto indices separatim edituri sumus. Quod si vero tertium supplementum praecipua a nobis tradenda capiat, in quarto paulo ampliore indices exhibituri sumus, qui tamen, si et quartum supplementum accedit, peculiari volumine tradi poterunt, cum ex idea operis satis perspiciamus, illos, si accurate concinnandi sint, paulo ampliores futuros esse. Dabam Lipsiae Mense Ianuario. A.O.R. MDCCLXIII.

I.

An Essay on Waters. In three Parts, treating I. of simple Waters. II. of cold, medicated Waters. III. of Natural Baths. By C. LVCAS, M. D. London, printed for A. Miller, 1756. 8vo. 2*l.* Alph. s. praef. Tab. aen. 2.

i. e.

Examen aquarum, in tres partes diuisum; quare I^{ma} Pars agit de aquis simplicibus II^{da} de aquis medicatis, III^{ta} de balneis naturalibus.
Auctore C. L V C A, M. D.

Depromimus librum, qui omnem mere-
tur attentionem, et aquarum scrutato-
ribus, qui perfectam de aquis habere
cuiunt notitiam, ita gratus esse debet,
ut illo vix carere queant. Debita enim cura, plé-
noque artis ordine Cl. L U C A s omnia peruestigat,
que ad aquarum medicatarum ortus expositionem,
et contentorum enodationem pertinent, ut parum
vel nihil inexplicatum relinquat. In iuuentute qui-
dem

dem Cl. Auctōr se tantum *Φαρμακευτική*, seu arti medicamentariae, dedit, reliquas tamen scientias, medico necessarias, deinde recoluit, qui doctoris quoque titulum, habita dissertatione de *gangraena et sphacelo*, 1752 *Lugduni Batavorum* omni obtinuerit iure *). Prior ars perfectiorem Nostrum in chemia reddidit, qua multos etiam antecellit. Quae autem causa fuit, cur ex patria prouincia expulsi fuerit, quod in praefatione ipse memorat, conuicere non valēmus, quia hanc aperire illi non placuit. Praeterrmittimus contentiones, quas cum medico *Bathoniensibus* habuit, quum plerumque altercantibus dedecori sunt. Nostrum enim interest nosse quidem veritates, non vero rixas. Missam igitur facimus praefationem et ad opus ipsum accedimus.

Prima pars agit de aqua in genere. Huic disquisitioni praemittit *generalem ideam salis*, tanquam introductionem ad aquae examen, quia raro, si-vnquam, aqua inueniatur, omnis salis plane expers.

P. 3. Incipit a primis principiis corporum, in quae secundum artem a primariis scriptoribus praesertim **B E C C H E R O** corpora naturalia diuiduntur: in fluida scilicet et solida. Haec rursus in terram primam, seu vitrescibilem; secundam seu phlogiston; tertiam, seu mercurialem. Ex harum compositione omnia corpora gignuntur, et in has rursus solvuntur.

P. 5. Ad hanc classem pertinet etiam sal, qui secundum Cl. Auctorem consistit ex principio aquo, vnto cum hac vel illa modo memorata terra, vnde eius diuersitas. Data igitur salis descriptione, varias eius differentias adducit, in quas plerumque, doctrinæ causa, dispergitur. Naturalis autem et optima distinctio est sine dubio ea, qua in salem acidum, ali-

*) Confer Part. II. p. 67.

calinum et neutrum dividitur. Sal acidus porro distinguitur in mineralem, vegetabilem et animalem: sal alcalinus autem in fixum et volatilem. Fixus vero est vel artificialis, seu vegetabilis; vel nativus, seu mineralis, quem ultimum Cell. ~~STAH~~ LIUS et NEUMANNUS negarunt. Neuter sal consistit ex sale acido et alcalino, huius vel illius speciei, ita mixtus, ut nullus abundet. Varie ta- p. 10.
 non diuersi hi sales inter se afficiuntur, et unus ex altero fortius attrahitur. Idem et accidit ter- is, tam puris, quam metallicis. Inde illa diuersa salia et vitriolorum genera, quae Cl. Aucto^r or- dine recenset, et species salium, ex quibus compo- nuntur, determinat, in quo labore illi Celeb. quon- dam Berolinensium Chemicus NEUMANNUS in *Prælectionibus chemicis* praeiuit. Ratione acidi vi- triolici duplex dari, vel fixum, vel volatile, affi- nat. Fixum acidum cum alcali fixo nativo, seu minerali, format neutrum illum salem, qui aquis mineralibus inest, et cum sale mirabili GLAUBERI, et sale Epsom perfecte conuenit. Idem cum sale al- cali fixo artificiali, seu vegetabili, tartarum vitrio- bitum sistit: cum alcali volatili salem ammoniacum secretum GLAUBERI, cum metallis, quae soluere potest, vitriola. Haec omnia de acido fixo vitrioli intelligenda sunt. Sed datur etiam acidum vi- triolicum volatile, quod omnes quidem proprieta- tes et vires acidi fixi vitriolici habet, accedente au- tem minimo caloris gradu, vel additione acidi vi- triolici fortioris, auolat. Eiusdem indolis ac spe- ciei est acidum illud vitriolicum, quod in acidulis et aquis ferratis reperitur, et ferrum in eis solutum teat. Postquam autem leuissimus tantum accedit calor, in auras abit, et ferrum, sub forma terrae martialis, fundum petere sinit. Hoc plurimis p. 14.

ideam *'vitrioli volatilis* dedit, cuius existentiam Cl. Auctor prorsus negat.

Ab hac attractoria virtute, quam diuersae salium species inter se exercent, variae illae disiunctiones, et deiectiones, quas vulgo praeципitationes vocant, corporum antea solutorum fiunt; nouaeque denuo oriuntur compositiones, quas Cl. Auctor secundum attractionis, vel propinquitatis gradum exponit, nonnullasque adducit experientias. Alt. prater admixtionem corporis diuersi interdum simul igne opus est, vt sales rursus dirimantur, vti in separatione acidi vitriolici a sale alcali fixo in tartaro vitriolato, et sale mirabili **G L A U B E R I** videmus, Hoc vnice additione phlogisti effici potest. Cum hoc enim, praesertim si parum alcali fixi adiicitur, sales illi antea minus fusiles, in igne facile fluunt: acidum autem vitriolicum, quod maiori gaudet via attractoria erga phlogiston, deserit salem alcalinum fixum, quocum coniunctum erat, et cum inflammabili principio format sulphur. Quid? quod gravissimum acidum ope huius phlogisti euadit levissimum vno verbo, fixum mutatur in summe volatile. Hoc obseruamus in praeparatione spiritus, vel olei essentialis vini cum oleo vitrioli; vel in destillatione pyritarum. Verum enim vero hoc est id acidum volatile, quo aquae medicatae, in primis acidulae gaudent, et quod a plurimis pro vitriolo volatile habitum fuit.

P. 23. His praemissis, absolutum tractatum physicum de aqua Cl. Auctor nobis sistit, quem *examen aquarum* inscribit. Agit autem in initio de aqua in genere, qua occasione in nomen inquirit, eius definitionem constituit, et diuersas distinctiones formaque, sub quibus aqua apparet, addit. Deinde naturam et proprietates aquae simplicis explicat, vbi varia de eius qualitatibus, humida scilicet, et fluida;

graui-

grauitate; et leuitate; virtute soluendi sales, ter-
nis, puras et metallicas, quae saepe ita minutim
diuiduntur, vt pelluciditatem aquae non turbent,
profert. Meminit quoque virtutis elasticæ, qua
aqua omnia expandit, et disrumpit, quando ope
caloris in vapores dissoluitur. Quemadmodum ab
his etiam vaporibus, si per calorem subterraneum
subito rarefiunt, nullumque exitum inueniunt, plu-
rimos terrae motus deriuat. Re autem rite exami-
nata ostendit, aerem, in aqua inclusum, illius effe-
ctus, omnia scilicet sub vaporum conditione ex-
pandendi, esse cauissimam. Aere enim omnes aquae
largiter ditatae sunt, plurimum autem levissimæ
aque medicatae et ferratae, vt *Pyrmontanae* et *Spa-
daneæ*.

Quum vero inter proprietates aquae virtus sol-
vendi sales præcipua est, varias rationes ad fert, cur
nulla fere aqua, etiam simplicissima, ab omni sale li-
bera sit. Plures etiam sales sensim soluere, et so-
lutos simul tenere potest aqua, quorum tamen copia
diuersa est. Quosdam enim citius soluit, quosdam
tardius, alios in magna, alios in parua copia, de
qua proportione tabulas ex *HOFFMANNO*, *IUN-
CIERO* et *BOER HAAVE* adducit. Praeter ea aci-
dum vniuersale, quod totum naturae ambitum per-
sedit, omnibus fere aquis inesse credit, et ab hoc
potissimum virtutem soluendi terras, et metalla de-
pendere persuasum omnino sibi habet.

Posthaec ad experientias, quae cum simplici p. 81.
aqua instituendae sunt, transit, et quae pro diuerso
tendi fine eligi debet, proponit. Facillima et vul-
gatissima est, quae per sensus fit: quum vero haec
non semper sufficiat, physici, et præsertim chemici,
alias excogitarunt, et adhibuerunt experientias ad
indagandam aquarum naturam. Per has detegi
potest, num aqua sit mollis, vel dura; num pura,
vel

vel salina; num grauis, vel leuis. Ex chemicis obser-
vationibus scimus, nullam terram posse solui sine in-
teruentu salis, praesertim acidi. BECCHERUS
quidem locutus est de minerali quodam spiritu vo-
latili, qui dum prorsus insipidus sit, nullam pre-
beret acidi notam, et tamen facultatem haberet sol-
vendi non solum terram, sed etiam metalla. Hunc
per destillationem ex argillae coeruleae quadam spe-
cie se extraxisse affirmauit. Quamuis experientiam
Cl. Auctori non neget, tamen sibi persuadere nequit
illum spiritum cum acido vniuersali non conuenire,
licet in magis pura, et, ut chemici loqui solent,
exaltata appareat forma, quam plerumque is extra-
hitur ex aliis mineralibus. Ut id probet, ad expe-
rientialias prouocat, quae cum aquis, particulis ter-
reis, vel metallicis, ditatis, salis alcalini fixi eue-
niunt adfusione. Quum hae deiiciuntur, vel, ut
ajunt, praecipitantur, eas antea in aqua solutas
fuisse, necesse est, quod a nullo alio corpore, quam
ab acido quodam fieri potuit, quippe admixtus sal
alcalinus hunc ob maiorem propinquitatem attrahit,
et solutam missam facit terram. Super his princi-
piis et alii sales, aliaeque solutiones adhibentur, ad
detegenda in aquis soluta corpora. Ostendit nunc
Cl. Auctori diuersas affinitates salium, et quo ordine
sales, terrae et metalla se inuicem attrahunt et pre-
cipitant. Omnium autem maximam attractionem
exhibit acidum vitriolicum, quod plurima attrahit
corpora et varias inde, tam naturales quam artificia-
les, sifit compositiones. Huc etiam pertinet sul-
phur, quod ex acido vniuersali, vel vitriolico, et
principio inflammabili compositione est. Cum hoc
enim acidum illud talem affinitatem habet, ut etiam
salem alcalinum, in igne saltem, deserat, et se cum
inflammabili coniungat, verumque constituat sul-
phur. Interea sulphur per se in aqua non est solu-
bile,

p. 89.

p. 98.

bile, sed opus est, ut sal alcali accedat, ope cuius solvatur. Nihilo minus a quocunque acido addito ex aqua rursus praecipitatur. Exinde Cl. Auctor concludit, sulphur in nulla aqua posse subsistere solutum, in qua acidum abundat.

Sequuntur experimenta, quibus aquae examinantur, tam cum metallorum solutionibus in diuersis acidis factis, quam per mutationes colorum vegetabilium, quas aqua affusa patiuntur. Harum igitur mutationum rationem reddit Cl. Auctor, et conclusiones, quae inde ad cognoscendas partes contentas colligendae sunt, adiicit. Lectu dignissima ubique immiscat et, quae differit, non solum debito ordine sunt proposita, sed etiam argumentis experientiis confirmata. Inuenimus experimenta cum succo coeruleo florum cyanorum, syrupo violarum, tintura ex *tournesol* parata, vel papyro hocce colore tintata, rubra rosarum; ligni *campestris* dicti, coccionillae, rhabarbari, decocto gallatum, sale alcalino fixo et volatili, sapone, oleo calcis, acidis vegetabilibus et mineralibus, solutionibus aluminis, plumbi, argenti etc. instituta. Relatis igitur experientiis, quae praecipitando partes, in p. 116. aquis contentas, detegunt, transit Cl. Auctor ad eas, quae per coctionem, quam evaporationem vocant, partes manifestant, residuas. In praecedentibus iam obseruauerat in vna eademque aqua diuersos posse reperiri sales, idem in residua post evaporationem massa detegit.

Raro autem plures, quam tres salium species p. 121. commixtae in aquis inueniuntur. Hae, si selenitidem excepéris, sunt: 1) alcali minerale seu nitrum veterum: 2) sal gemmae, seu sal marinus: et 3) sal compositus ex primo sale, seu basi secundi salis, marini nempe, et acido vitriolico; hinc perfæcte conuenit cum sale mirabili **GLAUBERI**, et **LISTERE**

nitrum

nitrum calcarium est. Qua ratione autem hi sales determinari, et a se inuicem separari queunt, multas adducit experientias. Praemissa methodo generali, ad quam aquae examinanda fuit, ad specialem procedit, et secundum hanc fluuii *Tamis* aliorumque Londini, et circa id scatentium puteorum aquas examinat, et quomodo differunt, definit accuratius, quam huc usque factum est. De ultimo autem residuo, quod facta decoctione in omnibus aquis, separatis salibus, remanet, et mater salis, anglice *Bittern*, chemicis oleum calcis dicitur, peculiarem opinionem habet, quae omnem attentionem meretur. In omnibus salium cocturis in fine restat lixiuum, quod arte in crystallos minime redigi potest. Si vero ad siccitatem decoquitur, acquiritur materia fusca, salina, oleoginosa, saporis amari, quae statim in aere denuo liquefacit. Hoc lixiuum **KUNCKELIUS**, aliique aquarum mineralium indagatores pro vero alcali habuere. Sed Cl. Auctor grauibus docet rationibus, id nil aliud esse, quam acidum salis marini, quod, loco salis alcalini mineralis, cum terra calcaria commixtum sit: quod si vero eadem haec terra cum acido vitriolico faturetur, praeberet selenitidem.

p. 151. Post ea nonnulla differit de medicinali qualitate et usu aquae simplicis, in quibus ad veterum et recentiorum medicorum prouocat testimonia. Cum his externum usum aquae coniungit, dum pro balneis adhibetur, vbi utilia primum de balneis in genere, deinde de balneis frigidis, post ea de temperatis, et tandem de calidis profert. Calidae, sunt vel naturales, vel artificiales. Ad naturales refert thermas. Has diuidit in simplices et medicatas. Simplices putat, quae pura tantum aqua, in terrae cryptis calefacta, constant. Tales esse ait thermas *Piperinas*,

mas, *Schwalbenses* *) *Toepliceses* in Germania **) *Schlangenbadenses* et *Hirschbergenses* in Silesia. Medicatas vero thermas nominat, quae sale, sulphure, terra et metallicis partibus dotatae sunt. Huc refert *Bathonenses*, *Bristolenses*, *Aquisgranenses*, *Porcetas* et *Carolinas* in Hungaria. Inter medicatas dantur thermae, quarum aquae solida constringunt, si nempe particulis adstringentibus, terreis et absorbentibus participant. De his monet, quod solida constringant, poros claudant et ideo febres facile accendant, quare cum circumspectione pro balneis adhibendae sint. Tales prae aliis pronunt thermas *Carolinas* ***) *Porcetas* et quae in comitatu *Sommersetiens* in Anglia scatent. Regulas cautiones deinde exponit, quae balneantibus obtrundae veniunt, et tandem pauca adiicit de stillatio, quod *ευθεοχή* Graecis audit, et de vaporum balneis

Procedit Cl. Auctor ad *Partem secundam*, quae de frigidis aquis medicatis, seu de vulgo sic dictis quis mineralibus, in genere agit. In *Introduktione* permisso dubitat Cl. Auctor, num aquae minerales in

*) *Schwalbenses* aquae thermis minime adnumerantur, queunt, sed acidulis, quia non calidae, sed frigidae profiliunt.

**) *Toepliceses* in Bohemia. *Schlangenbadenses* non in Silesia, sed in ditione Hassiaca, procul Francofurto ad Moenum: nec *Carolinae* in Hungaria, vti Cl. Auctor vult, sed in Bohemia proueniunt.

***) Haec contra Cel. TRALLEs notanda sunt, qui in tractatu de *thermis Carolinis*, quem Vol. VI. p. 25. recensuimus, contra Cl. SPRINGSFIELD, qui virtutem constringentem thermarum Carolinarum in libro suo de *thermis Carolinis* affirmauit, his thermis prorsus denegat: licet concedat, eas eiusmodi particulis imbutas esse.

in classes; ut inde sistema formetur, diuidi queant.

p. 3. Hydrologia enim, quam Cl. WALLERIUS edidit, illi non satisfecit. Taxat quoque Cel. HOFFMANNUM, qui acidulas potius alcalinas dicendas esse affirmavit. Subtile illud atque volatile principium, quod quibusdam aquis mineralibus inest, ob consuetum loquendi usum, spiritus nominari concedit, et tanquam productum dissoluti cuiusdam corporis fossilis, seu mineralis, considerat. Quadruplex autem fluidum volatile, vel species quatuor spirituum aquis medicatis inhaerere contendit.

p. 9. Prima species ei est, subtile illud ac volatile fluidum, quod nonnulli aquarum scrutatores spiritum volatilem mineralem, alii spiritum aethereum, vel aethereo-elasticum mineralem, appellant; primus leuissimo caloris gradu ab aquis cum aere auolat, et nullo modo coerceri potest. Cum acido volatili vitriolico, tertia scilicet specie hunc semper commixtum esse, ipse fatetur Cl. Auctor, quomodo autem ab eo differat, accurate non determinat.

p. 12. Alteram speciem facit spiritus volatilis alcalinus. Eius naturam in eo ponit, quod odore et sapore manifestet, et addito acido ebullitionem in aquis excitet, vel affusa solutione mercurii corrosiui pulverem album praecipitet. Hic a plurimis rerum naturalium inquisitoribus negatur, sed illum in quibusdam aquis existere defendit. Tertiam speciem constituit spiritus volatilis vitriolicus acidus, quem nonnulli spiritum mineralem rectorem vocant. Eum generari affirmat a dissolutione vitrioli, sulphuris, vel pyritae, et quia eum primo illo, elasticu scilicet, et aethereo spiritu frequenter mixtus fit, a plurimis scriptoribus confundi asserit. Hunc quoque occasionem dedisse credit notioni vitrioli volatilis, cuius existentiam prorsus negat, et omnes de eo opiniones ridiculas facit. Quartam speciem praebet

bet phlogiston, seu materia inflammabilis. Id aquis, sub hac forma, vt explicuit Cl. Auctor, inesse, neminem ante eum obseruasse sibi persuadet, quemadmodum et Cel. S T A H L I U M tali forma id negasse prohibet. Prorsus differt a sulphure ipso, quamvis in illo, omnibusque corporibus inflammabilibus, contineatur. Accuratius nunc illud definit, nonnullasque proprietates et effectus, quos exerit, exponit. Est idem, quod in minerarum cuniculis praefatum pyritarum, sub vaporum nomine occurrit, et a cryptis illis subterraneis seu speluncis exhalat, et animalia necat. Non confundi debet cum materia p. 21. illa oleosa, qua aquae, aeri diu expositae, interdum abundant, a qua tametum multum differt. Haec occasione valde inuehitur in eos, qui oleosam hanc materiam aquarum sulphur vocant, et aquas, quae eam vehunt, sulphureas. Postquam denuo difficultates repetit formandi sistema aquarum, in classes tamen quasdam praecipuas Europae aquas medicas distribuit, et secundum primarias partes constitutas, quas continent, tam calidas, quam frigidas, disponit.

Quum nulla fere aqua ab omni sale libera sit, p. 28. contemplatio aquarum fassarum primum in considerationem venit. Ex veterum igitur monumentis et recentiorum scriptis, fassigeratissimas Europae provincias et vrbes Cl. Auctor refert, quae ob salinas, fassarum aquarum lacus, et salium natuorum, seu fossilium fodinas celebres fuere. Inquirit itaque in primarias Britanniae salinas, quas raro putas, sed plerumque terra ditatas inuenit. Exposito modo, quo sal ex salinis paratur, ostendit porro, ex quibus partibus sal compositus est, eadem ratione, ac id in praemissa idea salis iam fecit. Ultimum residuum, quod salinae, parato sale, exhibent, est liquor ille salinus, oleosus, quem nonnulli matrem Suppl. I. B salis,

salis, alii oleum calcis, Cl. POTT salem ammoniacum fixum, et Cel. HOFFMANNUS lixiuum a salis communis coctione reliquum nominant. Quamvis multi id lixiuum pro vero alcali minerali habuerint: indubitatis tamen experientia probat, nihil aliud esse, quam singulare acidum salis marini, ita firmiter loco basis salinae cum terra inactum, ut nullo gradu caloris separari queat. Ad demonstrandam eius naturam easdem fere experientias et probationes, quas supra iam legimus, prolixiore tantum modo profert.

p. 46. Quum aqua salina cum aqua marina multum conueniat, hanc examinandam sibi sumit Cl. Author. Dete^{cto} veterum errore, quem de partibus constitutius aquae marinae fouverunt, accuratius eius determinat partes componentes. Comparat eam cum aqua salinarum, et aqua fluuii *Tameſis*, in qua certa copia salis communis, vel marini, soluta est, ut non solum in gravitatem eius, quam vulgo specificam dicunt, inuestiget, sed etiam per experimenta reliquas proprietates et qualitates examinet, in quibus ambae hae aquae, cum inter se conueniant, tum a se inuicem differant: at paruam inter eas intercedere reperit differentiam. Instituit haec experimenta cum aqua ex diuersis maribus sumta, et ea, quae ante, et post aestum maris hausta fuit, et animaduertit, partes contentas in his aquis non ratione qualitatis, sed quantitatis tantum discrepare.

p. 54. Quum experientiae, quas ad indagandam aquae marinae naturam in usum vocauit, fere eaedem sint, ac illae, quibus in *idea salis*, et examine salinarum, usus fuit, superuacuum esset, si illas repetere vellemus. Nobis sufficit ex illis experientiis cognoscere, neque sulphur, neque bitumen, neque nitrum, neque vinctuosam quandam materiam, vti nonnulli perhibuerent, in aqua marina inueniri, sed tantum terram,

salem

Memoriam et lixivium salis, de quo supra numen dictum fuit. Pro horum igitur contentorum ratione de effectu medico iudicat, quem aqua marina tam interne, quam externe adhibita edere potest. Dum RICARDI RUSSELL dissertationem *de aqua glandularum, sru de usu aquae marinæ in morbo glandularum perstringit*, ipse multa utilia addit. Docet in primis, eam rorrigis in usu fuisse apud veteres, quam apud recentiores, qui eius usum prorsus negliguerunt. Praecipuam virtutem quaerit in partibus componentibus aquam marinam, sale scilicet etiama. Multos morbos adducit, in quibus utiliter externe, quam interne adhiberi potest, adiiciens quibique cautiones, quae sub eius uso obseruandæ sunt. Nec omittit morbos, in quibus eius uso usus reperitur noxius. Felicem præ aliis prouincia prædicat Britanniam, quod occasionem habeat hunc remedio, quoconque modo velit, utendi. Communicat hunc in finem adumbrationem et formam, qua balnea in oris maritimis essent exstruenda, ut balneantes cum accessus, tum recessus maris tempore his uti possent, quae omnia, quo melius intelligantur, adiecta tabula aenea illustrat.

Transit in *seccione quarta* ad aquas sale, et quidem neutro purgante præeditas, in quarum numeris aquas *Epsom* et *Cheltenham* reponit. Prior fons ad lapidis distantiam ab urbe *Epsom* in comitatu surreiensis prouenit, et primus fuit, cuius aquam inveniunt salem vehere purgantem amarum, quare etiam sal inde nomen accepit. Postea vero similis fons non solum in aliis cum Britanniae, tam Germanie scatibus detectus, sed etiam in multis aliis salinis coctus et paratus fuit. Quod ad naturam humanam salis attinet, per experientias probat Cl. Auctor, cum componi ex acido vitriolico, et basi alcalina salis fossilis, seu communis, et quadam terra absorbente

p. 64.

p. 95.

bente calcaria, ad saturitatem mixta. Ex his concludit, illum cum sale mirabili *GI AUBERTI* perfide conuenire, nullumque inter eos, artificialem et naturalem, posse inueniri discrimen, quicquid etiam in arte chemica parum docti obgannirent. Remansens ultimus liquor, et qui nulla arte in crystallos redigi potest, est saepe memoratum lixiuum salis

p.100. communis. Hoc primis crystallis plerumque adhaeret, illasque in aere deliquescere facit, quam proprietatem aut repetita in crystallos reductione, quam crystallisationem vocant, aut additione alumi-

p.104. nis, vel acidi vitriolici amittunt. Ab aqua *Epsom* haud multum differt aqua prope *Cheltenham* proliens, nisi quod praeter salem purgantem neutrum adhuc ferro ditata sit. Nonnulli eam sulphuream ob foetorem, quem spargit, perhibuere, sed a stagnante aqua, quae necessario putrescere debet, hunc foetorem deriuat. Ferri praesentiam ex ochra martiali, quam deponit, demonstrat. Sal excoctus perfecte similis fuit ei, quem ex aqua *Epsom* accepit. Cum hac aqua conuenit aqua *Scarborough* dicta: ubi austriorem tamen saporem, quem linguae imperit, de alumine eam participare putat.

p.112. Excipiunt hanc aquae medicatae *sectionis quintae*, quae in principatu *Leodensi*, *Malmedy* et *Stavelot* sicut tent, et subacidae ferrataeque sunt indolis. Generalia praemittit Cl. *Au&or*, quae situm, solum et clima modo dictae regionis spectant. Recenset deinde ferri mineras, quae ibi effodiuntur. His autem minime originem aquarum medicatarum attribuere vult: quem potius in pyritarum quaerit

p.115. mineris. Horum tres in primis nominat species. Pyriten scilicet sulphureum rudem, seu pyromachum veterum et *WALLERII*: globulos pyritaceos, et drusam pyritaceam eiusdem. Nominat nunc fontes, qui in oppido *Spa*, et adiacente scatent terra, quo- rum

nn fedecim sunt, inter quos autem quatuor p^{re}ae-
quos reliquis famam praeripiunt.

Primarius est *Ponson* medio in oppido Spa sca-
pulas. Variat pro conditione aeris externi. Quan-
do enim hic siccus et frigidus est, melior et fortior
im reperitur aqua, quam si humidus, vel calidus
ar circumfundit terram. Hinc etiam iure repre-
hendit Cl. Auctor consuetudinem, in fontis super-
fici, quae aeri est proxima, aquam hauriendi:
quam contra ex profundo haurire suadet. Ma-
gnum enim mutationem aqua haec mineralis subit,
sani libero, aut calori per breue tantum exponi-
t tempus. Idem ei accidit, si in antlia pneuma-
ta sub campanam ponitur, et aer externus aufer-
it: perdit tunc pelluciditatem et saporem. Alte-
nat et illi aquam, qui eam calefaciendi causa, in
calidam ponunt, vel cum aqua calida, aut lacte ca-
lio miscent. Eo, vt dicunt, specificie leuorem
inuenit, quo minus alterata fuit. Inde colligit,
quam naturalem et integrum spiritu quodam sub-
tili ac volatili esse dotatam, qui leuissimo auolat
allore. Eum acidae esse indolis ex colorum probat-
mutationibus, dum papiro cum tourneol tintae
nrum impertit colorem. Ex eius iactura etiam
etiam deiectionem, quam subsidentiam vocant, ter-
re ochraceae exponit, quam aquae minerales pa-
tuntur, post quam acidum illud excessit. Soluens
eum, quod illam suspensam tenuit, deficit. Aci-
dulas igitur eiusmodi aquas nominandas esse, contra
Col. HOFFMANNUM contendit. Hanc suam sen-
tentiam v^lterioribus euincit experientiis. Quorsum p. 154.
pertinet diuersus color, qui apparet, quando aqua
naturalis, et quando alterata ad experientias adhi-
bentur: porro adfusio acidi fortioris vitriolici, quod
terram praecipitatam rursus soluit: denique muta-
tio,

tio, quam liviuii alcalini admixtio efficit, quae mi-
 p. 160. nime fieret, si aqua esset naturae alcalinae. Respon-
 det simul ad dubia, quae Cl. Auctori formari pos-
 sent, ex effervescentia, quam fortiora acida excitant,
 si aquis mineralibus adduntur. Hanc oriri afferit,
 dum levius et volatile acidum a fortiori expellitur,
 et terra ochracea aut alcalina efficitur, quod sine
 bullitu fieri nequit. Hac quoque ex ratione, vi-
 nos quidem opinamur, non immerito taxat illos, qui
 inter usum acidularum sapones exhibent, quia ne-
 cessarie sit, unum vel alterum remedium alteretur.
 Ut ylterius aquam examinet, procedit ad expe-
 rimenta cum solutionibus metallicis, et salibus con-
 trariis, deinde ad destillationem aquae, et tandem
 ad eius evaporationem. Quum vero Cl. Auctor
 hanc aquam eadem ratione ac priores tractat, men-
 to recensione experimentorum supersedemus. Hoc
 unicum addere debemus, quod occasione destilla-
 tonis aquae in spiritum illum volatilem accuratus in-
 quirere sibi proposuerit, quod illi quoque ex parte,
 ut putat, successit. Intellexit enim eum acidae esse
 naturae, extremae subtilitatis, qui nullo modo
 coerceri queat. Dum de evaporatione, quae ad
 siccitatem fit, agit, affirmat verosimile esse, augmen-
 tum ponderis, quod remanens materia salino-terrea,
 si libero aeri exponitur, denuo acquirit, et ex aere
 attrahit, semper aequale esse copiae alcali puri, quod
 continet: id quod multum probabile nobis videtur.

p. 171. Ex omnibus autem experientiis ad examen aquae
 institutis Cl. Auctor tandem colligit: in aqua Pas-
 hon contineri primo subtile aethereum fluidum, quod
 cum aere elasticо auolat, et acidae est indolis: se-
 cundo ferrum ab acido hoc spiritu solutum: tertio la-
 lem alcalinum mineralem purum; terram partim lo-
 leniticam, partim absorbentem; et parum materie
 oleosae. Postea examinat Cl. Auctor reliquas aquas mi-
 derr.

terales prope Spas scatentes, e. g. *Grosbeck, Saubeniere, Maroz, Tonnelet, Niveset, Chirron, Couve, la Sige, Geromont, Timbridge in Anglia*, eadem ratione, ac cum Pon-
ha feicit, et partes earum contentas determinat accu-
mata. Quum vero easdem experientias nimium saepe
motere deberemus, lectores potius ad librum ipsum
slegamus. Nobis sufficiat quaedam singularia et
non semper obvia annotare.

Dum Cl. Auctor aquam *Tonnelet* examinaret ei. p. 203.
que syrupum violarum affunderet, obseruauit, nube-
culas, quae in mixtura oriebantur, esse coloris coc-
cinei et purpurei, quum in reliquis acidulis, quan-
do idem syrups eis admiscetur, in principio mixtio-
ni, color pallide roseus adparet, qui tamen statim
in coeruleum et post in viridem mutatur. Singu-
larem hanc apparitionem fortiori acido, quo *Tonne-
let* prae ceteris abundaret, attribuit. Saponem va-
silius destruit, quam reliquae acidulae, quod ab ea-
dem deriuat caussa. Occasione fontis *la Sige* prope p. 230.
Mahedy profilientis, qui partibus abundat terreis,
se animaduertisse dicit: quo plus terrae, eo minus
ferri, aquas medicatas continens; quod a vero non
multum aberrare inuenimus. Ad finem partis se- p. 245.
cundae quaedam de virtute medica aquarum subaci-
darum ferratarum; et de tempore atque modo aquis
medicatis vtendi adiicit. Praecipuam virtutem quae-
rit in subtili illo atque volatili fluido, quod tam cito,
et citius, quam plurimi putant, auolat. Quare sub
vii acidularum ad hoc maxime attendendum esse se-
dulo inculcat. Quo plus enim huius fluidi acidulae
continent, eo efficaciores sunt aestimandae. Inter ea
constitutius reliquis acidularum partibus, terrae scili-
cet ferreae, calcariae absorbenti, sali et materiae oleo-
fue partes suas quoque adsignat. Quando autem Cl. p. 257.
Auctor strumas, quibus multos incolas spadanos la-
borare obseruauit, partibus terreis, quibus aquas

spadanas, praesertim *Pouhon*, abundare ait, adscribit, minime illi adsentiri possumus, quamlibet etiam rationem adducat, ut modum explicet, quo fiat. Praeter thermas *Carolinas* nullam aquam nouimus, quae tam copiosis particulis seleniticis et tophaceis praedita sit. Nec aquas, simplices dictas, ibi prouinentes, quibus incolae, ut thermis ipsis, quotidie vtuntur, excipimus. Eae enim illa terra tophacea et selenitica ita aggrauatae sunt, ut scatebras, et canales, quibus vehuntur, saepe dicta materia tophacea incrustent, et veros stalactides forment. Nec tamen villus in toto oppido, et vicina regione inuenitur incola, qui struma laboret. Ab alia igitur cauſa ortum ducant, necesse est, licet hac oppositione minime illorum defendere velimus opinionem, qui ab vsu liquoris niuei cauſam strumarum explicare annisi sunt, cui sententiae contra ire Cl. Auctor in primis noua sua expositione studuit. De p. 258. modo vtendi aquis ferratis nil adiiciendum habemus, quam vt Cl. Auctor vſum acidularum efficaciorē ac salubriorem fore moneat, si earum vſui balnea calida praemittantur, in quo illi facilius assentur.

Sequitur *Pars tertia*, quae quatuor adhuc aquas pertractat, thermas scilicet *Aquisgranenses* et *Porcetanas* in Germania; *Baihonienses* et *Bristolenses* in p. 3. *Anglia*. Quod ad *Aquisgranenses* attinet, in *ſectione prima* Cl. Auctor perquirit thermarum antiquitatem, deinde expendit vrbis ſitum, ſolum, aerem et aquas. In *ſectione secunda* exponit corpora, quae a natura proiecta sunt, et prope *Aquisgranum* reperiuntur atque effodiuntur. Huc pertinent terrae, lapides, corpora metallica, bituminosa, sulphureaque: deinde plantae, quae ibi crescunt. Omnia horum p. 38. catalogum exhibet. Inter plantas meminit Cl. Auctor

dei fungi singularis, qui in thermis, praesertim balneis St. Cornelii, obseruatur, et lapidibus, quos aqua calida alluit, adhaeret. Audit autem illi *fungus membranaceus*, seu *gelatinosus thermarum*. Est idem, quem Cl. SPRINGSFIELD 1749 primus obseruavit in thermis Carolinis, et eius descriptionem in peculiari *commentatione* cum *Academia Scientiarum Regia Berolinensi* *) communicauit, non quidem fungis, sed tremellis, secundum *DILLENIUM* plantam nouam accensens. Cum hac non confundi debet *Aiga in tubulis aquam fontanam deducentibus* c. s. p. seu *Conferua riulorum capillacea* RALL, quam No. 18 describit, et in aquae ductibus plurimorum fontium urbis detexit. Haec planta propter ea notum digna est, quia nonnulli scriptores *Bathonienses*, um pro materia sulphurea, seu bituminosa thermam, ut in sequentibus videbimus, venditarunt, quos ideo Cl. Auctor multum arguit.

Missis his ad *sectionem tertiam* transit, et de diversis scatebris, *Aquisgrani* profilientibus, vna cum eorum balneis adstructis, nominibusque impositis agit. Procedit ad examen thermarum *Aquisgranen-* p. 45. *sum*, et earum naturam et qualitates scrutatur. Odor earum sulphureus, quem cum variis exhalationibus sulphureis comparat, primum est, quod in considerationem venit. Hic disperit, quando aqua per aliquod tempus stetit, vel libero aeri exposita fuit. Inde eius materiae indolem volatilem colligit simulque probat, hanc esse terrearum particularum, quae in aquis continentur, verum soluens, quia, quando illa auolauit, terreae partes subsident. Praecipitantur autem in thermis *Aquisgranenibus* sub forma leuis limi nigri, qui tubos, alueos et balenas ob-

B 5 ducit,

*) Vid. *Memoires de l' Academie Royale des sciences de Berlin, de l' Année 1752.* p. 102.

ducit, et **ABERGERO** et **HOFFMANNO** pro ochre
habitus fuit, cui opinioni auctem Cl. AuctoR contra.
dicit, et praesentiam ferri in thermis *Aquisgranen*.

p. 58. *bus* negat. Gradus caloris variat, et in diuersis fontibus diuersus est. Summus est in fonte, qui *Imperatoris* dicitur; in scala enim *Fahrenheitiana* mercurium ad 136 gradum ascendere cogit: quem ad modum etiam huius fontis aqua trutina examinata, ratione reliquorum leuissima est.

p. 63. Specialius inquirit in naturam volatilis et inflammabilis partis thermarum *Aquisgranen*, ut viam sibi paret demonstrandi modum, quo sulphur ex amborum horum corporum coniunctione in thermis se formet, parietibusque adhaereat. Volatilem partem acidae esse indolis supra quidem iam ostendit, at ulterius hoc iam inuestigat, et non solum ex rationibus, quas vapores thermarum in ferreis et plumbeis instrumentis, quae aquae ductibus inferiunt, efficiunt, si illa per tempus adeunt: sed in primis ex panniculis linteis in lixiuim alcalinum intinctis, et vaporibus thermarum expositis, comprobat. Panniculi enim hi, quando rursus eluuntur salem neutrum, tartaro vitriolato similem praebent, manifesto indicio, acidum, quod illis accedit, vitriolicae esse naturae. Inflammabilis principii praesentiam deriuat Cl. AuctoR praesertim ex odore, quem thermae *Aquisgranen* spargunt: deinde ex corrosis tubis plumbeis, qui instar minerae plumbi, vel plumbi cum sulphure fusi, adparent: denique ex aureo colore, quem aes aut argentum recenter politum, si in aquam thermalem immittuntur, vel thermarum vaporibus exponuntur, acquirunt. Hae enim mutationes non ab acido solo, a vaporibus tamen, inflammabili simul dotatis, fieri queunt.

Ex horum principiorum coniunctione oritur sulphur, quod larga copia fornibus, fonti superficiis, canalibusque, quibus thermae vehuntur, inhaerens reperitur, licet modus, quo generatur, inde multum disputetur. Plurimi in ea fuere opiniones sulphur in aqua fuisse solutum, et ad modum operationis illius chemicae, quam sublimationem vulgo vocant, ope caloris eleuatum et productum. Quod vero fieri posse ideo Cl. Auctor negat, quia verum sulphur sine abundante copia lixiuii alcalini sibi, quo tamen thermae *Aquisgranenses* secundum Cl. Auctorem carent, in aqua solui nequeat. Vero similis hinc ei videtur, ambo principia, acidum scilicet et inflammabile, aquae quidem inesse, sed separata, vniuersi tamen et geherari sulphur, dum auolarent, et coercerentur inter fornices. Explicatio p. 72. enim ortus sulphuris in thermis *Aquisgranensibus* per modum sublimationis ideo minus arridet Cl. Auctori, quia sulphur non *substantialiter*, vt cum philosophis loquamur, sed *potentialiter* tantum aquae inhaereret: quare per generationis modum illud oriri mauult. Nos hunc disputationi non amplius inhaeremus, sed lectori iudicium de his relinquimus. Pergit Cl. Auctor in perscrutandis volatilibus illis principiis, vt eorum naturam magis detegat. Adhibet inter alias experientias destillationem aquae thermalis, et quum ei simplex modus non sufficiat, peculiarem instrumentorum adparatum, ope quorum destillationes sunt, aquae ductui, quem hunc in finem perforauit, adplicat, et sine omni ignis vi, calore tantum naturali aquarum, accipit liquorem odoris valde sulphurei, volatilis, et saporis subaeidi, atque leniter adstringentis, quem multum similitudinis cum spiritu illo sulphureo, *Gas HELMONTIO* dicto, habere afferit.

Hacq

p. 78. Haec de principiis volatilibus thermarum *Aquisgranensium*. Nunc ad reliquas partes contentas, fixas magis, transit, multasque recenset experientias, quas instituit, ut de earum natura certior fieret. Omnibus autem experimentis nihil ferri detegere potuit: quem ad modum et thermas nec acido, nec alcali, abundare, si in statu naturali examinentur, affirmat, sed neutrum salem vehere. Quod de alumine quidam hallucinati sunt, prorsus negat. Mutationes postea refert, quas thermae additis diversis salibus et solutionibus metallorum subeunt, et inde earum partes constitutivas declarat. Sunt autem haec: terra absorbens calcaria, alcali fixum mineralē et sal marinus; quibus, si quis saepe memoratum principium volatile acidum ac inflammabile, et aerem, ab aquis non separabilem, addet, omnes habebit partes componentes thermarum *Aquisgranensium*.

p. 97. Easdem quoque partes sistit decoctione aquarum, ostendens simul terram calcariam non esse solam, sed terra selenitica adhuc coniunctam.

p. 110. Positis his, caussam perquirit Cl. Auctor caloris thermarum. Postquam diuersas hac de re, tam veterum, quam recentiorum, perpendit opiniones, eam vnicē ponit in calefacto pyrite: sicut et ab exhalationibus ex eius aestuatione ortis, volatile illud principium acidum ac inflammabile deriuat. Adiicit quaedam de origine salium, muriatici scilicet et alcalini, in thermis *Aquisgranensibus* repertorum; nec non de nitro, seu natro veterum, quod tamen simulo a nostro nitro hodierno distinguit. Quum vero salem thermarum ex modo dictis mixtum et compositum, multum propinquitatis cum nitro veterum habere censet, ideo illum cum hoc aequiparat, et hoc fine thermas *Aquisgranenses* nitrosas adpellandas esse putat.

Post haec de vsu thermarum *Aquisgranensium* p. 134.
 agit, et nonnulla generalia de earum virtute medica
 exponit. Refellit Cel. BERGERUM ET HOFFMANN-
 NUM, qui thermas *Aquisgranenses* cum *Carolinis* in
 Bohemia et *Bathoniensibus* in Anglia, ob ochram
 seu terram martialem, quam continerent, conde-
 nare affirmarunt. In superioribus enim docuit, ther-
 mas *Aquisgranenses* ferro plane destitui ^{*)}. Effe-
 ctus igitur thermarum vnicce expectandus est ab ea-
 rum partibus constitutiis, quas in prioribus de-
 monstrauit. Primaria earum virtus consistit in ca p. 146.
 lefaciente, diluente, resoluente et abstergente qua-
 liitate: cum qua coniungenda est vis partium mine-
 rialium volatilium, quae in minima vasa penetrare,
 et totum corpus permeare possunt. Accedit ad
 specialiorem, internum nempe usum thermarum
Aquigranensium, quem in aquarium virtute quaerit
 saponacea, quam partibus illis volatilibus auctam op-
 natur. Hanc virtutem thermae exserunt praecipue
 in primis viis, eamque deinde ad secundas exten-
 dent. Adlegat morbos, quibus vsus thermarum
 salutaris et quibus noxius fuit. Adnectit denique p. 158.
 tempus, copiam, modum et reliqua, quae sub vsu
 thermarum interno obseruanda sunt. Internum p. 169.
 excipit vsus externus, qui triplex *Aquisgrani* est.
 Adplicantur enim ibi thermae aut toti corpori, ut in
 balneis, aut parti tantum, vel stillicidii modo, vel
 vaporum forma. Omnium autem vis consistit in
 virtute humectandi, emolliendi, et laxandi fibras,
 qua ceteras thermae *Aquisgranenses* antecellunt. Sin-
 gula-

^{*)} Idem de thermis *Carolinis*, quod nempe ferro ca-
 reant, contra Cel. BERGERUM ET HOFFMANNUM
 CL. SPRINGSPELD in tractatu suo de thermis *Caroli-
 nis* multis probauit experientiis, quare comparatio
 ex hac causa nec locum habet.

gularem effectum edunt balnea vaporum in morbis
illis a peruerso vsu hydrargyri relictis: siquidem vo-
latile illud principium inflammabile, quo therma-

p. 179. rum *Aquisgranenium* vapores abundant, hydrargo-
pristinum statum reddit, quod *renuiscere* chemici
vocant, et id per poros cutis eliminat; quale me-
morabile exemplum Cl. SPRINGSFIELD *) de-
dit, ad quod sine dubio Cl. Auctor respexit; licet
ei ipsi tale obseruare non contigerit. Postremo me-
rito taxat medicos, qui post vsum externum, vel
potius internum eiusmodi aquarum medicatarum
sine discrimin'e commendant, et praescribunt me-
dicamenta fortiter purgantia, draistica vulgo adpe-
llata, eo sub praetextu, vt recrementa aquarum
corpo efferantur.

p. 185. Ad *Porcetanas* thermas in sectione quarta se ver-
tit Cl. Auctor. In his etiam reperitur *Conferua illa*
gelatinosa omnium tenerrima R A I I, quam nonnulli
inepte pro sulphure habuerunt. In scala *Fahren-
heitiana* mercurius in fonte superiore ad 132 gra-

p. 198. dum, in inferiore vero ad 152 ascendit. Adductis
experiens euincit Cl. Auctor, has thermas multum
differre ab *Aquisgranenibus*. Largiter enim dota-
tae sunt principio illo acido vitriolico: destituantur
vero inflammabili, quo *Aquisgranenses* contra abun-
dant. Multa insuper terra tophacea aggrauatae
sunt, qua omnia corpora, quae alluunt, copiose
incrstant: quare illas cum *Carolinis* in Bohemis
comparat, nisi quod de ferro, quo *Porcetanae* ca-
rent, secundum Cel. BERGERUM et HOFF-
MANNUM participant; quod vero, vt supra iam
monuimus, Cl. SPRINGSFIELD refellit, experien-
tiisque coarguit. Quum vrasque has thermas vi-
sendi

*) In Itinere medico ad thermas *Aquisgranenses* et fon-
tes *Spadanos*. Lipsiae 1748. p. 29. ad 33.

udi atque examinandi habuimus occasionem, hanc comparationem prorsus adprobamus, quippe qui multum similitudinis ibi offendimus, vnicum noctantum addentes, thermas *Carolinas* longe plus terrae illius calcariae, vel seleniticae continere *Porcetanis*. Thermae autem *Porcetanae* ob vanum metum aluminis, cuius tamen Cl. Auctor nihil detegere potuit, non interne, sed tantum externe in balneis exhibentur, quod ei omnino mirationem fecit. Venum enim vero, inspectis particulis contentis non dubitauit, periculum in ipso suo facere corpore, et per aliquot dies eas bibere, vbi ad purgandum magis propensas reperit. Quod ad earum vitutem extenam attinet, ob principium illud volatile acidum et terram abundantem eas magis tonicas et partes solidas constringentes praedicat Cl. Auctor, quare in oedemate, anasarca et hydrope eas commendat *).

Sequitur *seccio sexta* et *vltima*, quae de thermis p. 219. *Bathoniensibus* in *Anglia* agit. Praemittit Cl. Auctor quaedam de *urbis*, *thermarumque* ibi scatentium antiquitate, siquidem apud Romanos iam celebres fuere. Eodem enim anno, quo *Noſter librum* suum edidit, eruerunt ciues *Bathonienses* eo loco, vbi fundamentum noui aedificii locare voluerunt, rudera splendidissimarum balnearum Romanorum, vna cum earum stuffis et sudatoriis, quae omnia Cl. Auctor in nitida tabula depingi curauit. Describit deinde solum p. 237. et corpora metallica cum mineris, quae in eius tractu reperiuntur, atque effodiuntur, in quibus et pyrites est. Multum conqueritur Cl. Auctor de collegio medi-

*) Confirmant haec ea, quae supra p. 15. not. ** monuimus contra Cl. TR ALLES, qui thermis *Carolinis*, quis ferro destituae sint, et terra tantum abundant, omnem vim tonicam et adstringentem contra Cl. SPRINGSFIELD, qui eam defendit, prorsus denegat,

medico *Bathoniae* constituto, et de eius usurpata
p.246. licentia, in quam vehementer inuehitur. Multa
monet contra consuetudines ibi visitatas et peruv-
gatas. Inscitiae arguit plurimos, qui medicinam
ibi faciunt, et illos, qui de hisce thermis scrip-
runt, tanquam tales, qui veram naturam et qualita-
tem harum thermarum ignorant.

p.254. Tres numerantur fontes praecipui, *Bathoniae*
scatentes, qui vix, vel parum differunt, licet pro
valde diuersis a plurimis venditentur. Exponit bal-
neas ipsas earumque formam, et communem ibi
balneandi morem, quem omnibus modis vituperat.
Non satis mirari possumus, balneas non esse tectas,
sed sub dió sitas, hinc aeri, vento, frigori ac tem-
pestatibus expositas, quod de gente tam prudente,
opulenta atque magnifica vix credendum est. Mer-
curius in thermometro Anglicano 119 gradum often-
dit.

Aquae ex thermis recenter haustae odore illo-
sulphureo prorsus carent, quem vere sulphureae

p.270. spargunt. Praeter partes solutas eiiciunt thermae
Bathonienses duo corpora diuersae naturae et qualita-
tis. Vnum est substantia quaedam mineralis,
speciem arenae mentiens. Hanc de acido vitriolico
et terra participare Cl. Auctor in eius examine inue-
nit, quare ortum a pyrite martiali trahere putat;
a quo etiam calorem thermarum deduct. Alterum
corpus, quod thermae sub spumae specie, praefe-
tim aestate, reddunt, est materia fusca, vel potius
obscure viridis, quam omnes etiam medici pro sul-
phure habuerunt, et thermas ideo pro sulphureis
venditarunt. Contra hanc *praeiudicatam* opinio-
nem communemque errorem insurgit Cl. Auctor,
et experimentis, argumentisque evidentissimis com-
monstrat, illam materiam pro sulphure falso habi-
tam, ortum capere non ex regno minerali, sed ve-
getabili, et pertinere ad plantas illas minores aqua-
ticas,

ges, quae sub genere conferuarum vel algarum comprehenduntur, et in thermis saepe reperiuntur. Ab huius plantae purredine, qua in mucorem mutatur sub limi nigri specie in aquis adparentem, factorem etiam explicat, quem thermae, si per tempus aliquod steterunt, edunt. Et licet Cl. Auctor suam intentiam experientiis validissimis stabiluerit, tamen eius *Bathonienses*, non medicis exceptis, arbitrantes thermarum suarum famae aliquid derogari, si ei sulphur abiudicaretur, omnem operam curamque impendere, ut veterem opinionem defendent: quid? quod quadam arte vni sunt, ut experi- p. 282.

menti cuiusdam fallacia praesentiam sulphuris in thermis verosimilem redderent. Sed ex periculo feliciter evasit, et viatoriam, ni fallimur, reportavit Cl. Auctor. Concedit quidem volatile principe p. 289.

acidum in thermis *Bathoniensibus* offendit, inflammabile tamen principium deficere: ad producendum autem sulphur vtrumque necessarium esse. Ab hoc etiam acido ferrum, quo thermae *Bathonienses* praeditae sunt, soluitur, et solutum tenetur: excedente vero terra absorbente calcaria, tanta quidem copia, ut acidum saturetur, rursus praecipitat. Concipi nunc potest modus, quo terra et ferrum sine alterius deiectione, quam praecipitationem vocant, in una eademque aqua simul teneri queunt. Si enim acidum non perfecte a terra saturatum est, portionem ferri adhuc soluere potest. Simul ac autem acidum quacunque ex causa abit, ut terra marialis praecipitetur, necesse est.

Pergit Cl. Auctor in examine aquarum, easque p. 297. secundum illam toties memoratam methodum explorat, ut earum partes constitutivas eruat. Adit eis diuersos sales, admiscet tinturas, affundit vias metallorum solutiones, abhibet denique defillationem et evaporationem. In massa post de- p. 312.

coctionem residua reperit portionem salis purgantis amari, seu mirabilis **GLAUBERI**, salis marini, terrae calcariae et seleniticae, et particulas quoque ferreas, quas magnes attraxit. Hoc ultimum nobis prae reliquis notatu dignum visum est, quia in supra examinatis thermis, ne vestigium quidem ullum ferri Cl. Auctor detexit, nec villae, praeter **Bathonienses** nobis notae sunt thermae, quae ferri participes sunt. Progreditur ad medicam virtutem ther-

p.320. marum **Baihonienium**, easque cum **Aquisgranensibus** comparat, a quibus tamen admodum differentes pronuntiat, licet a plurimis huc usque plane simi-

p.326. les habitae fuerint. Hunc in finem utrarumque thermarum partium contentarum, a quibus omnis virtus pendet, rationem inter se confert, ut pronunciatum suum confirmet.

p.333. **Bathonienses** igitur thermas in primis salubres iudicat in morbis a bile, eiusque abundantia et acrimonia ortis. Quemadmodum autem thermae **Bathonienses** ab **Aquisgranensibus**, interne sumtae, quod effectum attinet, valde discrepant: ita etiam earum usus externus admodum diuersus est. **Aquisgranenses** ob faponaceam, quae gaudent, indolem, mollem et laxum reddunt cutem: **Bathonienses** contra, quae earum aqua magis est dura, et subacidis vitriolicis ferreisque particulis praedita, solidas partes adstringit, et rigidiores facit, poros etiam cutis notius coangustat, et obstruit, si scilicet balneantes usque eo in balneis remorantur, donec praecellens illa in thermis virtus operari potest. In initio enim aqua calida, qua omnes balnea constant, effectum suum exserit, cutemque mollit, sed effectus is mora temporis cedit et a contraria vi superatur, id quod, quia paucissimi vix concipi queunt, *παραδοξοί* eis videtur, propterea balnea haec cum multa circum-

specchio-

ditione et cautione, et nunquam sine debita cor-
pus praeparatione, adhibenda esse sedulo monet.

Conqueritur postremo denique Cl. Aucto^r va- p. 348
pus balnea *Bathoniae* desiderari. Opusculum si-
mum thermae, quae prope *Bristolium* prouenient,
mum tepidae sunt: mercurius enim ad 70 gradum
mato in scala *Fahrenheitiana* assurgit. Aeri per ali-
quot horas expositae, aut lagenis exceptae aquae
sensibiliter mutantur. Partes, quas post eu-
uationem reddunt, est sal mirabilis **G L A U B E R I**,
muriaticus, et terra quaedam calcaria, basin
praebens sali **G L A U B E R I**, et sali marino, cum
quibus principium quoddam volatile acidum con-
stitutum est. Haec omnia consuetis suis argumen-
tis probat, et adiecta huius aquae virtute et visu, la-
borem denique finit.

II.

Chimie Médicinale, contenant la manieré de
préparer les remedes les plus usités et la me-
thode de les employer pour la guerison des
maladies. Par M. M A L O U I N. Tome Pre-
mier, a Paris, chez d' Houry, Pere 1750. 12.
Alph. 1 pl. 1. Tome Second. 1750. 12. Alph.
1 pl. 1. *

h. e.

Chemia medica, remedia visitatoria praeparandi
modum, eaque ad curandos morbos adhi-
bendi methodum continens. Auctore Cl.
M A L O U I N. Tomus I et II. etc.

C 2

Qua-

*) Haec est prima editio. Altera et noua prodiit itidem
Parisiis anno 1755. 12. et nuper demum in germani-
cam translata linguam recusa est Altenburgi. 1752. 8.

Quartuor sunt partes, quae chemicum hunc tractatum constituunt: prima earum principia generaliora, secunda praeparationes praecipuorum remediorum regni animalis, et tertia ea, quae ex regno vegetabili obtinentur remedia, exhibet: atque tres hae partes priori tomo continentur. Quarta pars, quae vnicē posteriorem tomum constitut, in praeparatione remediorum regni mineralis versatur. Medicam appellat Cl. Auctor hancce chemiam, hancque ceu opus practicum, nullis coniecturis nolisque animaduersionibus physicis refertam, sed solitum medicinae practicae inseruientem considerandam esse cupit et a physica chemia, suo iam tempore euulganda, separauit, eo fine, ut, qui de componendis remediiis iisdemque rite adhibendis certiores esse cupiunt, nec speculationibus, nec coniecturis diffundantur, sed habeant quidquam, vnde certiores facti morborum causas aggredi et profligare queant. Licet autem Noster remediorum horum, ut ipse fatetur, inuentor non sit, ipsa tamen ea vel praeparauit vel eorum praeparationi interfuit; adhibendi autem methodum, partim sua, partim aliorum experientia confirmatam communicauit. Caeterum et Chinensi manuscripto, cui titulus *Pen Sau Kan mou* cuiusque Auctor *Li Tch Sin* vocatus fuit, quodque Cl. VANDERMONDE in gallicam linguam translulit, usus est atque ea, quae ibi deprehendit utilia, simul adposuit. Quod ad ipsum pertractandi modum attinet, Noster primo ostendit, quomodo singuli cuiusque remedii praeparandi operatio instituenda sit et quoniam tunc cautiones obseruandae veniant; deinde remediorum simplicium, praeparationi medicamentorum compositorum inseruientium, electionem indicat simulque modum, ea conseruandi, tradit; porro doses remediorum determinat; tum methodum

um, iisdem ad curandos morbos internos exter-
ne videnti explicat casusque insimul, vbi noxius
erundem vius censendus sit, exponit; tandem et-
iam artificium, quo quisque comperiat, vtrum re-
medium dextre praeparatum sit, subneftit. In ci-
tatis auctoribus ad euitandam discrepantiam vero
ape genuino cuiuscunque Auctoris nomine vſus
ita: ita QVERCETANUS v. g. apud Nostrum sub
nominis JOSEPH DUCHESNE LA VIOLETTE,
ad verum eius nomen est, occurrit, et qui PON-
TIANUS adpellatur, Nostro POTIER vocatur, ne
alio, gallico medico, POTERIE dicto con-
ducatur. Haec in genere de chemico hoc libro
motare libuit; quod ad specialem tractationem at-
tingit, nonnulla tantum hinc inde decerpere liceat.

Vasa, destillationi inferuentia, ex plumbo parata, p. 19.

nonnullis Galliae prouinciis pro parandis quibus-
cumquis, frigidis dictis, adhuc in vſu sunt, ob suspi-
cionem tamen latentis veneni merito suspecta. Cu-
movaſa, ſtanno intus obducta, nocua pariter aefti-
uenda fuit, ſiue ſtannum purum obducendo cupro
impedatur ſiue plumbo mixtum. Docet enim ex-
perientia, carnes citius in vasis ſtanneis, quam plum-
beis corrumpi, interim tamen vasa, quae ſtanno,
plumbo immixto, obducuntur, ob rationem, quae
de plumbeis valet, nocua exiſtunt, idque eo magis,
cum notum ſit, ſtannum plumbumque aequali por-
tione inter ſe mixta ab artificibus impendi. Sic
quoque de vitanda noxa nos monent tartarus tartari-
tus et ſal Seignette, in vasis ſtanneis vel cupreis,
ſtanno obductis, parati, quippe qui puluerem coe-
reſcentem, a ſtanno prouenientem, in fundum
ſtacunt. Vitrea itaque vasa vel et terrea ſeu figu-
ria ſemper praeferenda ſunt; licet autem terrea
vnae notae ſint, in iis tamen, quae lythargyrio in-
ter obducta ſunt, prius quam operationibus impen-

dantur, aqua decoquenda est, cum constet, vasa, prima vice adhibita, materiis ingratum saporem conciliare.

p. 92. Lac cum mentha coctum facile a ventriculo digeritur, quod itidem fit, si cum melle vel saccharo miscetur; sic enim difficilis coagulatur. Si lac exhibendum, ad colorem pilorum animalis, quod lac praebet, respiciendum est: in genere igitur notandum, rufa et nigra lac minus bonum, alba et fusca melius, castaneo tandem colore praedita optimum largiri. Lac vaccinum, excepto humano, inter omnia lactis genera optimum est, cui succedit caprillum, paucò sero praeditum, quod frigidis et humidis insimulque macilentis conuenit; aluum enim adstringit et motum humorum excitat. Lac oculum laxitatem alui tollit, humorum motum pariter excitat, minusque serosum est, conuenitque humidis, frigidis et laxis. Asinum inter omnia maximo serosum est minusque nutrit, humectat, refrigerat, temperat, aluum laxat, immo ades nonnullos aegrotos emaciatur, raroque corpus nutrit, nisi eo in casu, vbi acria, nutritionem impeditia, demulcet.

p. 102. Serum lactis differt, prout lac se habet, ex quo obtinetur. Idem etiam pro diuersa praeparandi ratione differt: ita serum lactis absque igne praeparatum paulo magis refrigerat magisque laxat, quam serum ignis ope praeparatum. Serum lactis, coaguli aut galli ope paratum, iis, qui acido laborant, plus proderit, quam quod succo citri etc. paratur. Serum lactis percolatum iis conductit, vbi febris metuenda vel vbi serosa humorum pars resarcenda est: istud autem, quod percolatum non est, ob partem butyraceam, quam adhuc continet, magis balsamicum est magisque demulcet et vires restaurat.

Sal coralliorum, ope aceti praeparatum, ad comedendas haemorrhagias, a dyscrasia humorum pronuentibus nec non ad curandas dysenterias commendatur.

Si cum residuo post destillationem spir. sal. am. mon. simpl. acidum vitriolicum miscetur, sal obtinetur, quod a sale ammoniaco secreto GLAUBERI eiusdemque sale mirabili differt et a Cl. Auctore tartarus vitriolatus ammoniacalis vocatur.

Aqua lauendulae destillata iis conduit, qui vomit amiserunt, in primis si castorei tinctura admittetur. Aqua lauendulae spirituosa externo in�ris infusa inferuit et in vulneribus prodeit; praecipue paronychiam imminentem saepe ista aqua, si agitus in eandem crebro intingeretur, auerti posse, Noster monet.

Aqua florum surantiorum, quae aduersus maxime hystericum (*Vapeurs*) commendatur, saepe idem uicit: hinc eandem, si in maiori quantitate exhibetur, melius forte ab aegrotantibus ferri, Noster potat, moschi exemplo monitus, qui malum hysterium prouocat, in maiori vero dosi exhibitus idem tollit.

Soda Alexandrina optima censetur, cui succedit Alicantica, quae colorem aethiopis mineralis, recens parat, habet. Huic postponenda est Cartaginensis, quae grisea est, quaeque ex variis plantis marinis, cum herba kali combustis paratur. Vilissima tamen species habetur, quae ex Caroburgo in Normandia inferiori adfertur, vtpote quae ex planta quadam marina, alga nimirum (*Warec*) combusta paratur.

Sal Seignette, quod alias ex foda et cremore tartari paratur, alia ratione obtineri posse, Noster perhibet, si nimirum tremor tartari cum ostreis calcinatis et puluerisatis coquatur.

p.331. Vinum, quod ex oriente adfertur, quodque ob piceum in primis saporem aestimatur, illum a pice seu resina admixta mutuatur; hinc istum saporem, si vini sifit, pro genuino habendum nunquam esse. Noster monet.

p.334. Vinum conditum, quod PLINIO Murena seu Nyrena, Gallis *Hippocras*, vel etiam ob clarificationem *Clairet* vocatur, ex cinnamomo, saccharo et pauxillo ambrae vel etiam addito Zingibere parari posse, Noster perhibet.

p.337. Vinum Alicanticum ventriculo, cibos fastidienti conducit; vina Hispanica ad morbos ventriculi commendantur; vinum Rhenanum et Mosellananum bilio-
sis, Gallica vero v. g. Burgundica pituitosis condu-
cunt; vina alba omnia colatoria aperiunt, rubra
vero anodyna et in certis casibus narcotica cen-
sentur.

p.338. Si frustum panis cum saccharo et aqua coquitur, usque dum aqua in auram abierit, tuncque tantum vini, quantum aquae exhalauit, adfunditur leniterque ebullit, cibus obtinetur, qui conualecentibus egregie conducit meliusque conuenit, quam panis biscoctus vino imbutus.

p.345. Vinum optimum quidem cardiacum censetur, sed iis tantum conduceat, qui in statu sano vel nunquam vel parcus eo utuntur: sic enim rusticus, cuius sanguis ex pane, laeticiis et leguminibus for-
matur, si febre corripitur, vino assumto liberari potest, cum contra homo, cuius sanguis ex variis eduliorum deliciis, potu caffé etc. formatur, vino assumto periret, siquidem in hoc febris gangraeni, in illo vero sudore salutari terminaretur.

p.349. Vinum plumbo adulteratum spiritu salis co-
gnosci, Noster ostendit, insimulque modum eorum improbat, qui ad eluenda vasa, in quibus vinum adser-
uatur: globulis plumbeis aut clavis ferreis utuntur sic enim

enim pessimam indolem vino induci, atque vas a vel
aqua sola vel hac et arena bene elui posse, monet.

Acetum vini cum sale communi et limatura mar- p. 362.
tis mixtum speciem mastichis fistit, aquae resistentis.

Spiritus vini, qui variis iisdemque cognitis mo- p. 394.
dis rectificatur, etiam absque igne rectificari potest:
h. enim retorta, spiritu vini repleta sub antlia
pneumatica collocatur, eique recipiens apponitur,
nec tamen vasorum iuncturae luto obfimantur, aere
educto spiritus vini maxime spirituosus in vas reci-
piens destillat.

Sal terrae foliatae tartari similis generatur, si so- p. 457.
lutioni salis Seignette adfunditur acetum vini: tunc
vero tremor tartari, cum soda antea coniunctus, il-
lico fundum petit atque sodae se vnit acetum. Li-
quor postea, aliquantum euaporatus, in crystallos
abit, quae in aere non humectantur. Docet itaque
hoc experimentum, tremorem tartari cum soda
non adeo arte cohaerere et ab acido, etiam leuiori,
separari. Inde Noster praticos monet, salem Sei-
gnette cum tamarindis praescribendum non esse, si-
quidem tremor tartari praecepitur, antequam ae-
grotantes remedium sumant.

Progredimur ad alterum Tomum, qui in pra-
parandis remediis versatur, quae ex regno mi-
nerali desumuntur. Primo sermo de metallis est: p. 1.
haec virtute medica donata esse, Noster certo sibi
persuadet, licet sint, qui dicant, metalla non nisi
in principia resoluta in corpus nostrum agere. Id
autem absolute non requiri, Cl. Auctor afferit, hoc-
que exemplo mercurii illustrat quippe quo, vt con-
stat, lues venerea debelletur, absque eo, vt ipse
in principia prius resoluatur.

Aethiops antimonialis in morbis, qui a materie me- p. 153.
lancholica, scirrhos in primis et vlcera cancrosa pro-
ducente, oriuntur, efficacissimum largitur remedium,

pariterque in inueteratis affectionibus scorbuticis et rheumatismis conuenit. In scrophulis etiam morbisque, a miasmate venereo prouenientibus, tandem cutis morbis conduceat.

p.169. *Vt cinnabaris per vasa lactea ad sanguinem veniat ibidemque effectus suos exserat, cum alimentis eam sumi iubet Noster: alias enim cum excrementis ex corpore eandem eiici, putat.*

p.175. *Si vas apertum, aqua plenum, in angulum camereae cuiusdam reponitur, inque alio eiusdem camereae angulo mercurius ope ignis in vapores resoluitur, hos ipsos ab aqua attrahi inque globulos condensari Noster perhibet.*

p.176. *Si mercurius ex cinnabari reuiuiscatur, necesse est, vt collum retortae aliquantum ab aqua, in recipiente contenta, distet. Si enim collum aquam attingit, decem tantum vnciae mercurii currentis transillant, sin vero collum ab aqua distat, tredecim vnciae mercurii obtinentur.*

p.178. *Si vncia vna mercurii vasculo vitreo immittitur, postea vncia spiritus nitri adfunditur et tantum olei oliuarum admiscetur, miscela tandem cineribus calidis imponitur, vt mercurius soluatur, vnguentum obtinetur, quod in curandis morbis cutaneis, rebellibus adeo, insignem vim exserit.*

p.200. *Spiritum vini ad edulcorandum turpethum minerale aquae Noster prafert; fieri enim autumat, vt turpetho, cum in aqua soluatur, eo plus decadat, quo saepius idem edulcoretur. Caeterum turpethum, cum efficacissimum sit remedium, e medicina reiiciendum non esse, monet, in primis autem cum camphora mixtum efficacissimum euadere, neque adeo, cum camphora neruis sit amica, noxiuam reputandum esse, afferit.*

p.206. *Mercurius sublimatus corrosius plus acidi fisis suscipit, si quando octies sublimatur, ita tamet.*

vt prima vice sal marinum et vitriolum calcinatum admisceatur, postmodum autem solum duntaxat sal marinum absque vitriolo addatur, ultima tandem vice sublimatio et absque sale marino instituatur. Notandum tamen est, ultima vice mercurium sublimatum in vase tantum fundi nec ascendere, inde sciendum, ignem, quando funditur materies, non ultra sustinendum atque materiem sibi relinquendam esse; sic enim vasis sponte refrigeratis mercurius sublimatus ascendit et, vt vitrum, pellucidus evadit.

Ad tollenda symptomata, quae mercurius corr- p. 210.
fus, intus sumtus, producere solet, nequaquam aqua calida sola, quippe qua mercurius sublimatus magis soluitur magisque per corpus circumducitur, sed sale alcalino quodam, aut, hoc deficiente, cum cineribus lignorum vel et creta mixta ingerenda et diaeta, acido huic veneno opposita, imperanda est.

Mercurius dulcis, si cum faccharo saturni coniun- p. 221.
gitur, glandis seu praeputii vlcera venerea, si cum dolore stipantur, sanat. Mercurius dulcis variis aquis solutus inque vrethram iniectus ad curandam gonorrhoeam multum facit: ita in aqua althaeae solutus demulcet, cum aqua hordei mixtus refrigerat et detergit, cum aqua plantaginis refrigerat et roborat, cum aqua calcis ficcat etc.

Morsulos antimoniales KUNKELII, qui alias p. 236.
ex antimonio et amygdalis dulcibus et strobilis parantur, alia ratione conficere docet Cl. Auditor, et loco amygdalarum et strobilorum, qui facile rancorem concipiunt, corticem citri conditum et amygdalum recipere iubet.

Vt Kermes minerale rite obtineatur, requiritur, p. 285.
vt frusta antimonii crudi, magnitudine nucis auelanae recipientur, his liquor nitri fixi, dein aqua pluvialis adfundatur, postea materies haec coquatur, liquor

liquor ad remanentiam tertiae partis filtretur, haic denuo liquor nitri fixi et aqua pluialis adfundatur et ut prior liquor tractetur, idque tertia vice repetatur, tandem tria illa decocta commisceantur et per aliquot tempus sibi relinquantur. Quo facto aqua pura decantatione ad duas tertias effundatur parsque remanens per filtrum traiiciatur atque pulvis, in filtro restans, aqua calida tamdiu elutrietur, donec omnis salredo cesset. Pulueri denum in filtro siccato et ab eo remoto spiritus vini adfundatur et super eandem accendatur, hicque labor ter repetatur. Sic denum puluis obtainetur, colore granorum Kermes donatus. Hac ratione, si verum Kermes minerale obtineri debet, procedendum est. Noster monet, neque alio modo istud rite obtinet, asserit. Quod vires attinet, istud vomitum excitare, vel per inferiora purgare, sudorem atque vrinam pellere et expectorationem promouere, dicit.

P.310. Antihecticum sic dictum Poterii neutiquam **MICHAELI POTERIO**, medico germanico, sed **PETRO POTERIE** medico gallico adscribendum est.

P.434. Alumen interne sumtum haemorrhagiis medetur, requiritur autem, ut vasa sanguine vel per haemorrhagiam vel per venae sectionem sufficienter depleta sint, ut omnis febris absit neque haemorrhagiae febre lenta nec dysenteria stipentur.

P.444. Nitrum in initio gonorrhoeae, si quando indicatio refrigerantia et anodyna requirit, conductit, nocet vero, quando symptomata eiusmodi cessarunt; liquores enim animales incrassans fluxum minuit ideoque materiem cum sanguine miscet et lui venereae ortum tunc praebere potest.

P.445. Idem sal nunquam tanquam purgans exhibendum est. Stimulat enim et desidendi desiderium excitat, neque tamen quidquam euacuat.

Si partes duae salis tartari cum parte vna florum p.457. sulphuris miscentur et calcinantur, postmodum in aqua soluuntur, solutio demum per filtrum traecta ad crystallisationem reponitur, sal obtinetur, sali polychresto analogum, quod sal panchrestum vocatur.

Residuum nitri, quod omnem crystallisationem p.480, respuit et mater nitri vocatur, exterius in morbis cutaneis, inueterata v. g. scabie cum successu adhibetur.

Sal mirabile GLAUBERI inter omnia salia optime cum manna coniungitur et in affectionibus, praecipue hysterics et hypochondriacis conducit, ibidemque humores viscidos soluit et obstrunctiones expedit.

III.

Elementa de Chymie Theorique. Par M. MACQUER, Docteur-Régent de la Faculté de Médecine de Paris et de l'Academie Royale des Sciences. A Paris, chez Jean-Thomas Herissant, 1749. 8. Alph. I. pl. 8. tab. acen. 4 *).

et

Elementa de Chymie Pratique contenant la Description des Operations fondamentales de la Chymie

*) Vterque liber denuo recusus est Parisiis; prior, elementa scilicet theoretica anno 1754, alter, elementa practica 1756. Ob praestantiam quoque huius libri et utilitatem, quam adulit scientiae chemicae, germanice redditus prodiit hic Lipsiae, prior pars theoretica 1752, practicae vero ambae 1753. Cum vero haec germanica editio innumeris abundet vitiis, optandum est, ut maiori diligentia utilis hic liber denuo vertatur.

Chymie, avec des Explications et des Remarques sur chaque Operation. Par M. MACQUER etc. Tome Premier. A Paris chez Jean-Thomas Herissant, 1751. 8. Alph. 1. pl. 22. Tome Second. 1751. 8. Alph. 2. pl. 2.

h. e.

Elementa Chemiae theoreticae. Auctore Cl. MACQUER etc.

et

Elementa Chémiae practicae, quae descriptio-
nem operationum fundamentalium chemiae
vna cum explicationibus et annotationibus
super quavis operatione continet. Auctore
Eodem. Tomus I et II etc.

Ordo tractationis ita se habet: primo Noster le-
torem supponit, nulla quasi cognitione che-
mica instruclum, idque eo fine, vt a simplicissimis
eum ad magis composita duceret. Ob hanc itaque
rationem primo de rebus simplicissimis, tanquam
elementis, ex quibus reliqua componuntur, agit
horumque proprietates exponit. His expositis eas
res, quae immediate ex ipsis constant, quorū in
primis referas substantias salinas, pertractat, has
que iterum, respectu aliorum, tanquam simplicissi-
mas considerat. Posthac substantias metallicas per-
pendit, quas aequa ac salinas, minus compositas
existimat; tum autem ad varias oleorum species
progreditur, quae et vegetabile et animale et min-
rale regnum suppeditat. Hisce igitur consideratis
omnium nunc principiorum, quae in compositione
corporum vegetabilium et animalium concurrunt,

quae-

queque ideo fermentationi obnoxia sunt, notiones omnes putat atque ob id de fermentatione in genere agit, insimulque ostendit, quoniam ordine diuersae illae, quae in compositione concurrunt, materiae obtineantur, quaeque ceu educta vel quae tanquam producta consideranda veniant. His explicationem tubulae, quam de affinitate tradidit Cl. G E O F F R O Y, subneicit, tandem de vasis furnisque visitationibus agit. Ex his autem sequentia cum lectoribus nostris communicamus.

Aerem primo loco Noster considerat: huius p. 4. proprietatem singularem, elasticitatem nempe praecipuorum et notatu dignissimorum, quae et in analysi et coniunctione corporum obueniunt, phaenomenorum caussam fistere, innuit.

Aqua, vti constat, certum duntaxat caloris gradum fuscipit, idque eam ob rationem, quoniam volatile est et tunc demum eusporat.

Terra fixa est et violentissimo igni resistit. Nunquam ea ab aliis substantiis separata obtinetur; idque ex eo patet, quod terra ex variis corporibus obtinetur, variis proprietatibus distincta, manifesto indicio, alias ei substantias admixtas esse. In genere tamen duae tantum species terrarum occurunt; altera fusibilis, altera non fusibilis; haec absque illa est, illa vero hanc plus minus admixtam habet, ideoque magis composita est.

Ignis, ex particulis infinite paruis constans, p. 13. motu continuo et admodum veloci agitatur ideoque natura fluidus est omnibusque corporibus fluiditatem conciliat, quae respectu ignis solida sunt; imo adeo aerem ipsum solidum fieri, si possibile sit, ignem priuare, Noster afferit.

Phlogiston ignis quidem elementaris materiem p. 14. continet, sed aliis substantiis fixatum et ab eo differt, quod corpori cuidam vnitum huic nec calorem nec lumen

lumen communicat 2) nec quidquam in eo respectu soliditatis vel fluiditatis mutat, ita ut nec solidum corpus, addito phlogisto, fluidum euadat, nec fluidum solidum fiat; 3) quod denique ex corpore, cui vnitum est, in aliud transferri potest, cuius compositionem intrat et fixatum manet.

p. 19.

Haec sunt principia primaria, in quae ultimo resoluuntur corpora: ante quam vero principia haec euoluantur, certae quaedam substantiae obtinentur, quae quidem respectu corporum, quae constituant, simpliciores sunt, quae vero ex primariis ipsis principiis constant. Talia vocantur principia secundaria, suntque in primis substantiae salinae atque oleofae. Antequam vero hae ipsae disquirantur, Noster necesse nunc esse putat, ut generalis de affinitate corporum exhibeat notio, qua quippe declarari demum possit, cur corpora inter se inuicem coniungantur vel et interdum, si ea tollatur, separantur.

p. 23.

His expositis de substantiis salinis in genere agit, quas omnes ex coniunctione aquae et terrae ortum duxisse putat, idque ex eo probare autem, quod sit inter sales et aquam et terram conuentia, quodque demum omnes sales in aquam et terram conuerti possint. Simplicissimum corporum salinorum acidum est quod sub forma quidem fluidum appareat, sed secundum Nostri sententiam natura solidum est. Causam autem, cur fluidum semper fere appareat, in affinitate quaerit Cl. Auctor, ut pote quam tantam esse putat, ut aquam, statim ac eam attigerit, in se suscipiat siveque fluidum euadat. Quod ad alcalia spectat, horum mixtionem maiorem, quam in acidis ingredi, terrae quantitatem ostendit, idque ex eo probat, quod in analysi platerae quam in acidis obtineatur, quod deinde ex coniunctione certorum acidorum cum certis terris alcalia produci possint, quod denique minorem,

quam

quam acida cum aqua affinitatem habeant et fixa magis sint, cum ignis vi plane resistant.

Acidum vniuersale et acidum vitriolicum Nobis idem est, oleumque vitrioli a spiritu vitrioli non nisi aquae copia differre autumat, siquidem in hoc plus, in illo minus aquae deprehendi, monet. Niccolosum acidum nihil aliud quam ipsum acidum vitriolicum, cum certa quantitate phlogisti putrefactionis ope coniunctum, esse afferit; quam coniunctionem tamen aliter ac in sulphure cum phlogisto coniunctio statuendam esse, monet. Qua in re acidum salis respectu mixtionis ab acido vitriolico et acido nitroso differat, nondum certo constare, Noster asserit. Licet enim istud ex acido vniuersali a principio mercuriali compositum esse BECCHEIUS et STAHLIUS dixerint, hancce tamen sententiam probatam non esse, autumat, siquidem secundum Nostri sententiam nec mercuriale principium declaratum satis esse videatur. Hinc ad singulare tantum proprietates, quae istud ab acido vitriolico et nitroso distinguunt, attendendum esse, apit. Ita nimirum acidum salis, cum calce viua ut creta coniunctum, neutiquam crystallisatur, neque exsiccatum aquam ex aere attrahit; cum terra absorbente nondum penitus saturatum salem constituit, proprietatibus alcali fixi donatum etc. que demum ad affinitatem respiciamus, quam acidum vitriolicum et nitrosum cum alcali fixo et terra absorbente habent, acidum salis minorem eam, quam dicta acida habere, ideoque hisce proprietatibus istis acidis distinguui, liquet. Id tamen ei cum memoratis acidis commune est, quod cum phlogisto maiorem affinitatem habeat, quam cum alcali, ex quae deinde combinatione singuliris sulphuris, ut Noster dicit, species enascitur, quae phosphorus audit,

dit, quique hoc singulare habet, quod absque alia adiuncta materie in aere libero inflammetur.

p. 74.

Substantias metallicas ex terra vitrescibili cum phlogisto vnota componi, notum est: hisce principiis tertium, mercuriale nimurum adiunxerunt BECCHERUS et STAHLIUS, licet huius existentia vix certo probari possit. Attamen praeter terram vitrescibilem et phlogiston, aliud quoddam in compositione metallorum concurrere, experimenta suadent. Verae enim terrae vitrescibles cum phlogisto iunctae nunquam in metallum abeunt, cum tamen calces metallorum, quae in vitrum commutantur, additione phlogisti, quod ab iis antea separatum fuit, pristinum rursus statum metallicum assumant. Inde in calcibus metallorum cum terra vitrescibili aliud quoddam principium metallicum, coniunctionem formans, iunctum esse liquet.

p. 85.

Aurum, licet respectu malleabilitatis et ductilitatis omnibus metallis palmam prae:piat, facilis tamen quam reliqua ductilitatem amittit, si quando in fusione constitutum carbonum vapores tangunt.

p. 89.

Argentum nunquam quidem in acido salis et difficulter admodum in acido vitrioli soluitur, exinde tamen non sequitur, nullam affinitatem inter dicta acida et argentum esse, imo potius contrarium probari et argentum cum iisdem acidis maiorem quam cum acido nitroso alere. Noster ex eo probare putat, quod argentum, aqua forti solutum, addito acido vitriolico seu acido salis praecipitetur, seque his iungat, eaque secum in fundum rapiat.

p. 154.

Si partes aequales nitri et antimonii commiscetur iisque portio substantiae cuiusdam inflammabilis adiungitur, atque massa demum detonatur, sulphur quidem antimonii consumnitur, neque tamen regulus, qui hacce methodo paratus plane purus, nec vlo metallo commixtus esse solet. Licet autem

hac

luc ipsa operatione regulus multum phlogisti amittit, hocce tamen facile restituitur, si quando massae calcinatae substantia quaedam inflammabilis additur.

Bismuthum fusione cum sulphure vnitur tunc p. 160. que substantiam format, quae ex spiculis sibi inuitem impositis constare videtur.

Arsenicum cum basi nitri facile coniungitur for. p. 171. subque tunc salem neutrum; id vero cum basi salis arimi non fit, nisi eo in casu, ubi cum dicta basi acidum nitri antea vnitum et sic dictum nitrum cubum productum fuit.

Praecipuas aetherei istius fluidi ex coniunctione p. 204. dei vitrioli et spiritus vini producti, proprietates sequentes numerabis. - Istud nimirum spiritu vini laius, volatilius et inflammabile magis est, aeri libero expositum facile dissipatur subitoque flamمام concipit, si quando ignis in propinquuo est. Comburitur absque fumo nec carbonem nec cineres relinquit. Olea oleofasque materias facile soluit, qua re cum spiritu vini quidem conuenit, sed ab eo differt, quod nullum cum aqua ineat connubium. Hoc etiam singulare habet istud fluidum, quod aum, in aqua regia solutum, separat sibi que vniat et solutum tunc teneat.

Rerum igitur naturalium principiis horumque mutationis et compositionis modis expositis, atque fermentationis etiam tum strictae sic dictae, spirituosa nimirum et acidae, tum putridae seu putrefactionis notione exhibita, de analysi chemica in genere nunc differit, qua explicata affinitates corporum commemorat. In explicandis hisce affinitatibus p. 256. Noster quidem virum quondam Clariss. GEOFFROY nimirum, quippe qui, vti constat, primus hanc de affinitate corporum doctrinam in systematicum ordinem redegit, secutus est eiusdemque etiam tabulam

bulam de affinitate corporum apposuit, ita tamen, vt quae corrigenda fuerunt, corrigeret, seu quae a eo tempore magis magisque detecta fuere, communicaret.

Progradimur ad Elementa Chemiae practicae, quam duobus Tomis Noster comprehendit. In priori operationes tantum cum mineralibus suscipiendas exhibet, ita, vt sectione prima in disquisi-
tione substantiis salinis mineralibus versetur, sectione secunda in metallis et tertia demum in semimetallicis laboret. Posteriori autem Tomo et vegetabilia et animalia simul disquirit. Rationes, cur in disquisi-
tione corporibus a regno minerali incipiatur, deinceps ad vegetabile progressum faciat, tandem in animali desinat, sequentes Noster in praefatione reddit. Prima est, quod vegetabilia ex mineralibus, et animalia ex vegetabilibus nutrimentum capiant et corpora proinde, quae regna haec constituunt. per gradus quasi producta esse videan-
tur. Altera est, quod talis tractationis ordo eo deducit, vt principia a primo ortu, quem mineralia regnum suppeditat, ad summas usque combinatio-
nes, quae in corporibus animalibus comprehenduntur, peruestigari possint. Tertia demum est, quod mineralium analysis facilissima sit, dum ea, vel ex paucioribus principiis constant, vel etiam actionem ignis, violentissimi adeo, perferant, neque tamen alterantur, nec insigniter mutantur. Licet autem haec Nostro cum aliis scriptoribus chemicis communia sint, in analytica tamen corporum disquisi-
tione paululum deflectit et operationes hic coniuncta tradit, quae in aliis chemiae scriptis vix tales occur-
runt. Dum nimis de instituenda corporis cuius-
dam v. g. acidi vitriolici destillatione agit, ad pri-
mam ideo originem huius acidi seu matrices recur-
rit et operationes tradit, quae artificem de vitriolo,
sulphure etc. ex pyritis obtinendo, instruunt. Lr-
cet

et enim acidum istud in vitriolo, sulphure etc. continetur, haecce tamen corpora neutquam tanquam primordia, sed ut talia consideranda sunt, quae ex illis prius substantiis v. g. pyritis elici debent. Hinc primo ostendit, quomodo ex his vitriolum, sulphur etc. obtineantur, postmodum ad analysin cunctaque horum corporum progreditur tuncque docet, quomodo ex singulis eorundem vitriolicum acidum eliciatur. Hisce operationibus institutis, alias, cum dicto acido plerumque instituendas, communiat; siveque tali ordine et reliqua mineralia a Nostro peruestigata esse, deprehendimus. Quod ad vegetabilis spectat, quae in posteriori Tomo pertrahuntur, eorum, cum fermentationi obnoxia sint et principia exhibeant diuersa ab iis, quae a nondum fermentatis obtinentur, duplarem Auct. constituit classem, quarum prior vegetabilia in statu naturali considerat, posterior autem ea, quae fermentationem subierunt, perpendit. Analyсин hanc ab iis operationibus orditur, quarum ope principia obtinentur, quae absque ignis adiumento extrahuntur, tunc autem ad eas operationes Noster progreditur, quae plantas ope caloris, per gradus suos, in partes resoluunt. Tali vero ordine corpora, in animali regno obvia, neutquam pertrahit, si quidem substantiae, quae ea componunt, ultimo tantum fermentationis gradui obnoxiae sunt et principia insuper, quae exhibent, semper eadem sunt, siue ea putrefactionem subierint, nec ne, eademque sola tantum proportione et ordine, secundum quem in analysi secundunt, variare solent. Cum haec medium quasi inter vegetabilia et animalia teat, istud proinde primo loco a Cl. Auctore dignatur; posthac in earum substantiarum analysi occupatur, quae corpus animale proprię componunt, tum autem excrementa animalium, tandem

alcali volatile, quippe quod in analysi corporum animalium praecipuum obiectum largitur, disquirit. At vero cum finis chemiae non in sola tantum analysi consistat, sed in combinandis quoque corporibus versetur, sub finem ideo huius libri, sermone tamen admodum breui, operationes quasdam adnefit, quae docent, qua ratione corpora varie componi possint.

IV.

Oekonomische Pflanzenhistorie, nebst dem Kern der Landwirthschaft, Garten- und Arzneykunst, entworfen von BALTHASAR ERHART, M. D. der F. R. Stadt Memmingen Physico Ordin. wie auch der Kays. Leop. Carol. Soc. Nat. Cur. Collega. Ulm und Memmingen, auf Kosten der Gaumischen Bubbhhandlung, 8. I Band 1753. 19 Bog. II B. 1753. 17 Bog. III B. 1754. 14 Bog. IV B. 1756. 12 Bog. V B. 1757. 14 Bog. VI B. 1758. 1 Alph. 2 Bog. VII B. 1759. 1 Alph. 3 Bog. VIII B. 1760. 14 Bog. IX B. 1760. 13 Bog. X B. 1761. 13 Bog. XI B. 1761. 10 Bog. XII B. 1762. 13 Bog.

i. e.

Oeconomica plantarum historia; cum selectis obseruationibus ad rem rusticam, horti culturam et medicinam pertinentibus. Auctore BALTHASAR ERHARTO, M. D. Tom. I-XII.

Con-

Continet hoc opus enumerationem partim selecta-
rum plantarum, herbarum, arborumque, quae
vel sponte in Germania proueniunt, vel in agris
hortisque coluntur, et vel propter necessitatem, vel
obligamentum ab hominibus aestimari et adhiberi
solent, partim sermones breuiores, qui agri, gra-
minum, syluae, hortique culturam, terrae pree-
parationem, aliaque concernunt, vel medicinam
domesticam exponunt, vel ad alias scientias artes-
que perficiendas et excolendas aliquid contribuunt;
Quo etiam fundamenta rei herbariae sensim sensim
que quasi addiscant tyrones, sparsim de terminis
technicis, eorumque significatu, et de partibus plan-
tam componentibus, earumque vsu notatu dignissima
proposuit Cel. Aucto. Vbique autem vtile dulci im-
misit, veterumque auctorum classicorum, poe-
tarum in primis, testimonia frequenter adduxit, nec
non recentiorum germanicorum BROCKII, HALLE-
II, TRILLERI et aliorum poematibus animum
retinebat, summique creatoris sapientiam ex quali-
tate sere herba luculentissime demonstrauit. Plan-
tas et botanice, et medice et oeconomice pertra-
dit, concinnius alias, alias prolixius, et praecipue
de illis copiosius egit, quae oeconomico suo vsu
omnibus sese commendant. Et in hac re optimos
secutus fuit auctores, ex iisdemque et vera comme-
morauit et fabulosa, haec autem a prioribus sollicite
separauit, omniaque, etiam ea, quae ad rem herba-
riam pertinent, plano facilique modo proposuit,
quo ab omnibus intelligi et in vsus omnium conuerti
possint. Totum quidem opus ERHARTI Aucto-
ris nomen gerit, verum Tomo quinto edito, mor-
tua ad superos abiit, reliquasque partes alias quidam
elaborauit. Is, quisquis sit, eodem continuauit trami-
te, in nonnullis tamen mutationem quandam fa-
dam fuisse cognouimus. Ita successor ERHARTI

methodum Raianam, in prioribus Tomis assumtam, cum Tournefortiana commutauit et secundum hanc plantas considerauit; Ita Nouus Auctor in illis, quae ad botanicam plantarum descriptionem spectant, et prolixior fuit, et accuratior, sed dulcia rarius interspersit, hinc magis docuit quam delestatuit. Quo vero vniuersi operis dignitas sufficienti innotescat ratione et generalem sciagraphiam totius praemittere, et nonnulla speciminis loco speciatim addere voluimus.

Duodecim Tomis absoluitur opus, quilibet autem *Tomus quatuor sectiones*, sive ut dicitur, *Excursiones* continet, quarum 1) in agros, 2) in prata, 3) in sylvas et 4) in hortos oleribus, arboribus, floribusque conspicuos instituitur. Prout autem *Tomus XII.* Indicem generalem continet, ita et *Tomus I.* prior

p. 1. *seccio generalia* de regno vegetabili exponit, et in primis de multiplici, quem ex plantis et earum consideratione, obtinemus, vsu differitur, summi creatoris omnipotentiam sapientiamque nunquam satis admirandam in regno vegetabili luculentissime opponere, quamlibetque herbam Deum monstrare, prolixa atque amoena oratione ostenditur, oblectamenta denique et commoda, inde in humanum corpus redundantia recensentur, et vbiique asserta egregius ac singularibus exemplis illustrantur. In *seccio-*

.139. *da sectione*, Prooemii loco de adminiculis, in re herbaria addiscenda, necessariis disputatur; horum autem primarium plantarum censetur denominatio. Maxima enim hic occurrit confusio, et quaelibet regio, quilibetque fere auctor alia aliaque inuenit retinuitque nomina. Cum autem eiusmodi, qualis hic traditur, oeconomica plantarum historia, ad varios homines pertineat, latina, gallica et germanica nomina, et priora ex C. BAUHINO ac

TOURNEFORTIO, gallica TOURNEFORTII,
CHOMELII aliorumque, et ultima in primis in offici-
ciniis visitata, vel in floristis notata adduci et retineri
debet. Praeter ea etiam, praecipue in minus co-
gnitis plantis, externum earundem habitum stru-
cturamque annotare, immo addita icone illustrare
debemus, qua in re figuris naturales artificialibus
preferendas esse, Cel. ERHARTUS existimauit,
ideo herbarium viuum portatile, sua opera com-
positum, tanquam optimum adminiculum laudauit.

Excus. I. martio mense instituta, de hiemis utili- p. 171.

tate, Viola, Bellide, Taraxaco, Tussilagine, Pa-
ronychia *), Locusta, dignitate rei rusticae; *Exc.*
II. de Lamio purpureo, Senecione, Veronica, Alsine, p. 219.

operibus februaria et martio mense in horto culinari
instituendis, Corno, constitutione pometi, praescin-
dendis arboribus, omnibusque fere illis, ad hanc ope-
rationem pertinentibus; *Exc. III.* de Primula, Fica- p. 263.

ri, Bugula, Populagine, Petasitide, Cardamine, Na-
turtio, differentia terrarum, quibus plantae inha-
bitant, humo praecipue disséruit Cel. ERHARTUS.

Tom. II. *Exc. IV.* sylvaticas plantas, Pulsatil- p. 1.
lam, Quinquefolium, Fumariam bulbosam, Pulmo-
nariam squamariam, Chrysosplenium, Ranunculum,
selectum praestantissimorum medicamentorum, et
praestantiam vegetabilium, diuersis mensibus colli-
gendorum; *Exc. V.* pratenses plantas, Helleborum p. 32.
nigrum, et viridem, Helleboroidem, Leucoium
bulbosum, Narcissum, Hepaticam, Crocum, opera hor-
tulanorum hyberna, et hybernacula; *Exc. VI.* Bonum p. 85.
Henricum, Hederam terrestrem, Lamium album,
Plantaginem, Esulam, Xylosteum, Prunum Sylvestrem,

D 5

Oxya-

*) Nomina plantarum retinuimus ea, quae Cel. Auctor
tradidit, licet non semper optima sint, et in co-
gnoscendis plantis dubios quandoque nos relinquant.

Oxyacantham, Grossulariam, Viburnum, Liche-

p. 140. nem, denique stercorationem; *Exc. VII.* pratenses
aprili floentes, Plantaginem angustifoliam, Aceto-
sam, Tragopogonem, Ocymastrum, Ranunculum
acrem, Echium scorpioidem, Beccabungam, Trifo-
lium fibrinum, modum plantarum vires eruendi, et

p. 189. remedia domestica emetica ac purgantia, *Exc. VIII.*
syluaticas plantas, Alchimillam, Bistortam, Acetosel-
lam, Saniculam, Myrtillum, Matrisyluam, Vin-
cam, Laureolam, Sambucum racemosam, Carpi-
num, Alnum, considerauit, et dissertationem, de
syluarum cultura, lignorum speciebus, serendi-
que arborum seminibus etc. adposuit.

p. 3. *Tom. III. Exc. IX.* de Oleribus vernalibus, Spi-
nacia, Asparago, Campanula esculenta, Porro, horti
oleracei arborumque cultura, et praesentim insitio-

p. 95. ne; *Exc. X.* de hortensibus, Auricula, Primula, Co-
rona imperiali, Fritillaria, Hyacintho, et de Metho-
do plantarum in genere, Raiana vero in specie egit.

p. 1. *Tom. IV. Exc. XI.* maio ad vias et sepes instituta,
Chelidonium, Polygalam, Lopathum acutum, Allia-
riam, Rhamnum catharticum, Euonymum, Fran-
gulam, Opulum, Padum, Lilac, Fraxinum, Popu-
lum; *Exc. XII.* Amoenitatem pratorum generatim,
plantasque in illis crescentes Trifoliatas in genere,
et in specie Trifolium pratense purpureum, Lotum
corniculatum, dein Cerefolium sylvestre, Bellidem ma-
iore, Gramen nodosum, Cristam galli, varias Sciri
species, Valerianam sylvestrem, Iridem luteam, Ve-
ronicam aquanticam maiorem, Equisetum exposuit,
monitaque de singularium plantarum viribus, ab eru-
ditorum societate inuestigandis, addidit.

p. 1. *To. V. Exc. XIII.* Segetum incolae, Aparine, Ace-
tosa parua, Sinapi aruense, Napus, Alchimilla mini-
ma, Lithospermum radice rubra, et annexa disser-
tatione apprens plantarum, inter segetes crescen-
tium,

gium, vilitas; *Exc. XIV.* Syluaticae, Polygonatum, p. 49.
Orchis, Elichrysum, Galeopsis, Adianthum aureum,
Acer, Abies, Pinus, Vlmus, Populus tremula et Sor-
bus aucuparia, proponuntur, et tandem de ratione,
qua plantae variae, variisque succis praeditae, in
vno eodemque solo crescere possint, disputatur,
qua in re Cel. Auctor succum ex terra haustum, in
planta fermentatione quadam mutationem, pro-
*priamque indolem accipere, statuit. *Exc. XV.* in p. 163.*
bortum instituta, maio mense, Angelica erratica,
Fumaria, Cochlearia, Aristolochia vulgaris longa,
Arum, Asarum, Lapathum sanguineum et satium,
et Chaerophyllum inuenitur.

Tom. VI. Exc. XVI. Iunio ad vias sepesque floren- p. 1.
tes plantae sunt Anserina, Campanula esculenta, Gera-
nium robertianum, Gallium, Caryophyllata, Symphy-
tum, Sanguisorba, Cornus femina, Ligustrum, Ber-
beris, Clematis; accedit dissertatio de Sepibus con-
*ſtruendis. *Exc. XVII.* inter pratinas et aquaticas, p. 114.*
Scabiosam, Horminum, Carum, Lathyrum, Medi-
cam, Echium, Hieracium, Iaceam, Lychnidem plu-
mariam, Dulcamaram, Erucam, Lenticulam palu-
*strem, Sparganium, Persicariam amphibiam. *Exc. p. 240.**

XVIII. inter segetes et in aruis, Chamaemelum,
Knawel, Spergularia, Raphanistrum, Lolium, Thlaspi,
Bursam pastoris, Rubiam considerauit, et de praeci-
puis infantum morbis, variolis in primis et morbillis
curandis, praecepta dedit.

Tom. VII. Exc. XIX. In sylvis iunio floret p. 1.
Belladonna, Vaccinia rubra, Betonica, Tormentilla,
Milium solis, Chamaenerium, Veronica off. in fine
legimus tractationem, de partibus plantarum gene-
*rationi inseruientibus. *Exc. XX.* Montanae et al-* p. 106.
pinæ iulio florentes Pinguicula, Gentianella, Trol-
lius, Cardamine fl. pleno, Primula alpina, Oxycoccus,
Lunaria racemosa, Rorella, Victorialis longa, Statice,

Dry-

Dryas, Vaccinium fol. annuis, Valeriana fol. triptera, Soldanella alpina, Geum rotundifolium, Polypodium, Larix, Tamariscus, Staphylocarpus, Staphylocarpus. *Ex.*

p. 237. *XXI.* inter olera et in horto viget Lampsana, Sonchus, Gramen caninum, Tithymali species, Cicuta petroselini facie, Satureia, Matricaria, Chamaedrys, Scordium, Lepidium, Draco herba, Scorzoneraria, Calendula, Helenium. Finitur Tomus dissertatione de inoculatione arborum.

p. 1. *Tom. VIII. Ext. XXII.* Praemittitur dissertatione de systemate Tournefortiano. Et haec ultima est historiis plantarum interspersa tractatio; in reliquis, quae nunc sequuntur, partibus, solum de plantis agitur, et cum harum plures breuiori sermone exponantur, primarias tantum notemus. Iulio ad sepes et segetes occurrit Parietaria, Saponaria, Linum catharticum, Hyoscyamus, Fagopyrum, Cy-
p. 133. nus, Delphinium, Melilotus, Cuscuta, *Ext. XXIII.*

In pratis et sylvis Serpillum, Brunella, Nummularia, Millefolium, Ulmaria, Pimpinella alba, Hypericum, Erica, Lycopodium.

Tom. IX. Praecedentis est excursionis continuatio, atque Stachys, Linagrostis, Verbasum, Genista p. 41. tinctorum, Ebulus; *Ext. XXIV.* hortenses plantae, Alkekengi, Hyssopus, Absinthium, Borago, Melissa,

p. 118. Mentha, Sisarum. *Ext. XXV.* Augusto ad vias, aquas et prata instituta, Verbena, Polygonum, Artemisia et inde paranda Moxa, Solanum vulg. Alcea, Sphondylium, Onobrychis, Ranunculus Sardonius, Triglochim, describuntur.

p. 1. *Tom. X. Ext. XXVI.* Augusto in aruis et sylvis Anagallis floret, Telephium, Carlina, Centaurium minus, Arnica, Gramen ossifragum, Allium, *Ext.*

p. 80. *XXVII.* ad montes et alpes Polium, Napellus, Ribes baccis nigris, Lilium, Imperatoria, Cicuta, Vincetoxicum, Gentianella alpina, Veratrum, Castanea.

Tom.

Tom. XI. Exc. XXVIII. hortenses plantae, Lotus p. 1.
 urbana, Angelica off. Leuisticum, Tanacetum, Fraxinella, Colutea, Ocymum, Marum, Lauendula, Foeniculum, Ricinus, Liquiritia, Momordica, Capsicum, et Exr. XXIX. Septembri florentes, Cardui, Barden, Dipsacus, Colchicum, Eupatorium, Bidens, Paraffia, Balsamina lutea, Viscum proponuntur.

Data sic synopsi totius operis, quosdam ex eodem sparsum decerpamus flores; non vero credendum, hos solos esse, qui animaduerti merentur, potius nimia copia obruti plurimos omittere debemus. Excursiones Botanicae sensus, viridisque plantarum p. 13. color visum in primis, roborant, hinc rarissime myopes inueniuntur botanici. Vernales plantae omnes p. 200. vel humiles sunt, vel saepe nullum ostendunt caudicem, virtute vero medicata reliquas, certe plurimas, antecellunt, et licet vires earundem nondum lati exploratae sint, calculorum tamen, in vesicula sellea boum genitorum, solutio a deuoratis eiusmodi herbis earundem egregiam virtutem certissime comprobat. De praescindendis arboribus dum egit Cl. Auctor, in ortum huius operationis eleganter inquisivit: Arbores eius modi alto trunco insignitas p. 239. creavit, eisdemque, perfectum incrementum adeptis, facultatem fructus ferendi concessit Creator; cum itaque fructus non citius prodeant quam summitas trunci perfecta esset, et truncum in summitate laesum fractumque citius fructus exhibere, fortuito casu adparuisset, ratioque quemlibet ramum arborum esse, cognouisset, factum esse dicitur, ut ramos summitates integrosque ramos, immo, quia rami radici propiores, et celerius crescunt, et vberiorem fructuum messem proferunt, insitum, post annum incrementum, ramulum praescinderent, arborem quasi acaulon redderent, et celeriore copio-

copiosioremque fructuum prouentum efficerent.

p. 242. Gemmarum tres species constituit, *lignosas* scil. quae acutae sunt et tenues, et in ramum non florentem mutantur, *foliosas*, quae proxime sibi inuicem adpositae existunt, et *floriferas* rotundas, crassas, breuesque; ultimae etiam eo facilius innotescunt, dum ex 3. 4 vel 5 foliis sibi pressae appositis originem sumunt. Integra haec tractatio legi meretur. *Populaginis* flores, nondum euoluti, instar capparidis fructus, aceto coniuntur, ast caustica virtute pollent, hinc caute illis utendum, tinctoribus vero utiles esse poterunt; plurimaeque vernalis.

T. II. plantae pigmenti speciem praebent. *Hederae terp.*

p. 90. *stri* plurimae virtutes tribuuntur medicae, et in cerevisia coquenda utilissima existit, claram reddit eamdem, nimisque celerem fermentationem impedit.

p. 147. *Tragopogonis* radicem optimum et hominibus præbere nutrimentum, illamque cultam forte eam fuisse radicem, qua Iulius Caesar suos, a Pompeio inclusos milites conseruavit, Cel. Auctor asseruit. *Myrtilli* folia eo tempore, quando flores decidunt fructusque rudimentum modo adparet, collecta, optimæ Thee Sinensium substituuntur, et dum vel in fumigulino vel ferreo vase coquuntur, nunc viridis, nunc Theebou dictæ speciei saporem referunt.

T. III. Animaduersione digna est obseruatio, quod herbae, flore pleno praeditae, abortiant nullumque fructum relinquant, dum e contrario arbores, pleno flore conspicuae, ut *Prunus*, *Perfica*, fructus eorum que fere maiores ferant.

p. 40. *Fraxinum*, cuius Manna cum liquido *Betulae* succo conuenit, solaque consistentia differt, ratione oeconomicae utilitatis Quercui fere præferendam esse, Auctor statuit; etenim celeriter crescit, omnique aestate et copiosos et longos præducit ramos, idque fit ideo, quia medullam copiosiorem habet, hoc autem non obstante,

T. IV. *Fraxinum*, cuius Manna cum liquido *Betulae* succo conuenit, solaque consistentia differt, ratione oeconomicae utilitatis Quercui fere præferendam esse, Auctor statuit; etenim celeriter crescit, omnique aestate et copiosos et longos præducit ramos, idque fit ideo, quia medullam copiosiorem habet, hoc autem non obstante,

p. 46. lignum

lignum durius adsumit, medullam aetate in durum
nucleum mutat, in vetustis arboribus rubicundum
colorem ostendit, exsiccatumque lignum vix findi
atque discindi potest, hinc ad varia utensilia com-
mode adhibetur. Ea omnia, quae dum semina se-
muntur, dum nouellae arbores transplantantur, et
I. p. studiose recensuit, eademque ratione de *Popu-* p. 68.
b. nigra in primis specie, egit, huiusque, ac gem-
marum praecipue medicam vim ac usum oeconomi-
cum ex optimis auctoribus tradidit. *Trifoliatarum*
plantarum (*Klee*) multiplicationem animalibus tribuit; p. 132.
semina enim ab his deglutita non emolliuntur et de-
struuntur, sed integra iterum eliminantur, et cum
fimo terrae mandata felicius progerminant. Ter. p. 139.
nm, quae *Trifolium pratense* purpureum aluit, *Li-*
serendo aptissimam esse retulit, et occasione *Loti*
notauit, in veterum libris *Trifoliorum* nullam fieri
mentionem, e contrario *Cytisi* *Lotique* nomen fre-
quentius occurrere, ideoque sub harum plantarum
nomine *Trifolia* etiam intellexisse veteres, probable
videri.

Occasione *Pedicularis* et *Melampyri*, utpote plan- T. V.
trum, quae in exsiccatione viridem colorem per- p. 32.
dunt, in genere monuit Auctor, eius modi plantas,
ratione coloris mutabiles, curiosius esse disquiren-
das, cum, notante iam r. 10, plerumque pi-
gmentum exhibeant. *Polygonati* radicem amylo p. 58.
conficiendo, *Aceris* autem folia straminis loco, et p. 80.
quia facile putrescant, stercorationi etiam, istmo
proper contentum dulcem succum nutrimenti loco
pecoribus inseruire asseruit, modumque ex huius
arboris succo facchari speciem praeparandi fusius
descripit, et dum de virtute corticis contra den-
tium dolores egit, decoctum ex adstringentibus v. g. p. 88.
Cort. Granatorum, *Rofis rubris*, *Alumine*, *Terra Cate-*
chu, et *Aceto* paratum, commemorauit, idque vehe-
men-

mentissimos pertinacissimosque dentium dolores
mitigare, propria obseruatione affirmauit. Oleum
Terebinthinae siue potius ex *Abiete*, destillatione pa-

p. 107. ratum, cum praestantissimis aliis conuenit, nitrique
fumanti spiritui admixtumflammam concipit, esti,
vt saepe fit, aliis destillatis oleis additum fuit, sicut
dum facile cognoscimus, dum tectoriae vitri, nigro
atramento inscriptae litterae breui tempore pallidio-
res fiunt, omnemque nigredinem tandem amittunt.

p. 115. *Terebinthina*, ex *Pino* parata, vilior censetur, impu-
rior est, ac minus fluida. *Aesarum* odore cum Va-

p. 205. leriana conuenire, felesque et hanc plantam quaerere
ac destruere affirmauit Cl. ERHARTUS.

T. IV. An *Lenticula palustris* semina ferat, dubitat Igno-

p. 220. tus Auctor, existimatque superflua eadem esse, dum
simili ratione ac *Polypi* multiplicetur, et a latere
singuli folii alia similia producantur; hyemali tem-
pore folia haec, quae plantam constituunt, cito ef-
fugiunt, et ad fundum abeunt, vernali vero iterum
ascendunt. Radiculae siue filamenta, ex foliis oriun-

p. 232. da, et per aquam descendantia, fibrosam structuram
habent, et Lino forte similem materiem praebent.

p. 312. *Thlaspeos* usum in conseruando frumento et cimici-
bus tollendis aliorum ac proprio testimonio corro-

T. VII. borauit. Notata *Cardamine* flore pleno cum pra-

p. 124. tensi, martio florente, quidem conuenit, ast car-
dius, iulio scilicet mense, flores exhibit, eidemque

pleni sunt, maioresque, et rarius invenitur planta.
In pratis enim Memmingensibus paludosis inter
plurima vulgaris plantae indiuidua vnum modo hoc
tempore apparuit plenis floribus praeditum, ast si-
miles flores, ante viginti iam annos, saepius, et sem-
per quidem eidem loco affixos, obseruauit, hinc cum
per tot annos propagata et conseruata fuerit, a vul-
gari forte diuersam speciem esse, existimauit Cl. Au-

p. 171. tor. *Valerianae* virtus antepileptica, a fide dignis-

viris

viris laudata, recentiori quidem tempore dubia redita fuit; ast si radix martio mense, non serius, caule iam emissio, effodiatur, eademque curiosius eriscetur, recens, non corrupta in officinis afferetur, iusta denique dosi aegris exhibeatur, virtutem eam, pristinamque gloriam semper obtinebit. T. IX.

Althengi baccas, auctoritate WELSCHI commo-

p. 47.

tu, varium saporem habere, gratumque illum esse digitis non admotis, si vero, vel parum etiam, dignis bacca tangitur, amaritatem contrahere afferuit Auctor, et ex eodem phaenomeno saporum theoriam illustrare studuit. *Malvacearum* plantarum familiam p. 153.

et fructus calicisque differentia haud sufficienter, optime vero a foliis distingui posse legimus, hinc sequentes, t inquam certiores, a foliis desumtos, characteres traditos invenimus: eae scil. plantae, quanum folia molli lanugine vestita sunt, vel ad *Althaeam* vel *Abutilon* pertinent, et si haec in lacinias acutas dividuntur, ad prius, si vero indiuisa manent, ad posterius genus pertinent. *Malvae* autem sunt illae, quarum folia lanugine destituantur, et laciiniis neque profundis neque acutis, sed obtusis minoribusque praedita sunt et subrotundam figuram referunt; si autem laciinae acutae, a se in vicem magis remote, profundiores, et ad petiolum proxime tandem coalitae, nouisque laciiniis diuisae inueniuntur, *Alceae* genus constituant. *Ketmia* vero folia laciiniis quidem acutis, sed non profundis, et si profundiores sunt, tamen non nouis incisuris laciinata, et plerumque duriora deprehenduntur. T. XI.

Morus verum, vti notum est, feles destruunt; si p. 45.

vero plura huius plantae indiuidua, iuxta se posita existunt, illaes manent, hostisque insidias eludunt.

Quae itaque ex multis selegimus pauca, operis huius dignitatem utilitatemque abunde declarabunt. Infunt quidem et nonnulla, vt nobis videtur, mi-

Supplm. I.

E

nus

nus recte dicta, dum e. gr. *Cornus monopyrena* (Tom. I. p. 230.) *Fumaria dipetala* (Tom. V. p. 171.) *Caryophyllatae calix quinquefidus* (Tom. VI. p. 25.) dicitur, dum *Sassafras arbor* cum *Corno semina* (Tom. VI. p. 50.) comparatur, dum transitus humorum in plantis sursum deorsumque circulationis in modum (Tom. I. p. 241.) defenditur, *Agaricus ex plantarum*, quae semina continent, et per semina propagantur, familia separatur, et tanquam humor ex vestitus arboribus effluens (Tom. VII. p. 215.) consideratur, et sic dicti purgantes noduli, utpote ex hantibus siue evacuantibus et roborantibus, in congrua ratione, compositi, (Tom. VI. p. 45.) tanquam verum cum nullum fere scriptum omni parte perfectum existat, eiusmodi leuioribus serratis premium operis nullo modo imminui, potius eiusdem leui omnibus iure commendari poterit.

V.

A natural History of Fossils, by EMANUEL MENDES DA COSTA, Fellow of the Royal and Antiquarian Societies of London, and Membre of the Imperial Academy Nature Curiosorum of Germany. Vol. I. Part I. London, printed for L. Davis and C. Reymers, 1757. 4to. 15. pl. tab. aen. L

i. e.

Historia naturalis fossilium, Auctore EMANUELI MENDES DA COSTA.

Dudum a nobis iniicienda erat huius libri mentio, quod et lubenter iam factum fuisset, nisi pressemus, fore, ut Cl. Auctor, vti in praefamine pollicitur.

Ratus erat, omne opus absolueret et reliquas fossili
 um classes eodem modo describeret, quo in hoc
 volumine eas terrarum ordinavit. Quod vero cum
 sciam hucdum non fuerit, nefas ducimus longius
 recere eius delineationem, cum ita omnino con-
 cisa sit haec operis pars, ut commoda videatur iis,
 qui fossilium rerum cognitione ac disquisitione de-
 dicantur. Etsi enim negare non possumus, non
 omnino nobis probari eas notas characteristicas, qui-
 bus interdum usus est ad rerum differentias indi-
 pendandas, cum v. c. sectionum distinctiones tantum
 non semper a coloribus glebarum, specierum vero
 differentiam vel a loco natali vel tantum numeri ra-
 gione determinauerit, id tamen eo nos neutiquam
 inducit, ut repudiemus ac vili pendeamus assiduita-
 tem ac solertiam Cl. Auctoris, quam adhibuit in hi-
 storica glebarum quarumuis descriptione, variisque
 additis observationibus. Breuissime huius volumini
 praefatus est, id solummodo in praefamine agens, ut
 rationem, qua tractaturus sit argumentum, exponat,
 & de ortu ac progressu mineralogiae breuem histo-
 riæ recenseat. Eum in condendis descriptionibus
 sibi praefixisse scopum ait, ut accuratas definitiones
 ipsaque distinctionis notas adhibeat, iisque syno-
 yma auctorum iungat. Addit cuilibet classi obser-
 vata quaedam, quae tam rem criticam, quam che-
 miam fossilium illustrant. **A THEOPHRASTO**
PERI inde ad nostram usque aetatem celebres
 fossilium rerum scriptores nominat, et quid quilibet
 eorum praestiterit paucis verbis exponit. Suum
 vero systema ad mentem **WOODWARDI** et **WAL-**
LISSIO condidit, quorum ille externas potissimum,
 hic vero chemicas notas adhibuit. Nec enim ex-
 ternas notas, nec chemicas sufficere sibi persuadet,
 nisi sibi inuicem coniunctæ fuerint. Conueniunt
 enim saepius glebas in externis notis, cum sint

mixtionis valde diuersae v. c. *asbestus* et *gypsum* *albus*: neque tamen, quas ignis detegit, differentia glebarum notas certas exhibent, cum nec gradus ignis rite definiri, nec effectus ob glebarum imputatem certo determinari queant. Iustis tamen et meritis laudibus extollit Cl. P O T T I in disquisi-
tis fossilibus assiduitatem. Condidit ergo mira-
quandam methodum, cuius nunc ideam breviter
exposituri sumus.

p. I. Primam fossilium seriem *Terrae* componunt, cuius primum caput eas continet, quae sunt humidae, texturae firmioris, tactu pingues s. vnguiculose. Eius primum genus *Bolum* sistit, quam ab argilla ex eo distinguit, quod nec tenax sit, nec in igne tastum, quantum haec, indurescit. Boli sectiones a colorum varietate distinguit, quam notam distinctionem in omnibus terrarum sectionibus determinandis al-
hibuit. Sectiones in duo membra diuidit, quorum primum eas recenset, quae cum adspersis acidis non efferuescunt, alterum eas, quae efferuescere solent.

Prima bolorum sectio albas offert, ex quibus non efferuescunt *terra lemnia alba*, *bolus armena*, *bolus albus* *goldbergensis*, *terra noceriana alba*, *terra sigillata alba* a loco ignoto; efferuescunt inter bolos albas *terra etru-
tria*, *terra melitensis officinarum*, *terra sigillata etruca*, *tri-
goniensis montis acuti*, *bolus albus vulgaris officinarum* et variae aliae, quas terras tantum sigillatas appellat. Sectio secunda bolorum est cinerearum; tertia nigrarum; quarta lutearum; quinta fuscarum; sexta tandem viridium. In quarum omnium reconsueta dicta iam ratione versatur, ut nimurum acidorum actio in eas membra, natales loci vero species deter-
minent.

Alterum genus secundi capit is *argillas* ordinat. Prima eius sectio nigras continet, cuius membrum primum *cimoliam nigram*, *argillam ponderosam*, *steati-*

nigram offert, quae omnes non efferuescunt: fluorescentem vero haec sectio nullam habet. Se- quuntur *albae*, quarum multas varietates adfert, sed adeo aptis notis a se distinctas, cum tantum non semper numerus varietatem determinet, ita ut ci- niam albam primam, alteram, tertiam cert. de- serbat: his quoque steatitem albam iungit, ex qua si murphina coqui posse asserit, si massia quaedam Syria ipsi misseatur: albarum multae efferuescunt. Sectio tertia exhibet cinereas; quarta rubras; quin- quauas; sexta fuscas, quarum membrum secun- dum argillam lateritiam comprehendit, quae sem- per cum acidis efferuescit; septima coeruleas; octa- viridescentes.

Tertium genus *Margas* sifit, quae aqua emol- p. 63.
luntur ac dissoluuntur, haud vero tenaces fiunt. In prima sectione *albae* enumerantur, quibus inest *Terra famia*, *terra melia*, *oster famius*, quae omnes non efferuescunt; antiquorum vero *cimolia* et *terra chia* efferuescunt. Sunt et *margae* *cinereae*; *rubrae*; *flavae*; *fuscae*, quibus accenset *terram fullonicam an- gionam*, quae non efferuescit; *coeruleae* et *viri- descentes*.

Terrarum caput alterum continet eas, quae sunt p. 75.
texturae rioris et mollioris, tactu vero asperae et
siccae deprehenduntur. Earum primum genus *Cre-
ta* appellat, quas in aqua facile dissolui ait. Di-
tinguit in sex sectionibus *albas*, *nigras*, *cinereas*,
rubras, *flavas*, *fuscas*. *Nigram* non efferuescere di-
cit; ad *albas* refert *tripelam*, *cretam vulgarem*, *calcem*
triviam, *terram melitensem*, *lac lunae s. agaricorum mine-
ralium* et *terram di Bairia*, quae prunis iniecta phospho-
rescit: *rubrarum* sectio *rubricam fabrilem* solummo-
to continet, quam tamen in aqua dissolui vix aliquis
concedet.

Secundum genus capit is secundi *Ochras* sive
quas dicit terras vix cohaerentes, ponderosas, in
subtilissimis particulis constantes, asperas et facile
dissolubiles; quae tamen notae eas vix a cretis di-
stinguunt. Nigras sectio prima offert, cuius prima
species *ochra nigra argillacea*, altera *humo-ochra* in-
dicitur; haec vero ochrae nomen vix meretur, sed
fusilis mollis est, quem nigricam alii dicunt. Se-
ctio altera habet ochras rubras, *rubricam finopicanam*,
hispanicam, *perficam*, *venetam* et alias, quae omnes ei-
feruescent; sunt tamen et rubrae non efferuescen-
tes. Sectio tertia continentur flauae, quae inter-
dum crocei, interdum lutei, interdum aurei coloris
esse deprehenduntur; fuscas *umbriam* terram appelle-
lat. Quinta sectio coeruleas ochras describit, quo-
rum prima species ea est, quam *KENTMANNUS*
sub coerulei nativi nomine adduxit, cui jungit No-
ster coeruleum patauium, quod album effoditur a
aeris accessu coeruleum colorem acquirit: altera
species *lapis armenius* est; tertia *flos cupri* striatus.
Sexta sectio viridium vnam tantum speciem eamque
efferuescentem ad fert, *chrysocollam* s. *utride mon-
tanum*.

p. 112. Tertium terrarum caput continet eas, quae sem-
per compositae, nunquam purae effodiuntur. Ex-
rum primum genus *limus* s. *lutum* est, ex arena et ar-
gilla mixtus. Datur niger, albus, flauus, fuscus,
viridis.

Secundum genus, quod terrarum est ultimum,
Humum ordinat, quae atra communis s. vegetabilis;
rubra et fusca est. Adspersit huic terrarum seriei
adnotationes quasdam, quibus inest terrarum defi-
nitio ita comparata, ut dicat, terram *fossile non infas-
mabile*, *dissolubile* s. *divisibile non solubile in aqua*, *for-
murae irregularis*, *figurae indeterminatae*, *opacum*, *in-
pidum*, *friabile*, *quamdiu humidum ductile*. Di iudicat
eis.

es methodos, quas in terris ordinandis plures recentiorum scriptorum condiderunt, et quid in quibus earum aut reprehendendum aut corrigendum ipsi videatur, candide refert. Addit quoque rationem, qua commotus *steatitum*, *morocatum*, *galactitem* terris annumerauerit, quod ipsi tantum visa sint argillo induratae, quamquam alii ea ad lapidum talorum classem retulerint. *Rolum* et *argillam* omnino pro diuersa sua tenacitate differre monet. Disputat quoque de vera *margae cretaeque* notione, hasque horum generum datas definitiones contra vias obiectiones defendit: *humum* vero haud adeo a peccatis fossilibus accenseri affirmat, eum originem suam ab animalium aut vegetabilium exuviis putredinis repetat.

Series secunda *Lapidum* ordines exponit. In p. 125.
 hoc priori capiti illi lapides, qui strata continua formant; taetu asperiores; texturae laxioris; grumi visibilis; ex granulis arenae, glutine vario cohaerentibus, compositi; polituram vix admittentes. Primum eorum genus eos continet, qui laminas non formant, et in quavis directione dehiscant. Quam notam distinctionis in terrarum seriebus descendis adhibuerat, ea et hic vtitur, et alcalinos ab iis, qui non effervescent, segregat. Illis inter alios accenset eam speciem, quam iam **PLINIUS** et post eum omnes fere scriptores *hammitum* dixerunt, quae ouis piscium similis videtur, et inde a quibusdam **SCHUCHZERO**, **WOODWARD**, **BRUECKMANN** pro petrefactis, piscium ouis habita fuit. Quos tamen iure taxat, cum stalagmites tantum sit in globulos minores concretus. Cos tam *gyratilis* quam *portatilis*, *filtrum*, *tophus s. porus*, *lapis molaris*, *saxum arenarium vulgare*, *saxum arenarium foraminosum* aliaeque coloris ratione diuersae species non effervescentia dicuntur a nostro, quod tamen de *topho*

in genere valere non concedimus. Tertiam addit sectionem arenariorum ab auctòribus non distincto descriptorum, quorum quatuor species commemorat *peperno*, *puzzolano*, *saxum arenarium tertium*, *magni imperati*.

Alterum huius capitinis genus sistit lapides asperos ac rudes, grumi visibilis, laminas formantes et in tabulas dehiscentes, siue saxa arenaria fissilia, quae et *ammoschista* nominantur. Alii eorum effervescent, alii non effervescent, utriusque colore suo multum variant.

P. 149. Secundo capiti insunt lapides, strata continua formantes, texturae solidioris, grumi non visibili, fractura non splendentes, polituram aliqualem admissentes. Primum eorum genus continet eos, qui continui sunt et uniformes, nec commissura singulari differunt. Nigros prima sectio offert; altera albos, *caltareum vulgare*, *marmor scintillans* s. *particulis micantibus*, *saxum fuscum albium*; tertia cinereos; quarta rubros; quinta fuscos; sexta coeruleos, septima virides, qui nunquam effervescent, et quibus accenset *carpolithum zwickauiensem*, *ilfendensem* et *anglicum*; ultima tandem variegatos.

Alterum secundi capitinis genus textura compacta, structura laminata se distinguit et in tabulas finiduntur. *Schistus* appellatur hoc genus et colorum varietat distinguitur. Nigri non effervescent et *ardescens regularem*, *schistum nigrum scriptura atra*, *schistum nigrum scriptura alba*, et *schistum terrestrem carbonarium* offerunt. Alborum omnes effervescent, ut *marmor* s. *schistus pappenheimensis*, cui piscium imagines et arbusculorum formae insunt, *lapis cretaceus fissilis oeningensis* cet. Cinereis alcalinis inest lapis suillus foetidus s. *schistus felinus dictus*, qui vrinam felium redolet: rubri non effervescent; luteis annumerat *marmor florentinum* den.

americum; coeruleis ardefiam vulgarem addit; et
victima sectione virides allegat, quibus variegatos
subneicit; quorum vnam modo speciem nominat,
marmor florentinum, regiones desolatas et aedificiorum
ruderia affabre prae se ferens.

Tertium caput eiusque genus primum lapides p. 185. exhibet, strata continua formantes nitidos ac amoena coloribus pictos, polituram adsumentes, cum adiis effervescentes, ignis vi in calcem viuam mutabiles. *Marmora* eos cum omnibus mineralium rerum scriptoribus nominat. Quatuor eorum distinguunt divisiones, quarum prima describit marmor vnius coloris, altera marmor binis coloribus mixta, tertia colorum diversorum varietate picta, quarta tandem ea, quae conchylia aliasque partes eius regni continent. Nigrorum species tres adfert: *hauleum, lapidem obsidianum, et marmor nigrescens norvegicum.* Plurimas nigri marmoris species foetidum spargere odorem, si ferro alterantur, affimat atque hinc concludit, nigrum colorem ipsis conciliari a bituminoso et sulphureo quodam principio.

Alborum sextio habet parium s. *lychnitem* antiquorum; *marmor album salinum dictum* ob particularum cum granulis salinis similitudinem; *candidum lunense* s. *carriense*; *paedemontanum*; *semipellucidum albescens*; et *marmor ebori simile*, quod antiquioribus vernis s. *lapis arabicus* appellabatur: quam ultimam denominationem huic lapidum speciei vindicat. Noster contra aliorum opiniones, qui vel lapidem specularem vel ebur fossile sub hoc nomine a PLINIO indigitari sibi persuaserunt. Sequuntur haec cinerea; fusca et rubra; luteorum vna tantum species *sienense*, *therebinthinam* s. *mel* referens, describitur: *coeruleum, numidicum veteribus dictum, omnium rarissimum est; viride falso a quibusdam pro veterum ophite habetur.* In bicoloribus ac va-

riegatis recensendis multus est, eorumque varietates, locos natales synonymaque apte explicat, atque simul ostendit, magnam nominum confusionem a gen. mariis fuisse inductam, quae cognitioni lapidum certae ac completae mirum quantum officiat.

Quarta tandem diuīsio marmora petrefactis referta continent. Eorum prima species est *marmor aigrum corallii repletum*; altera *marmor nigrum cyanochylis variis refertum*; tertia *obscure cinereum orthoceratibus refertum*; quarta *nigro gryseum lentibus lapideis refertum*; a *SCHUCHZERO* lapis frumentarius vel et numismalis dictum in Heluetia reperendum, cuius veram historiam Cl. GESNERUS ⁹⁾ expōnit: quinta, *viride cinereum cochleis refertum*; sexta *fusco-cinereum entrochis refertum*, quibus iungit varias alias species coloris ratione diuersas.

p. 241. Excipitur hoc marmorū genus ab altero, quod eos habet lapides, qui natura sua, textura, facie extēna et aliis proprietatibus marmora exaequant; in eo tantum ab his diuēsos, quod non in stratis continuis, sed vt fragmenta reperiuntur. *Marmoroides* has glebas appellat, et texturae ratione in uniformes et in eas diuidit, quae corporibus heterogenēis refertae sunt. Uniformis structurae deprehenduntur *marmoroides* albescens nigro eleganter lineatus; *marmoroides dendropotamites* Nostro ideo dictus, quod non vti dendritae, ramulos subtilest ostendat, sed congeries arborum foliosarum simulatur: *marmoroides rubescens granulis conflatus* ceu hammites, in Heluetia frequentissime occurrens: *marmoroides luteus dendritis nigris pulchre pictus*; *marmoroides variegatus*.

Alteram diuīsionem formant: *marmoroides niger corallii refertus*; *nigrescens durus corallii refertus*.

⁹⁾ In dissertatione de petrefactorum differentiis et variis origine §. XV. no. 4.

lenticulus; *albescens stellatus*, astroitem, quem auctores
dominant; *albescens corallius refertus*; *columnaris stel-
latus*, lithostrotium aliis arachneolithus s. astroites
talis quasi araneis obtextus diezus, columnis pen-
tagonis compositus; *cinereus corallius refertus*; *fusco
inereus corallius refertus*; *nigro-fuscus conchyliis refer-
tus*; *fuscoflavus stellatus* s. astroites fusco flauus; com-
memorat in additis huic capiti obseruationibus mar-
mor altdorfense *migricans cornubus ammonis refertum*,
affertque vix posse cunctas huius generis varietates
adferri, fuisse tamen hoc genus ideo constituendum,
quoniam nunquam strata efformet. Taxat quoque
W O O D W A R D U M , qui omnes lapides in fragmentis
occurrentes violento quodam motu a stratis conti-
nuis esse abruptos ac dispersos sibi persuadet; cum
e contrario Nostro verosimile videatur, fragmenta
lapidea seu nodulos lapideos (*Geschübe*) propriae ac
singularis esse originis.

Quartum tandem lapidum caput exhibit eos, p. 253.
qui in stratis continuis occurunt, colorum elegan-
tia et textura tam nitidi tamque subtile, ut poliri
posint; marmoribus fere ex alle similes, eo tantum
ab iis diuersi, quod non cum acidis effervescent nec
ideo sint calcareae indolis. Tria horum genera di-
stinguit, primum *marmoroprosera*, alterum *granitas*,
tertium *porphyritis* sistit.

Marmoroprosera s. marmoribus adfinia nominat
corpora lapidea texturae compactioris et massae ho-
mogeneae. Quaedam eorum vitrescunt in igne, alia
non mutantur. Scintillant quoque aliqua cum chaly-
be stricta. Prima huius generis species offert saxum,
quod vete naturae quoddam miraculum esse videtur.
Vocatur a Nostro *marmoroproseron nigrum columnare*
polygonum et geniculatum. A M O L I N E O et aliis
um in Transactionibus Anglicis ample satis descri-
ptum, tabulisque duabus depictum deprehenditur.

sub

sub nomine: basaltes s. basanus maximus hibentius, angulis minimum tribus, plurimum octo conformati, crebris articulis sibi inuicem affabre coniunctis, sed facile separabilibus geniculatus. Addit Noster in curatam huius lapidis s. potius montis descriptio nem, quam adiecta icone illustrat. Altera species nostram Saxoniam ornans circa urcem fulpum reperiundus dicitur a Nostro marmor profertur, columnare et polygonum; *Basaltos misemis* dicitur. Format hic congeriem multarum columnarum, quae tamen continuae non, ut illae praecedentes, geniculatae cernuntur. Tertia species columnas non format, et minoris est, quam dictae, durior. Quaelibet harum species, praे ceteris vero vitium ad lapides lydios formandos apta Nostro videtur. Iungit his alias adhuc species colorum varietates distinctas, quibus accenset quoque *marmor serpentum zoeblitzense*. Denominationem huius generis indicat, quod omnino a marmoribus distinguendum et nos putamus, licet basalten et ophitem zoeblitzensem vix ad unum revocari posse genus arbitremur.

p.273. Alterum huius capitii genus *granitas* dicunt. Sunt hae glebae lapideae, textura granulosa ex singularibus particulis ita conflatae, ut massam aequalem uniformem non sificant ut marmori, sed distinctae appareant glutini cuidam inhaerentes. Nec ipsa particularum materies eadem semper est, sed diuersae species micas, quartzi, spathi et. confusas ac commixtae in iis deprehenduntur. Cum chalybo scintillant, in igne vitrescant, cum acidis non effervescunt. Prima species est: *granita fere nigra* præsue e micas nigris paruaque intermixta quantitate quartzi composta; altera, *granita albissima* micas magnis nigris argenteisque notata; tertia *granita albescens* micas paruis nigris frequenter maculata, Italica granitella dicta; quarta *alba paucis micas nigris distincta*; quinta

gra-

gratis alba micis magnis obscuris viridibus adspersa; inter subfuscus, pyropoecilorum s. syenites LINNII; septem gallide lutens maculis parvis nigrae notata; octaua nigra nigro variegata; Reprehendit eos, qui granis generi porphyritarum subiunxerunt; nec iis asperitatem praebet, qui sub hoc lapidum genere omnes compositos lapides, cuiuscumque demum fuerint in aliis comprehendunt, ut LINNAEUS WOLTERS-DORFIUS, POTTIUS alii. Variolites lucernensem LANGII et SCHEUCHZERI huic generi addit.

Tertium genus *porphyritis* exponit, qui firmissime texturae sunt grumique subtilissimi ut cornes, multisque quartzi particulas in omni sua massa impersas ostendunt. Durissimi sunt, hinc scintillant; non effervescent, in igne in vitrum mutantur. Prima species est *porphyrites* s. *leucostictas*, qui rubens s. purpureus est lapillulis albis variegatus: hos albos lapillulos quartzos esse Noster contendit, quanquam alii iamiam eos spathosos esse comprobant. Disputat de modo caedendi hoc genus lapidum, quod, quantuis durum sit, a veteribus apte tamen figuratum fuit. Nec tamen veteres artificium nobis ignotum calluisse censet vel lapidem molliendi vel chalybem huic negotio aptiorem reddendi, sed industria ac labore praestitisse id, quod nobis difficillimum videtur. Altera species est *porphyrites* saturate viridis maculis magnis oblongo quadratis viridi albentibus notatus s. *ophytes* niger antiquorum: *Serpentino antico* Italis dictus. Tertia: *porphyrites* obscure viridis albentibus minutis maculis pulcherrime adspersis fereque pictus apparet. Quarta: *porphyrites* obscure viridis. Quinta: *porphyrites* variegatus. Cum non, ut alii, a colore rubro porphyritarum genericum characterem desumserit, neminem sibi inde esse litem moturum putat, quod virides porphyrites quoque nominauerit.

VI.

Disputationes ad morborum historiam et curationem facientes, quas collegit, edidit et incensuit ALBERTUS HALLERUS. Tomi septimi Pars I. Auxilia, Pars II. priorum Volumen Supplementum. Lausaenae, sumtibus Sigismundi d' Arnay, 1760. 4. alph. 4. pl. 18. tab. aen. 4.

Cum index dissertationum ad morborum historiam et curationem spectantium, quas illi HALLERUS studiose collegit easque in sex Tomis edidit, in nostris Commentariis iam factus ^{*)} atque in nostris lectoribus beneulo animo exceptus fit, his profecto vix displicebit, si in hoc Supplemento decadis primae Commentariorum earundem disputationum Tomum VII et ultimum simili ratione indicamus.

Prima vero pars Tom. VII, siue sexta Pars disputationum ad morborum historiam et curationem pertinentium auxilia considerat et continet 218) Disp. de curatione per expectationem. Praef. ABRAHAM VATER. Resp. Chr. Gothofr. Schoenwald. Witteb. 1746. 219) Disp. Nullam medicinam interdum esse optimam. Praef. DAN. WILH. TRILLER. Resp. Ern. Sam. Wehle. Witteb. 1754. 230) Disp. de atractantibus et specificis. Praef. GEO. ERN. STAHL. Resp. Gothofr. Sam. Raesch. Halae 1763. 231) Disp. ANT. RIDIGER de veritate virtutis medicamentorum. Lips. 1750. 232) Disp. de specificorum dubia fide. Praef. DAN. WILH. TRILLER Resp. et Aut. K. I. K. Klus.

^{*)} Vid. Comment. nostr. Vol. VII. P. III. pag. 463. seqq. et P. IV. pag. 612. seqq.

1. Witteb. 1751. 233) Disp. PAULI OTOR.
GROSSI de empiricis remediis. Harderwic. 1753.
234) Disp. I. EHRENF. GEISLER. de usu vomito-
rii. Lips. 1746. 235) Disp. de Medicamentis chaly-
bitis. Praef. DAN. NEBEL. Resp. Bernard. Wepfer.
Heidelb. 1711. 236) Disp. de singulari mercurii dul-
ci usu in desperatis quibusdam morbis. Praef. MICHAEL
ALBERTI. Resp. et Auct. Ioh. Hawighorft. Halae
1745. 237) Disp. de usu corticis a febre ad icterum
atmo. Praef. ALEX. CAMERARIUS. Resp. Wilh.
Agricola. Tübing. 1730. 238) Disp. GEO. ERMAN.
ROSNER. qua nonnulla circa vires lactis notantur.
Lid. 1756. 239) Disp. An nitrum sanguinem resaluat
ut congelet? Praef. IOH. BOECLER. Resp. Iac.
Volmar. Argentor. 1741. 240) Disp. de aquas cal-
idissimas usu interno salutari. Praef. GEO. CHRISTOPH.
DETHARDING. Resp. Nicol. Henr. Kemma.
Rostoch. 1746. 241) SAM. THEOD. QUELMALZ.
Progr. quo infusum picis liquidae aquosum expendat. Lips.
1745. 242) Disp. de phosphori, loco medicamenti ad-
sumi, virtute medica, aliquot casibus singularibus confir-
mata. Praef. ABR. VATER. Resp. I. Gabr. Mentz.
Witteb. 1751. 243) Casus cuiusdam matronae, lar-
gissimo opii usu, per plures annos tractatae. Praef. IOH.
JUNCKER. Resp. et Auct. Mart. Frid. Boehmer.
Hal. 1744. 244) SAM. THEOD. QUELMALZ.
Progr. de frictionibus abdominis. Lips. 1749. 245)
Disp. de deriuatione et revulsiōne per venae sectionem.
Praef. I. ANDR. SEGNER. Resp. et Auct. I. Geo.
Oeder. Goetting. 1749. 246) Disp. de sanguisugarum
utilitate. Praef. GEO. ERN. STAHL. Resp. I. Ierem.
Coler. Halae 1699.

Secunda Pars Tomi VII, sive disputationum ad
historiam et curationem morborum pertinentium
Pars septima priorum Voluminum supplementum
sistit

sistit et ad morbos capitum respicit. Ibi autem con-
 tinetur. 247) GUSTAV. CASIM. GAERLIER
 Disp. cui titulus *viri ex lapsu lente deficientis casu*
 Leid. 1662. 248) Disp. sistens *casus aliquot mentis*
alienatorum aut peruersorum, Praef. I. HENR. SCHUL-
 TZE. Resp. FRID. WILH. BRUNE, Hall. 1737. 249)
 Disp. qua continetur *casus aegri noctambulacionis morbo*
laborantis resolutus. Praef. IOH. BOHN. Resp.
 DAU. Vipacher. Lips. 1717. 250) THOM. SCHWEN-
 KE, *rari casus explicatio anatomico-medica*, Hug.
 Comit. 1733. 251) CAR. FRID. KALTSCHMIED,
 Progr. de *hydrocephalo interno rarae magnitudini*,
 Ienae 1752. 252) Disp. CAR. FRID. HOCHSTRAT-
 TER. de *spina bifida*, Altdorf. 1703. 253) Disp.
 I. IGNAT. GILD. de *spina bifida*, Vienn. 1754. 254)
 Disp. de *morbo epidemicō conuulsione per Holstiam gemitu-*
sante oppido raro, Praef. WILH. HULD. WALD-
 SCHMIED. Resp. Christ. Steph. Scheffel. Kiliae 1717.
 255.) Disp. de *morbo spasmodico maligno in Saxoniam*,
Lusatia, vicinisque locis graffato, et adhuc graffante,
 Praef. GEO. WOLFG. WEDEL. Resp. et Auct. I.
 Christ. Wolf. Ienae 1717. 256) Disp. de *ranula sub*
lingua speciali cum casu, Praef. ION. IOH. STAHL.
 Resp. Franc. Ios. Erbens de Schoenerben. Erford. 1734.
 257) IO. GODOFR. SCHEID. Disp. *Breuem historiam*
mulieris cuiusdam, quae inopinato casu subito loquela
amisit, et ex inspirato repente recepit, enodationem fe-
siens, Argentor. 1725. 258) SIGISM. SCHMID-
 DER. *Schediasma de polypo oesophagi vermiformi re-*
rissimo, a quotidiano pulueris sternutatorii hispanici, vul-
go Spaniol, abusu progenito, Delitii 1717. 259) IO.
 FRID. ZIESNER. Disp. de *raro oesophagi morbo*,
 Regiom. 1732. 260) IO. MILLETER. Disp. de *morbo*
Tsjoemoer Hungariae endemio, Leid. 1717. 261)
 Epist. MAKIAN. SEGUER. de *iuscule pulli lienteria*
specifico, Valentiae. 262) Disp. MOUNSON SMITH

& cetera apud incolas Caribienses endemias, Leid. 1717.
 263) Disp. de scirro mesenterii exulcerato, Praef.
 ANDR. ELIAS BÜCHNER. Resp. I. Car. Ehrenfr.
 Hebenstreit. Halae 1756. 264) Disp. de calculi in vesicula
 fellea generatione, Praef. ADR. VATER. Resp. Ioh.
 Frid. Schimmer, Witteb. 1722. 265) ANT. DE HAEN.
 Historia anatomico-medica morbi miri incurabilis, Hag.
 1744. 266) Disp. *Hydrops ascites in primis paracentesi*
faciter curatus, Praef. HENR. FRID. DELIUS. Resp.
 & Auct. I. Guil. Frid. Boenneken, Erlang. 1755.
 267) Disp. de corde occulto, indeque hydrope ascite con-
 sequente, cultro anatomico in subiecto quodam deprehenso
 Praef. FRIDR. GODOFR. BARBECK. Resp. Erh.
 Brunner. Duisburg. 1701. 268) Disp. de diabetis
 uratione cum primis per rhabarbarum, Praef. 10 H.
 DE BUCHWALD. Resp. Nicol. Ryberg. Hafniae
 1733. 269) Disp. de haemorrhoidibus vesicae mucosis,
 Praef. GEO. CHRIST. DETHARDING. Resp. Franc.
 Phil. Knaudt. Rostoch. 1754. 270) IAC. HENR.
 CHRIST. ADAMI. Observatio singularis, de materia
 mictaria post diuturnam arthritidem per vias urinarias
 micta, Luben. 1740. Ad Tomum V. de Febribus,
 271) PHILIPP. COBBI Disp. amplectens histo-
 riem et curam epidemicae febris, quae, finiente anno 1752,
 & incipiente 1753, Tergestes incolas vexauit. Vienn.
 1754. 272) BURG. DAV. MAUCHART. Disp. prior
 & huc vaccarum Tubingenfi. Tübing. 1745. Ad To-
 mum VI. de morbis corporis universitatem obiden-
 tibus. 273) FRANC. THIERI Thesis in haec
 verba, an in celluloso contextu frequentius morbi et mor-
 borum mutationes? Paris 1757.

VII.

IO. FRIDERICI CARTHUSER, Medicinae
 Doctoris eiusdemque in Regia Acad. Viadrina
 Supplm. F Prof.

Prof. Publ. Ordinarii Elementa Chymiae
dogmatico-experimentalis in usum academi-
cum conscripta. Editio secunda, priori lon-
ge emendatior. Francofurti ad Viadrum,
impensis Ioh. Christian. Kleyb. 1753. 2.
pl. 16.

Chemicus hicce libellus, quem in usum auditori-
um conscripsit Cl. Auctor, prima vice citra re-
luntatem Nostri, precibus tamen auditorum impelli,
prodiit. De eodem posthac recudendo Noster co-
gitans multa mutauit, varia addidit, nonnulla res-
cit et cuncta ad ordinem meliorem redegit, ita ut
nouem sectionibus omnia, quae tyronibus sciti no-
cessaria sunt, comprehendenderet. Sectione nimis
1) de origine, etymologia, synonymia, divisione,
definitione, obiecto ac fine chemiae, nec minima
instrumentis et principiis corporum chemicis; 2) de
destillatione; 3) de sublimatione; 4) de rectifica-
tione; 5) de solutione et extractione; 6) de precipi-
tatione; 7) de calcinatione; 8) de fusione, vitri-
ficatione, reductione, reuificatione et crystalli-
tatione; 9) demum de efferuescentia et fermenta-
tione agit. Quod ad ipsas operationes attinet, pri-
mo generaliora cuiuslibet praemittit, descriptionem
nimis, subiecta, instrumenta, adminicula, mo-
dum et finem explicat, deinceps subiecta in specie
pertractat, quibus tandem, ut dogmata clara magis
et manifesta euadant, sic dictos processus subnoscit;
his vero annotationes apposuit, quae tyronis de
modo operationem recte instituendi, et de expli-
candis phaenomenorum causis et encheiresibus ob-
seruandis instruunt. Talis itaque est ordo, quem
Cl. Auctor ad instruendos auditores suos sibi elegit,
quemque etiam nos ita dispositum deprehendimus.

libellum omnino sistat, qui ob perspicuitatem, Nostro sane propriam, et ob facilem in tradendis doctrinis methodum, praelectionibus academici commode inseruire et tyrones instruere possit. Licit enim ea, quae a Cl. Auctore proposita hic sunt, maximam partem cognita esse videantur, laudem tamen meretur, tum, quod in proponendis dogmatibus ab omni verborum ambiguitate omnino obscuritate alienus est, tum etiam, quod vestigia monstrat, quae in addiscenda hac doctrina, alioquin difficillima minus deterrent, potius alliciunt et usum ad penetralia chemiae ducunt. Sed liceat nobis nonnulla hinc inde decerpere.

Destillatio spiritus nitri fumantis, quae plerumque in retorta tubulata suscipitur, Nostro non arrigit, idque quidem ob eam rationem, quoniam multi sumi acidi sub destillatione protracta penetrant, aut instrumentum, nisi vitreum sit, sensim corrodunt et ibi exitum parant.

Spiritum sulphuris, methodo Stahliana paratum, cum spiritu acidularum conuenire, inde ab eo etiam maiores vires medicas, quam a vulgari exspectantur, Noster autumat, hincque optat, ut vbi in ciuitatis pharmaceuticae iura obtineret.

Spiritum cornu cerui methodo compendiosiori distillandum sequenti modo docet: Salis nimirum ammoniaci partem unam cum duabus partibus cincum clauellatorum, in aqua perfecte solutorum in crucibita vitrea misceri, et mixturae huic mox modicam olei cornu cerui empyreumatici adfundere et more solito destillationem institui iubet. Qua peracta spiritum statim purum, nulla rectificatione indigentem, prodire, perhibet.

Sal, quod ex capite mortuo post praeparationem salis volatilis oleosi cephalici extrahitur, ob immix-

p. 32.

p. 37.

p. 49.

p. 68.

tas particulas oleosas et ob odorem balsamicum digestuum **S Y L V I I** balsamicum vocari, Noster cupid.

p. 88. Mercurium dulcem, grossiuscule conting aquae tepidae per aliquot minuta iniectum posse, que exemtum, blando calore iterum siccatum, adherentibus particulis corrosiuis liberari, Noster afferit: mercurii enim corrosiui moleculas citius, quam mercurium dulcem in aqua tepida solui, illasque igitur solas in aqua remanere, innuit.

p. 99. Cum flores benzoini verum atque natuum si volatile oleosum essestialle sificant, eos igitur isti plantarum principio accuratius cognoscendo egregie inferuire, putat. Licet enim plures vegetabilium anteriorum partes simili scateant principio, non facile tamen ex iis ita educi idem posse, ut sub mole adeo conspicua siccata consistentiam adquirat, nota.

p. 125. Tincturam antimonii sulphureo alcalicam esse parari posse, Noster ostendit, quando, loco antimonii crudi, regulus eius simplex puluerisatus cum parte anatica salis tartari miscetur et eadem, quae in preparatione tincturae antimonii tartarisatae valent, differuentur. Cum vero reguli mixtionem exiguitatem sulphuris quantitas ingrediatur, dictae igitur tincturae valde parum sulphuris resoluti inhaeserint, notari Noster cupid.

p. 165. Regulum antimonii medicinalem, **S C H U L T E** methodo paratum, qua nimirum una nitri pars cum quatuor antimonii partibus miscetur et detonatur, Noster corrigit et cum octo partibus antimonii una duntaxat partem nitri misceri, iubet. Sic enim remedium nasci mitius et securius, autummat.

Sed pedem hic figimus, sperantes, fore, ut pauca haec Lectoribus nostris minus displicant, quae, licet ad nouissima inuenta nunc collocari possint,

aptam tamen esse videntur, ut in facienda me-
dicina et definiendis remediorum viribus boni quid
preferre queant.

VIII.

The Nature, Properties, and Laws of Motion
of Fire, discovered and demonstrated by Ob-
servations and Experiments. By WILLIAM
HILLARY M. D. London: printed for L. Da-
vis and C. Reymers in Holborn, Printers to the
Royal Society. MDCLX. 8. pl. 7 $\frac{1}{2}$.

h. e.

Natura, proprietates et leges motus ignis per
obseruationes atque experimenta detectae
ac demonstratae a GUILIELMO HILLA-
RY, M. D.

Quanquam hic huius libelli titulus theoriam ignis
nouis inuentis auctam promittere videtur,
ne possumus tamen, quin certiores faciamus le-
dores, omnia, quae in eo de natura, proprietati-
bus et actionibus huius elementi traduntur, iam a
BOERHAAVIO in *Elementorum Chemiae P. I.* fuisse
posita. Neque omnino dissimulat Auctor, in In-
troductione huic commentationi praemissa, plurima
et magno illo viro mutuatum esse, quippe quem
minus omnium mysteria huius elementi aperuisse
intellexerit. Id tantum sibi tribuit, quod leges
motus ignis primus detexerit et demonstrauerit; p. 13.
quod quatenus verum sit mox videbimus. Interim
sequitur superuacaneam hanc oppellam pronuntiare
volamus, cum in ea, quae BOERHAAVIUS de
natura et actionibus ignis variis aliis interspersa tra-
diderat, collecta et in ordinem quedam redacta
exhi-

exhibeantur: neque ea laude fraudare Cl. Auctores cupimus, quam propterea meretur, quod, cum leges motus ignis, sibi certo cognitas et perspectas, a legibus motus vulgatis penitus discrepare intelligeret, eas tamen proponere ausus est popularibus

p. 8. suis, quos ita dicit a prima adolescentia institutis, credant, leges motus, a NEWTONO promulgata, omnis materiae motibus et actionibus explicanda sufficere.

Cuncta, quae de natura et actionibus ignis habuit dicere, sex Propositionibus, et tribus Legibus comprehendit.

p. 2. *Propositio I. Ignis ubique locorum in toto spatio, quod hoc uniuersum occupat, praesens est.*

p. 5. *Propositio II. Ignis purus, seu elementaris, est verum corpus, quod inter omnia hactenus cognita corpora particulas habet simplicissimas, solidissimas, distans, laevissimas et minimas.*

p. 10. *Propositio III. Ignis elementaris ubique locorum idem est; h. e. una duntaxat species ignis in natura datur.*

p. 13. *Propositio IV. Ignis elementaris penetrat, permittit, rarefacit, atque expandit omnia corpora in uniusculo, solida aequa ac fluida, quotquot sensu percipiuntur; n. hoc soli igni inter omnes adhuc cognitas materias proprium est.*

p. 16. *Propositio V. Ignis purus corpus est gravitatis expers, neque certam versus spatiis partem magis, quam versus alias, tendit.*

p. 23. *Propositio VI. Ignis purus in omni parte spatiis in statu aequilibrii et quietis, nisi motu aliorum corporum, vel potentia directrice solis, status ille turbetur: cuncte autem horum actione, ignis vi sua repulsiua statim restituit in illud aequilibrium et quietem.*

Has propositiones, quas omnes apud BOERHAAVIUM legi certum est, Auctor fere iisdem etiam

in argumentis confirmauit, quibus celeberrimus ille vir usus est; praeterquam quod nonnulla experientia electrica adiecit, quorum usus illi non erat concessus, et quae sane omni exceptione maiora non sunt, quamdiu satis liquido non constat, materialis electricam nil aliud esse quam ignem. Sic ad sincipit
sincendam V. propositionem refert, vas vitreum, fere quatuor congios (*gallons*) capiens, et in superficie interiori foliis metallicis rite vestitum, postquam p. 16. materia electricae tanta copia fuerit impletum, ut dicta inde scintilla pullum gallinaceum necaret, hanc plus ponderis habuisse, quam vacuum fluido electrico haberet. Sed et unum alterumue experimentum narrat, quo haec propositio confirmatur, et quod a *Boerhaauiano* differt. Phiala nempe vi- p. 17. trea, angusti colli, aqua ebulliente impletatur, et sic in latibulum, in quo alia aqua ebulliebat, immittebatur, et in eo detinebatur, donec aqua phialae iterum valide ebulliret; deinde cum tantam ignis copiam haec phiala habuisset, quantam poterat, exenta ex lebete, simulacrum probe detersa erat, lanci librae imponebatur, dculo orificio, et pondus eius inueniebatur $\text{lb. } 3\frac{1}{2}$. $3\frac{1}{2}$ quod pondus, dum phiala et aqua defrigescet, nihilominus imminuebatur, et si volumen aquae 3 pollicibus cubicis decorescet. Porro sphaerae cau- ferrea, cuius superficies externa bene polita erat (tali enim superficiei ferrum ingentem ignem absque aliqua particularum suarum iacturam ferre potest) igni immittebatur, ut tota rubeficeret; sic ignita sphaera, libra valde mobili ponderata, eiusdem ponderis deprehendebatur, quod antea pependerat inrigida, nempe $\text{lb. } 5\frac{1}{2}$. $5\frac{1}{2}$ Erat tamen diameter sphaerae frigidae quinque pollices, ignitae $5\frac{1}{2}$ pollicis longa, ideoque volumen eius ab igne auctum fuerat *) pollicibus cubicis ad minimum: ignis ergo

F 4 adeo

*) Author habet 2, 551 poll. cub. At, si augmentum dia-

adeo densi, ut ferrum eo ruberet, copia plus quam quatuor pollices cubicos occupans omnis ponderis expers deprehensa est.

Pergimus ad leges motus ignis, quarum tres Auctor profert.

p. 30. Lex I. *Ignis attrahitur et colligitur motu et atrito quorumvis aliorum corporum.*

p. 35. Lex II. *Particulae elementares ignis perpetuo fuscis in flatu repulsus: et quo propiores fiunt mutuo contusim, eo maior est vis earum repulsiva.*

p. 51. Lex. III. *Ignis a lumine solis concitatur in motu iuxta rectas parallelas, et cum vehementia, impellitur et plus caloris et luminis producit.*

Has leges singulas iam a BOERHAAVIO distingue fuisse enunciatas et evictas, neminem fugen potest, qui eius *Elementa Chemiae* animo legit atento. Lex prima in capite de Igne passim extitit, et in primis in Experimento IX, sub finem corollarii 5. Experimenti X. et in fine articuli, de pabulo ignis ex fossilibus, in quinto corollariorum et tota ignis historia deductorum. Lex secunda stabiliter experimento XI. eiusque corollariis, atque sub finem coroll. 7. Exp. XV. nec non paullo ante finem articuli de igne producto miscela liquorum frigidorum. Lex tertia denique enuntiatur in coroll. 7. 8 sub finem articuli de pabulo ignis ex fossilibus, item in experimento XII. art. de igne, quo experimento eadem lex simul demonstratur. Neque fere quicquam affert Auctor ad harum legum demonstratio-

non

diametri fuit $\frac{1}{10}$ pollicis; errorem in calculos Antonii irreplisse certum est. Diximus autem, *ad minimum*, quia hic tantum ratio habita est incrementi diametri superficiei externae. Verum euidens est, simul intense superficie diametrum ab igne esse minutam. Hinc maius totius voluminis sphaerae causa incrementum existat necesse est.

sem, quod non a summe illo viro dictum fuerit, vt
inque nobis de hac libelli parte, quam hactenus
recensuimus, nihil amplius dicere opus fit.

Adjunxit vero Auctor huic commentatiunculae
XXXII *Quæstiones ad modum NEWTONI et BOER-
HAVII*, de quarum nonnullis adhuc nobis erit
agendum.

Quæstio I. *vitrum ignis elementaris fluidum subti- p. 71.
tu sit lumine, an contra?* occasionem nobis praebet,
mohendi lectores, materiam ignis ex mente Aucto-
ri diversam esse ab luminis materia, et huius discri-
minis rationes praecipuas ab ipso in antecedentibus
datae esse has: 1) quod lumen lunæ in foco speculi
Villetiani, quamvis intensissimum, tamen neque vt
ignis agit, neque calorem efficit: 2) quod contra, p. 63.
multum ignis alicubi adesse potest sine luce, vt in
tenebriscosa nocte aestuia, in ignito ferro, quod ta-
men nondum candet, cet. 3) quod lumen a sole
tantum mouetur, ignis autem et a sole et ab aliis
corporibus in motu et attritu constitutis: 4) quod
ignis peruadit facile omnia corpora, lumen vero
diaphana duntaxat, aut nigram superficiem haben-
tia. Addit quidem Auctor his rationibus etiam hanc,
quod lumen ex sole emanet, non vero ignis: sed mi-
nimur, eum non perspexisse, quam vim eadem
argumenta, quibus inductus emanationem ignis
ex sole negauit, etiam contra emissionem luminis ex
sole habeant. Quæstio XVI tribuit cometis hunc p. 77.
vsum, vt ignem portent in longinqua spatia coeli,
propter seruandum vel restituendum aequilibrium
ignis, quod tandem, prout Auctori videtur, tolli
posset per collectionem ingentis copiae ignis in tot
corporibus mundi totalibus velocissime motis.
Quam sententiam ceteris de vsu cometarum senten-
tias probabiliorem habet. Quæstionibus sequenti- p. 79.
bus ignem comparat ad materiam electricam, et

fluidum magneticum, et innuit quidem, sibi has omnes materias non differre inter se videri, sed nullas, cur sic statuat, rationes idoneas afferit: quod tamen ab Auctore expectabamus, quippe qui quasdam ignis proprietates per experimenta electrica demonstrare voluit. In XXII Quaestione rationem, cur inter tropicos terra vehementer caleat, repetit et ingenti attritu superficie telluris, ibi celerrimum motum rotatorum habentis, ad atmosphaeram terrestrem, quo magnam ibi ignis copiam colligi contentaneum sit legi primae. Verum enim vero non amaduertit Vir Cl, atmosphaeram hanc ipsam unacum tellure in eandem plagam rotari velocitate fero aequali, ideoque magnum illum attritum non posse concedi. Reliquarum quaestionum plerasque iam a BOERHAAVIO motas esse videmus.

IX.

CAROLI LINNAEI Equit. aur. de Stella Polari, Archiatri Reg. cet. Amoenitates academicae, seu dissertationes variae physicae, medicae, botanicae, antehac seorsim editae, nunc collectae et auctae. Cum tabulis aeneis. Volumen primum. Holmiae et Lipsiae, apud Godofredum Kiesewetter. 1749. 8. Alph. I. pl. 13. Tab. aen. 17. Volumen secundum. Holmiae, apud Laurent. Saluim, 1751. 8. Alph. I. pl. 7. Tab. aen. 4. Volumen tertium. ib. apud eund. 1756. 8. Alph. I. pl. 6. Tab. aen. 4. Volumen quartum. ib. ap. eund. 1759. 8. Alph. I. pl. 15. Tab. aen. 4. Volumen quintum. ib. ap. eund. 1760. 8. Alph. I. pl. 7. Tab. aen. 3.

Exh.

Exhibetur in his voluminibus egregia collectio
E centum dissertationum, quae in Academia Vpsa-
liensi, sub praesidio Cl. LINNAEI, diuersis annis
propositae fuerunt. Quae collectio, vti est utilissima,
in lana medicinae et scientiae naturalis cultoribus
debet esse gratissima, eoque acceptior, quo diffi-
cillus singulæ illæ in nostris oris adquiruntur. Ha-
rum dissertationum titulos indicabimus et explica-
tione illustrabimus, earundemque primaria conten-
tabreuiissimis recensebimus.

In primo Volumine habentur: 1) *Betula nana*. p. 1.

Resp. Laur. Mag. Klæf, Smoland. 1743. 30. Jun.

Describitur *Betula foliis orbiculatis crenatis* LINN.

Sp. Pl. p. 983. n. 4. quae in Alpibus Lapponicis co-
pioso crescit prouentu: icon adiecta fistit ramulum
huius arbusculæ. 2) *Ficus*, Resp. Cornel. Hegardt p. 23.

Scano 1744. 15 Septemb. Enumerantur huius ar-
boris nomina ex diuersis linguis; recensentur 22
species, subiunctis varietatibus, addito tamen moni-
to, specierum distincte propositarum nonnullas forte
ad varietates referri posse; constituitur genus; de-
scribitur *species foliis palmatis* (LINN. Sp. Pl. p. 1059.
n. 1); mira ficus fructificatio, raraque per culices
fecios fecundatio, veterumque de caprifificatione
enigma explicatur; refellitur opinio C A M E R A-
E I I, e semine ficus nihil produci, statuentis; vires
et vius ostenduntur: varia vbiue adferuntur lectu
minime ingrata. 3) *Peloria*, Resp. Daniel. Rudberg, p. 55.

Vermeland. 1744. 19 Decemb. Peloriae nomine,
noua atque, vt videtur, monstrofa planta describi-
tur, et in addita tabula depingitur, quae loco, ra-
dice, caule, foliis, calyce, pericarpio, seminibus,
colore, sapore, odore, cum Linaria ita conuenit, vt
nulla animaduertatur inter has differentia; ast floris
structura, corolla nempe monopetala regulari, limbo
quinquefido, piano tubo longo fere cylindraceo, ad
basin

basin nectariis quinque subulatis, planis, aequalibus, in orbem positis, instrueto; staminibus quinque aequalis longitudinis, liberis, tubo corollae dimidio breuioribus, antheris ac filamentis a se inuicem disiunctis, a Linaria et aliis plantis ita differt, ut nouum prorsus genus efficere videatur. Haec planta in regno Sueciae anno 1742 primum obseruata fuit,

p. 74. an. 1746 etiam in Germania visa. 4) *Corallia Baltica*, Resp. *Henr. Fougt.* 1745. 8 Iun. Capite priuquaedam ad *Corallia* in vniuersum spectantia praemittuntur; in capite posteriori *Corallia Baltica* describuntur, additis imaginibus eorundem in

p. 107. scalptis. 5) *Amphibia Gyllenborgiana*, Resp. *Bart. Rudolph. Hass* Ostrobothniens. 1745. 18 Iun. Describuntur quaedam amphibia, singulari indole ac raritate sua conspicua, quae partern faciunt elegantissimae rerum naturalium collectionis, qua Academiam Vpsaliensem donauit Illustriss. Comes ac

p. 141. *Heros CAROLUS GYLLEN BORG*. 6) *Plantae Martino-Burserianae*, Resp. *Roland. Martin, Petri Fil.* Vplando 1745. 12 Decemb. Collegerat superiori seculo *IOACHIMUS BURSERUS*, Camentio Lus-tus, amicus *CASPARI BAUHINI*, (cui plurimas a se inuentas transmisit plantas) insignem in itineribus per totam fere Europam institutis plantarum appa-ratum, XXV Voluminibus constantem, qui nunc Vpsaliae in bibliotheca publica seruatur, exceptis tribus voluminibus, in tristi incendio Vpsaliensi anno 1702 a flamma consumitis. Rariores huius thesauri plantas, *OLAI RUDBECKII* in magno Cam-porum Elysiorum opere luci publicae parauerant, quod autem in incendio isto Vpsaliensi itidem perit, praeter primum et secundum volumen. Postea *PETRUS MARTIN* herbarium Burserianum per-lustrauit, et ex eo plantarum omnium, quae quod synonyma *BURSERO* incognitae fuerant, catalogum

Actis

pag.
num p
ciorun
tura
plant
mar
fum
fatu
tru
liensi
Ab a
ab o
eus
eius
Bor
& C
fectu
buit
facie
spof
tibu
rum
eau
m,
pre
der
fim
et
hau
con
qu
ra
D
D

Actis Societatis Reg. literar. Vpsaliens. An. 1714.
 pag. 495-508 et pag. 530-535 inseruit. Qui et-
 um plantas illas accuratius descripsisset, et recen-
 tiorum auctorum synonyma addidisset, nisi praema-
 tura morte fuisset praepeditus. Easdem itaque
 plantas, quas breuiter tantum recensuit PETRUS
 MARTIN, nominibus specificis, apud recentiores
 summos Botanicos inueniundis illustravit huius dis-
 sertationis Auctor, atque ita quod inchoauerat PE-
 TRUS, perfecit ROLANDUS. 7) Hortus Vpsa- p. 172.
 lensis, Resp. Sam. Nauckler, Helsingo, 1745. 16 Dec.
 Ab anno 1657, quo hortus Botanicus Acad. Vpsaliens.
 a DOLAO RUDBECKIO Patre, auspiciis CAROLI
 GUSTAVI Regis, fundari coepit, enarrantur fata
 eiusdem tum latiora tum acerbiora, merita praefe-
 torum, OLAORUM RUDBECKIORUM patris et filii,
 & Cl. CAROLI LINNAEI. Et vti sub huius praefec-
 tura quasi denuo instauratus maxima omnino ha-
 bit hortus ille incrementa; ita etiam praesens eius
 fities sic describitur, vt non modo ipsius horti di-
 positio tum ex descriptione tum ex additis schema-
 tibus aeri incisis luculenter pateat, sed etiam planta-
 rum raritate et specie insignium breuis exhibeatur
 enumeratio: 8) Passiflora, Resp. Ioh. Gustau. Hall- p. 211.
 Holmensi 1745. 18 Decembr. Historica, nomi-
 nis, classes systematum, sub quibus hoc genus com-
 prehenditur, praemittuntur; generis huius char-
 acter, qui distinctissimus est, describitur; species di-
 stinctae XXII recensentur, earumque differentiae,
 et synonyma ex celebriorum Botanicorum scriptis
 hausta indicantur; species dubiae et obscurae XVIII
 enumerantur; vires denique et usus tam medicus
 quam oeconomicus disquiruntur. Addita est figu-
 turum aeri incisarum tabula. 9) Anandria, Resp. p. 243.
 Erland. Zach. Turse'n Wexionia Smolando 1745. 20
 Decembr. Anandriae nomen huic herbae imposuerat

I. G. SIEGESBECKIUS, putans, eandem flores producere absque staminibus et antheris: sed, accurato eius examine Vpsaliae instituto, cognouerunt, eam omnino perfectis gaudere staminibus, et ad *Tussilaginis* genus pertinere; hinc dicta fuit *Tussilago scapo unifloro, calyce clauso*. Subiuncta est icon, quae plantam naturali magnitudine repreäsentat. Est *Tussilago scapo unifloro, foliis lyrato-ouatis*, LINN. Sp. Pl.

p. 260. 865. n. 1. 10) *Acrostichum*, Resp. Ioh. Benjam. Heiligtag, Blekingo 1745. 23. Decemb. Praemissis generalibus quibusdam de filicum familia monitis, omnes, quotcunque auctori innotuerunt, acrostichi species XVII enumerantur, additis aliorum auctorum

p. 277. synonymis, et aliquot iconibus. 11) *Museum Adolpho-Fridericianum*, Resp. Laur. Balk Genus. Gestric. 1746. 31 Mai. Continet haec dissertatione descriptiones animalium exoticorum, apud nos rarissimorum, amphibiorum in primis et piscium, quibus serenissimi et augustissimi principis ADOLPHI FRIDERICI liberalitas museum academicum Vphliense auxit. Quorundam etiam figurae in dubius tabulis aeri incisis sistuntur, naturali magnitudine, praeter Phasianum, qui duplo maior est, quam in iconе appareat. Nulla tamen alia se depinxisse affit, quam quorum vel nullas antea habuimus figuras, vel adeo erroneas, ut plane inutiles fuerint.

p. 327. 12) *Sponsalia Plantarum*, Resp. Ioh. Gustau. Wallbom Calmariens. 1746. 11 Jun. Sexus plantarum, argumentis validis, tum a ratione, tum ab expe-

p. 381. rientia desuntis, demonstratur. 13) *Nous plantarum genera*, Resp. Carol. Magn. Daffow, Stockholm. 1747. 15 Jun. Describuntur plantarum genera XLIII cum suis speciebus; quae cuncta in Cl. LINNAEI generum plantarum edit. V. et i speciebus plantarum repetita fuerunt. 14) *Vires plantarum*, Resp. Frider. Hasskijf, O-Gotho, 1747. M. Jun. In eo versatur Cl.

Auctor,

Auctor, vt demonstret, quantam et qualem utilitatem adferre possit Botanica in viribus plantarum indigandis et eruendis, atque ubique exempla illustrans addit. 15) Crystallorum generatio, Resp. p.454.

Martin. Kaehler, Stockholmiens. 1747. 22 Decemb.

16) quae de crystallorum generatione in Systemate naturae proposuerat Cl. LINNAEUS, explicantur, confirmantur, augentur et illustrantur. Varias crystal-
lum figuram exhibit tabula aenea. 16) Surina- p.483.

menia Grilliana, Resp. Petr. Sundio, Stockholmiens.

1748. 18 Iun. Tradit haec dissertatio descriptiones animalium quorundam riorum, Surinamiae re-
gionis incolarum, quae Cl. LINNAEO dono dedit
CLAUDIUS GRILL, Ciuis Stockholmensis, Reg.
Acad. Scient. membram, cui GERRETI pater et
filius hunc thesaurum in Surinamo ab ipsiis met col-
lectum miserant. In horum numero amphibia ma-
xime eminent. Addita est tabula aenea, quae non
nullas horum animalium picturas continet. 17) Flora p.509.

economica, Resp. Elia Aspelin, Smolando. 1748.

18 Iun. Varietate grata, iucunditate amoena, lectu-
que utilis collectio, qua plantarum in Suecia nascenti-
um usus oeconomici indicantur, et ea praesertim
recessentur, quae vestimentis, cibis, domibus et vter-
ilibus apta sunt. 18) Curiositas naturalis, Resp. p.540.

Olof Soederberg, Dalia-Vermelando, 1748. 31 Iun;
Ostenditur, summam omnipotentis creatoris sa-
piantiam ex historia naturali et disquisitione corpo-
rum naturalium physica optime cognosci, scientiam
naturalem inter reliquas scientias locum tueri facile
principem, diuinam atque hominis contemplatione
esse dignissimam.

In secundo Volumine continentur: 19) Oecono- p. I.
miae Naturae, Resp. Isac. I. Biberg, Medelpado.

1749. 4 Mart. Per oeconomiam Naturae Cl. Auct. tor intelligit *Summi conditoris circa res naturales sapientissimam dispositionem, secundum quam illae aptas sunt ad communes fines et reciprocos usus producendas.* Considerat itaque globum terraqueum eiusque mutationes in vniuersum; postea tria naturae regna percurrit, et quidquid circa propagationem, conservationem et destructionem corporum in triplici hoc regno notatu memoratique dignum occurrit, proponit; omnia vero elegantissimis aptissimisque examen-

p. 59. plis illustrat. 20) *Taenia*, Resp. *Godofredo Dubii*, *Stockholmiensi*, 1748. 9 Mai. Accurata taenia eiusque quatuor specierum descriptio et picum,

p. 100. 21) *Lignum colubrinum*, Resp. *Ioh. Andr. Daro*, *W-Gotho*, 1749. 11 Mart. Praemittitur descriptio tum *Naiæ*, venenatissimi serpentis Indici et hominibus infensissimæ bestiae, tum mustelæ cuiusdam, *Mungo dictæ*, quæ *naiam* ita segetatur, ut felis apud nos murem. Describuntur posthaec variae ligni colubrini species, auctorum variorum descriptions comparantur et dissensus conciliantur, ostenditum lignum colubrinum maxime genuinum esse radicem *Ophiorhizæ LINN. Fl. Zeylan.* 402. radicem *Mungos KAEMPFERI* *Amoenit.* 577. Huius genuinæ speciei vires contra morsum *Naiæ*, et reliquaria

p. 126. virtutes exponuntur. 22) *Radix Senega*, Resp. *Ioseph Kierander*, *O-Gotho*, 1749. 8 April. Narrantur quaedam de *Crotalophoro*, seu *vipera caudifosa*, horribili serpente, Americae incola; recensentur *Polygalæ* species XVIII; describitur atque in adiuncta icona depingitur illa *Polygalæ* species, quæ verum radicem *Senega* dictam vel antidotum *Crotalophori* largitur. Quae est *Polygala Senega LINN. Sp. Plant.*

p. 704. n. 14. Exponuntur eiusdem qualitas, vires, usus, praeparata, applicandi modus, et succedanea.

p. 154. 23) *Genesia calculi*, Resp. *Ioh. Ottone Hagström*

lamb.

Jemlando, 1749. 5 April. Calculi humani, praesertim vrinarii, genesin ex obseruationibus et experimentis, atque ex principiis historiae naturalis, mineralogiae, chemiae, diaeteticis, physices et physiologiae explicare studet Cl. Auctor. 24) Gemmearum, Resp. *Petro Löfing*, Medelpado, 1749. p. 183.

15 Nouemb. Proponitur gemmarum definitio, differentia, structura, situs, tempus, quo erumpunt, ortus ipsius radicis aut trunci medullae attributus; traditur methodus gemmarum secundum earum structuram variam, classiumque gemmarum in arboribus diuisiones desumuntur ex squarum structura et situ. 25) Pan Suecus, Resp. p. 225.

Nicolaus L. Hesselgren, Wermelando, 1749. 9 Dec. Catalogus est oeconomicus et in re oeconomica maxime utilis plurium plantarum in Suecia crescentium, secundum ordinem in Flora Suecica Cl. LINNÆI obseruatum, dispositus, quo indicatur, quasnam plantas vel comedant, vel non edant quadrupedia quinque Sueciae domestica, boues, caprae, oves, equi et fues. 26) Splachnum, Resp. *Laur.* p. 263

Montin, Gothoburgensi, 1750. 28 Mart. Nouum constituitur muscorum genus, splachni nomine; characteres generici stabiluntur; species tres exacte describuntur et depinguntur, quarum duae iam cognitae fuerant seculi XVII botanicis, tertia plane nova hic primum accurate fuit descripta. Ille autem, cui haec dissertatio ad manus non est, characteres genericos et specificos huius musci adumbratio quoque inueniet in Cl. LINNÆI Gener. Plantar. Edit. V. p. 481 et Eiusd. Spec. Plant. p. 1108.

27) Semina muscorum. Resp. *Petro Iona Bergio*, p. 284.

Smolando, 1750. 25 Mai. Veram seminum in muscis fabricam et naturam patefacit. 28) Materia medica ex regno animali. Resp. *Iona Sidrén*, W-Gotho, 1750. 25 Mai. Animalia, quae a medicis Suppl. I.

dicis adhiberi solent, vel olim adhibita fuerunt, ad sua genera relata sistit, cum breibus de eorundem viribus et vsu iudiciis. Huius dissertationis recensionem iam olim in Commentariis nostris ^{*)} exhibuimus.

p.332. 29) Plantae Kamtschatcenses rariores, Resp. *Iona P. Halenio*, Vplando, 1750. 22 Decem.

Plantae in Kamtschatca nascentes maxime singulares viginti sex describuntur, earumque septem in tabula aenea depinguntur. Huius dissertationis recensio in Commentariis nostris iam alibi, ^{**) leg.}

p.365. tur. 30) Sapor medicamentorum, Resp. *J. Rudberg*, O-Gotho, 1751. 20 Febr.

Explicit modus, quo medicamenta sicca, aquosa, viscosa, salsa, acida, cet. in corpus humanum agent, quaque mutatio functionum motuumque ex his corporibus applicatis oriatur. Hisce dissertationibus in hoc volumine tres Cl. LINNAEI orationes subiunctae sunt. Quarum prima, de memorabilibus in insectis, habita fuit coram Academia scientiarum, cum primum deponeret Academiae praesidium, m. 1739. d. 3 Octobris. Hanc, monente Cl. BERKALI, IUSSIEU, ex Suecica in Latinam vertit linguam, Parisis, 1743 ABRAH. BAECK, M. D. Haec oratio vere memorata scituque digna de insectis con-

p.408. net. Altera oratio, qua peregrinationum non patriam asseritur necessitas, habita fuit Vplando 1741. 17 Octobr. cum medicinae Professione vi-

giam et ordinariam susciperet. In hac oratione demonstrat, sagacem rerum naturalium indagatorem et medicum quoque, fructum haud exiguum capere posse ex peregrinationibus et itineribus per di-

p.430. fas Sueciae prouincias institutis. Tertia oratio, de telluris habitabilis incremento, habita fuit, cas-

^{*)} Vol. I. P. II. p. 263. sqq.

^{**) Vol. I. P. I. p. 134. sqq.}

medicinae Licentiatum 10 H. WESTMANNUM, medicinae Doctorem in Academia Regia Vpsaliensi, anno 1743. 12 April. renunciaret. Eas in ista oratione auctor rationes, quibus inductus fuit, ex credit, vnicum sexus par ex omni specie vivarium initio rerum creatum fuisse, hermaphroditis exceptis, quorum vnicum tantum individuum natus fuisse creatum contendit. Neque multum veritate se aberraturum confidit, dum existimat, continentem terram fuisse in infantia mundi submersam, et vasto oceano obiectam, praeter id in immenso hoc pelago insulam, in qua commode minorant animalia omnia, et vegetabilia laete gerantur.

In tertio Volumine exhibentur: 31) Noua p. 1. subtilium generä, Resp. Leonhard Joh. Cheron. Verbaldo, 1751. 19 Octbr. In priori huius dissertationis parte, recensentur genera plantarum, in America Septentrionali a Cl. KALMIO detecta, in altera, genera indicantur miscellanea, a Cl. LINNÆO aliisque in suis scriptis memorata, omnis in hac altera editione characteribus eorundem indicis, quos, quippe quintae Generum plantarum Cl. LINNÆI editioni iterum insertos, denuo non repetere non fuit necessarium. Adiecta est tabula senea, septem ex hisce plantis continens. Huius dissertationis recensionem paulo fusiorem iam in Commentariis nostris *) dedimus. 32) p. 28. quippe hybridae, Resp. Joh. Haartman, Austro-Finlando, 1751. 23 Nouembris. Eas rationes et eiusmodi exempla producit Cl. Auctor, quae nouarum regno vegetali specierum ortum probare videntur. Haec dissertatione in Commentariis nostris **)

*) Vol. I. P. III. p. 499. sqq.

**) Vol. cit. P. IV. p. 581. sqq.

p. 63. etiam fuit recensita. 33) Obstatula medicae, Resp. *Ioh. Georg. Beyersten*, Roslago, 1751. 19 Febr. Inquirit in caussas, quae efficiunt, quam plurima, eaque egregia remedia lateant, prorsus negligentur. 34) Plantae esculentae, triae, Resp. *Ioh. Hiorh*, Christinaehamnia Vandalio, 1752. 22 Febr. Ex plantis, Sueciae indagatis, eiusmodi in hac dissertatione enumerantur, ut esui inseruire posse experientia prodidit, simul narratur, qua ratione, quoque modo singulae possunt adhiberi, quo apta praebent alimenta. 35) *Phorbia*, Resp. *Ioh. Wiman*, Fierdhundrens, 1752. 6 Mai. Diffusi huius admodumque ampli generis nomina, characteres generici, species 53 cum nonymis et vires exponuntur. 36) *Materia medica e regno lapideo*, Resp. *Ioh. Lindhult*, Noro, 1752. 18 Mai. Enumerat Cl. *Auctor simplici generalia*, quibus vel olim vni fuerit, vel adhuc mutantur medici, secutus in speciebus denominacione *LINNAEI* *Systema Naturae*, Cl. *I. G. WALLIN* *Mineralogiam*. De viribus singulorum et ratiis, uissimis iudicat. 37) *Morbi ex hyeme*, Resp. *Brodd*, Ph. Mag. W. Gotho. 1752. 11 Ian. primo capite hyemis historia et praecipua phenomena traduntur; in secundo, de morbis ex frigore oriundis differitur, et quomodo iidem evitari per curam medicam profigari possint, expedit. 38) *Odores medicamentorum*, Resp. *Andreas Wahlen*, O. Gotho, 1752. 30 Ian. Diuersum illumorem, qui in medicamentis se se offert, diuersum eius effectum explicare, et quantum lucis eius consideratio materiae medicae affundat, ostendit. 39) *Noctiluca marina*, Resp. *Car. Fridr. Adler*, Holmiens. 1752. M. Mai. gorem nitoremque, quem aqua marina noctiluca persaepe spargit, ex infinita minimorum vermiculorum

1752. *oritudine oriri demonstratur; suam tamen non
etiam controversiam, an ex aliis quoque causis
phenomenon possit excitari. Vermis ille, Ne-
tum, nempe phosphorus, describitur, et in addita
eius figura, qualis oculo armato se se sistit,
libetur; ipse enim tam parvus est, ut vix acicu-
larem adaequet magnitudine, hinc oculis nudis
inermibus vix conspici potest.* 40) *Rhabar-* p. 211.

am, Resp. Sam. Ziervogel, Stockholmiens. 1752.
1752. *Historia naturalis rhabarbari potissimum
utilitatem praesertim; tum praeparata ex illo medicamenta va-
vires et usus, tam medicus, quam oeconomicus,
concentur.* 41) *Quaestio historico-naturalis, cui* p. 231.

*Resp. Christoph. Gedner, Fierdhundrens.
1752. 21 Octobr. Refutat illos, qui scrutamina a
curiosis suscepit, rident, contemnunt, nul-
lumque usus esse queruntur; atque ostendit, omni-
talem esse ac necessariam scientiae naturalis
partem.* 42) *Nutrix nouerca, Resp. Frederic.* p. 256.

*Sudermanno, 1752. 7 Nouenbr. Reii-
Cl. Auctor depravatam illam consuetudinem, qua
fuentes nutricibus lactando exhibent plurimae ma-
dama inde oriunda recenset, et, nutrices
quam assumendas esse, nisi dura id suaserit ne-
cessas, concludit.* 43) *Hospita insectorum Flora,* p. 271.

*1752. Iona Gustav. Fors Kaohl, Vplando, 1752.
1752. Nouembris. Plantae in Suecia nascentes illae, quae
familia et alimenta praebent insectoribus, enumeran-
tur, sequiturque Cl. Auctor, in plantis nominandis,
Suecicam Cl. LINNAEI, in insectoribus vero
ignandis, eiusdem Faunam Suecicam.* 44) *Mi-* p. 313.

*cula insectorum, Resp. Gabriel Emanuel Avelin,
Stockholmo, 1752. 19 Noueb. Demonstratur, multa
plaque euenire in insectorum familia, quae
et sollerti naturae contemplatori egregia
habet et grata spectacula, quorum caussas ille*

perspicit, cum ab imperita multitudine tantum
 p. 335. miracula et res contra naturam considerentur. 45) Noxa insectorum, Resp. *Michael A Baeckner*, Helsingo, 1752. 18 Decembr. Insecta Suecise, nondi vi insignia, damnaque ab iisdem oriunda merantur. 46) Vernatio arborum, Resp. *Henricus Barch*, Smolando, 1753. 5 Mai. Per vernationem arborum intelligitur status ille, quo arbores vi et impulsu naturae gemmas explicare et illae in foliis etimpe incipiunt. Variae super hac re in Suecise regionibus institutae obseruationes percenseuntur, eiusque in oeconomia usus eruitur. 47) Incrementa botanices, Resp. *Iac. Bivur*. Vestmanno, 1753. 11 Jun. Fata botanices breuissimis expenduntur, atque ad quatuor epochas, 1. Patrum, 2. Fundatum, 3. Systematicorum, 4. Reformatorum rescantur. 48) Demonstrationes plantarum in horto Vpsaliensi, MDCCCLIII. Resp. *Io. Chrift. Hojer*, Vplando, 1753. 3 Octobr. Enumerantur omnes plantae in horto Vpsaliensi, anno 1753, demonstratae; nominibus tantum triuialibus ex Cl. LINNAEI speciebus plantarum mutuatis: adiiciuntur obseruationes nonnullae, studio cultori botanicae profuturae. 49) Herbationes Vpsalienses, Resp. *Andr. N. Fornandro*, Smolando, 1753. 13 Octobr. Plantae, quas, in qualibet excursione sic dicta botanica, campi Vpsaliam circumiacentes largiuntur, nominibus suis triuialibus, enumerantur. 50) Instructio musei rerum naturalium, Resp. *Dav. Hahman*, Vplando, 1753. 14 Nouemb. Breuissime traduntur regulae, quas in colligendis rebus variis naturalibus et iisdem reponendis afferuandisque qui debent naturae consulti.

p. I. In quarto volumine continentur: 51) Plantae officinales, Resp. *Nic. Gahn*, Henr. fil. Fahlandi.

Dalekarlo, 1753. 15 Decemb. Simplicia ex regno vegetabili, in pharmacopoliis vel dudum recepta, vel posthaec recipienda, breuiter recensentur, ad hanc simul nominibus specierum triualibus, ex Cl. LINNAEI speciebus plantarum desumptis. 52) p. 26.

Censum simplicium, Resp. Gustav. Carlbohm, Holmens. 1753. 19 Dec. Simplicia vegetabilia, ex pharmacopoliis omnino excludenda, capite priori, in iisdem vero adoptanda, capite posteriori inserviantur. 53) Canis familiaris, Resp. Erico M. Lin-

p. 43.

erantz, O-Gotho, 1753. 21 Dec. Proferuntur, que ad historiam naturalem canis pertinent: fistularum nempe genus, species, varietates, descriptio, proprietates, mores, morbi et usus. 54) Stationes p. 64. plantarum, Resp. Andr. Hedenberg, Holmens. 1754.

3 Apr. Plantae Sueciae indigenae pertractantur secundum solum earundem natale, in quo crescunt, sumptis plantarum nominibus triualibus ex Cl. LINNAEI speciebus plantarum. Praemittuntur quaedam de usu huius notitiae. 55) Flora Angliae, p. 88.

Leip. Iacob Olai Grufberg, Holmens. 1754. 3 Apr. Plantae omnes in Anglia nascentes, quae in 10. usi synopsi methodica stirpium Britannicarum, acta 10, IAC. DILLENIUS enumeratae et fusius descriptae habentur, in hac dissertatione, secundum systema sexuale dispositae, nominibus triualibus ex Cl. LINNAEI speciebus plantarum petitis, propounderunt breuissima et eiusmodi methodo, qua Cl. Author omnes floras propositas exoptat. 56) Her-

p. 112.

barium Amboinense, Resp. Olaus Stickman, Smundo, 1754. 9 Mai. Cum synonyma plantarum, in RUMPHII Herbario Amboinensi descriptarum, secundum recepta fuerint in Cl. LINNAEI speciebus plantarum; eadem ita hic eruuntur, ut in priori dissertationis parte plantae, in quoquis pretiosi huius operis tomo contentae, enumerentur; in posteriori autem, secundum systema sexuale dispositae

p.144. exhibeantur. 57) *Ceruus Tarandus*, Resp. *Cor. Frid. Hoffberg*, Stockholmienſi, 1754. 23 Octobr. *Cerui Tarandi, Rangiferi etiam dicti, animalis, ex quo omnis res pecuaria Lapponiae pendet, nomina, genus, species, solum natale eruuntur, accurate descriptio exhibetur, varia vegetabilia, tum ea, quibus abſtinere ſolet, tum, quae ipſi pabulum prebent, (primarium autem eſt Lichen rangiferinus Fl. Lapp. 333) indicantur, denique calamitates, quae non modo Rangifero, verum etiam Lapponi culix pipiens et oestrus Tarandi adſerunt, uſus et morbi recenſentur. 58) *Ouis*, Resp. *Isaco Palmaeo*, Nic. filio, O Gothenburg, 1754. 30 Octobr. Historia quidem naturalis utilissimi hujus animalis potiſſimum p.190. pertractatur; oeconomica tamen admiſcentur. 59) *Mus porcellus*, Resp. *Io. Iuſt. Nauman*, O Gothenburg, 1754. 20 Nou. *Muris porcelli, animalis, quod porcum maritimum, falſo nomine, appellarunt partes externae et internae, mores et uſus deſcribuntur. Ostenditur, ad murium genus pertinere, uque ab aliis ſpeciebus cauda nulla, pedibus posterioribus tridactylis, auriculis magnis, rotundis et p.210. nudis, dignosci poſſe. 60) *Horticultura academica*, Resp. *Io. Guſt. Wallrath*, Nericio, 1754. 18 Dec. Regulas tradit in cultura hortorum academicorum p.230. obſeruandas. 61) *Chinenſia Lagerſtrœmiana*, Resp. *Io. Laur. Odhelio*, W Gothenburg, 1754. 23 Dec. Cl. MAGNUS LAGERSTRÖM, Director societatis mercatoriae Indiae orientalis cet., non tantum efficit, vt quotannis cum nauibus liceret mittere juuenem, naturae ſacris initiatum, in Indias, societas Indiae orientalis apud Gothenburgenses institutae impensis; ſed etiam iuſſit societati ſubiectos ſocios, ſuis propriis ſumtibus emere, quaecunque in China occurrerent singularia, ad locupletandam ſcientiam naturalem idonea. Quaecunque obtinuit, vti publico**

consecravit, ita etiam plura ad museum Academiae
 Upaliensis misit. Atque ex iis selecta animalia non-
 nulls in hac dissertatione, characterum vbiue ha-
 bita ratione, describuntur, quaedam etiam in aere
 latpta sistuntur. 62) *Centuria I. plantarum*, Resp. p. 261.
 Arch. D. Iuslenio, W. Gotho, 1755. 19 Febr. 63) *Cent-
 tura II. plantarum*. Resp. *Eric. Torner*, W. Goth. p. 297.
 1756. 11. lun. Cum in Cl. LINNAEI speciebus
 plantarum, variae plantae nondum descriptae,
 illae nondum accurate definitae fuerint, id omnino
 praestitum est in hisce centuriis plantarum, ut egre-
 dum istud opus, insigni numero specierum, illu-
 strum botanicorum industria detectarum, locuple-
 tetur fieretque perfectius. 64) *Somnus planta-* p. 333.
rum, Resp. *Petr. Bremer*, Helsingo, 1755. 10 Dec.
 Per somnum plantarum intelligit Cl. Auctor eam
 formam faciemque, quam plantae sub nocte induunt,
 maxime a diurna earum facie diuersam, nulla habita-
 tione partium internarum, seu, ipsius fructifica-
 tions: monetque, omnino cauendum esse, ne plan-
 tatum somnus confundatur cum ea, qua gaudent
 horis, facultate certo sese sub diu tempore contra-
 heodi, iterumque statim horis explicandi, quod phae-
 nomenon vigiliarum plantarum nomine insignien-
 dum esse putat. Differit autem primum de cau-
 sis, tum etiam de variis modis, quibus se ad quie-
 tem somnumque componunt plantae; adduntur de-
 nique ex amplissimo florae theatro varia exempla,
 suctoris sententiam illustratingia. 65) *Fungus Meli-* p. 351.
tenis, Resp. *Io. Pfriffer*, Holmensi, 1755. 20 Mai.
 Fungum melitensem, plantam parasiticam, Cyno-
 morii nomine MICHELIUS in generibus plantarum,
 p. 17. tab. 12. et Cl. LINNAEUS in gener. plan-
 tar. edit. V. n. 922. et alii, alio nomine vni, de-
 scripsierunt, nonnulli etiam de utilitate huius plan-
 tae quaedam adnotarunt. Quorum auctorum obser-
 uatio-

uationes et experientias eo ordine digestas, ea-
que opera emendatas habemus in hac disserta-
tione, ut accuratam descriptionem, aequa ac vir-
tutem, ad profluvia sanguinis sistenda maximo-

p.368. pere laudatam, exinde perspicere liceat. 66) Metamorphosis plantarum, Resp. Nic. E. Dahlberg, Ostrogotho, 1755. 3 Jun. Varias, quas vegetabilia

p.387. subeunt, mutationes exponit. 67) Calendarium Flora, Resp. Alexand. Berger, Vermeland, 1756. 31 Mart. Ostenditur, suum cuique plantae tempus esse, quo flores emittit, hoc obseruatum in singulis speciebus et accurate notatum, in rebus oeconomicis haud spernendam utilitatem praebere; indicatur methodus, secundum quam hoc institu-

p.415. tum feliciter queat perfici. 68) Flora Alpina, Resp. Nicol. N. Amann, Iemtio, 1756. 24 Mart. De-
monstrare atque eruere tentat Cl. Auctor, quo mo-
do tam ingens terrae tractus, quem Alpes Lappo-
nicae occupant, quiue non nisi horridissimum fere
sistit desertum, magis coli, et plurimis hominibus
utilior reddi possit. Ad hunc scopum obtinendum,
collegit etiam atque enumerauit quatuor centurias
plantarum, quae in ipsis seri et crescere possunt, no-
minibus tantum triuialibus ex speciebus plantarum

p.443. Cl. LINNAEI desumtis. 69) Flora Palaestina, Resp. Bened. Io. Strand, 1756. 10 Mart. Plantae Pala-
estinae, quas HASSELQUISTIUS inprimis; et PO-
COCKIUS, RAUWOLFIUS, SHAVIUS, ALPINUS,
GRONOVIUS, descripserunt, in hac dissertatione
collectae, et secundum methodum sexualem dis-
positae, nominibus breuissimis, triuialibus nempe, ex
Cl. LINNAEI speciebus plantarum desumtis, er-

p.468. hibentur. 70) Flora Monspeliensis, Resp. Theoph. Erdm. Nathorst, German. Silesien, 1756. 15 Jun.
Vsus Cl. Auctor virorum celeberrimorum, MAGNO-
LII et SAUVAGESII operibus, plantas circa Mon-
tem Pessulanum crescentes, eadem breuissima me-
tho-

thodo disposuit, quae in Flora Anglicana adhibita.
 fuit. 71) Fundamenta valetudinis, Resp. Petr. p.496.
Egström, Dalekarl. 1756. 17 Jun. Causas regu-
 heque breuissimas tradit, quibus firma, robusta et
 hec sanitate gaudentia corpora humana effici queant,
 72) Specifica Canadensium, Resp. *Io. von Coelnn*, p.507.
Vestro-Goth. 1756. 19 Jun. Varia medicamenta,
 ab ipsis barbaris Americae septentrionalis gentibus
 contra morborum furorem in auxilium vocata vsu-
 que recepta, partim **BARTRAMI**, partim virorum
 clarissimorum **COLDENII** et **PETRI KALMII** in-
 defesso studio, in hisce rebus inuestigandis posito,
 innotuerunt. Quae cuncta in hac dissertatione col-
 lecta fuerunt. Inter haec eminent Lobelia siphilitica,
 tanquam efficax remedium contra luem venereum in
 Act. Acad. Scient. Holmiens. a **KALMIO** descripta,
 hic iterum repetita. 73) Acetaria, Resp. *Hieron.* p.536.
von der Burg, Ostro-Gotho, 1756. 29 Jun. Olera
 praecipua, apud varias gentes ad acetaria paranda
 adhibita, eorumque virtutes describit. 74) *Pha.* p.553.
laena Bombyx, Resp. *Io. Lyman*, Laur. Fil. Fierd-
 hundrensi, 1756. 4 Dec. Historiam bombycis, eius
 cibum, atque culturam, etiam in Suecia possibilem
 proponit. 75) *Migrationes auium*, Resp. *Car. Dan.* p.565.
Elmarck, Ostro-Gotho, 1757. 2 Mart. Disquirun-
 tur causae migrationis auium; ques migratoriae, tum
 exoticae, tum indigenae, quarum 145 enumerantur.

In quinto volumine habentur: 76) Morbi ex- p. 1.
 peditionis classicae MDCCLVI. Resp. *Petr. Bierchén*,
Holmiens. 1757. 18 Mai. Morbi maxime solennes fue-
 runt, scorbutus, febris amphimerina et diarrhoea; quo-
 rum et causae ponderantur, et effectus expenduntur,
 et remedia quaedam iis opponenda indicantur. 77) p. 18.
Febris Vpsaliensis, Resp. *Andr. Roström*, 1757. 21 Mai.
 Traditur descriptio febris hemitritaeae, quae, licet
 in aliis Sueciae locis et Europae regionibus etiam
 fas.

faeuiat, a Sueciae tamen incolis plerumque febris
 p. 30. Vpsaliensis vocatur. 78) *Flora Danica*, Resp. *Georg. Tycho Holm*, Fyonia Dano, 1757. 2 Iun. *Plantarum in Dania indigenarum catalogum*, iam Anno 1688. *Hafniae*, in formâ quadripartita, euulgauit ~~per~~ KYLLINGIUS, *Botanicus olim Daniae Regus*, alphabeticâ ordine usus. Has ipsas vero plantas secundum systema sexuale disposuit Cl. *Holmius*, exhibitis nominibus triuialibus Linnaeanis: addiditque plures a KYLLINGIO non designatas, quas partim ipse in patria legit, partim ex sunseri herbario sicco deponuit. 79) *Panis diaeteticus*, Resp. *Isac Svensson*, Lincopia, O. Gotho, 1757. 8 Iun. Panem parandi methodus, variaeque eius species, tam genuinae, quam succedaneae. examinantur et ex p. 68. regulis diaeteticis diiudicantur. 80) *Natura Pelagi*, Resp. *Io. Henr. Hager*, Smolando, 1757. 18 Iun. *Generalis Pelagi consideratio et cum continentem*
 p. 78. *comparatio*. 81) *Buxbaumia*, Resp. *Anton. Roland Martin*, Aboensi. 1757. 22 Iun. *Buxbaumia*, *Musci capillacei dphylli*, *capitulo crassâ bivalvi* BUXBAUM cent. 2, p. 8. t. 4. f. 2. memoriae inuentoris ergo ita appellati, descriptionem, propriis observationibus suffultam, et cum aliorum scriptis collatam tradit Cl. Auctor. In adiecta tabula, musci huius picturae, aliae a Cl. SCHMIEDELIO * exhibatae, aliae a LECHEO communicatae, aliae tandem p. 92. ab ipso auctore delineatae exhibentur. 82) *Exanthemata viua*, Resp. *Io. C. Nyander*, Calmariensi, 1757. 23 Iun. Morborum contagiosorum originem indolemque sedulo inquisuerunt medici, maxime tamen inter se dissentientes, varias diuersasque sententias protulerunt, ex quibus illam, qua statuntur, contagium ex viuis animalculis prouenire, veritati proximam videri, existimat Cl. Auctor, sibiisque persuasum habet, in seita minutissima, forte acaros diuer-

* vid. Comment. hor. Vol. VIII. P. I. p. 44. seqq.

diversae speciei, causas esse diuersorum morborum contagiosorum. Hanc suam sententiam, quo vltius illustret, singulos deinde morbos contagiosos, scabiem, dysenteriam, tussim ferinam, variolas, morbillos et pestem considerat. De dysenteria p. 97. priam assert obseruationem, quae pathologiae verminosae patronis forte arridebit. Nempe Cl. LANDER in aedibus Cl. LINNAEI enutritus, dysenteria infestabatur, quae rhabarbarinis et paregoricis more recepto curabatur. Oftiduo abhinc in eundem incidit morbum similiterque sanatur; octo aliis diebus elapsis tertium eodem corripitur: cauſſa, licet sedulo inquisita, nulla inuenitur, cum aeger eadem mensa, vitaeque genere eodem cum cohabitantibus ſanis frueretur. Cum vero aeger, a Cl. LINNAEO monitus, excreta sua scrutaretur, in iisdem myriades animalculorum, acarorum farinae ſimilium inuenit: atque cum non nemo consuetudini aegri, qui interdiu parum bibens, noctu ſiti preſſus e poculo, ex ligno iuniperino confeſto, potum ſaepe hauriebat tenuiſſimum, cauſſam tribueret; iſpum hoc vas diligentius iſpexit aeger, in quo non niſi lineolum albicantem, oculis nudis vix conſpicuam, inter coſtarum rimas reperiebat. Cum armatis oculis rem conſideraret, omne illud albidum nihil aliud eſſe obſeruauit, quam innumeros acaros, eiusdem ſpeciei cum illis, quos in excretis viderat. Potu in vas iuſfuſo, ſedem non mutare, media vero nocte, potus ſuperficiem petere, crebra inuestigatione de- texit. Exemti acari, orbiculo humectato impoſiti, variis adſuſis liquoribus, parum irritabantur; a ſpiritu vini laedebantur, maxime vero a tintura rhabarbari: atque ex hoc fundamento declarari poſſe autumat Cl. Auctor, cur rhabarbarum fit dysente- riae ſpecificum; curque lapathum acutum ei valde coguatum, quotidiana fit ſcabiei medicina. 83

Trans-

p.106. *Transmutatio frumentorum*, Resp. *Bogislao Hornborg*, *Petropolitan*. 1757. 28 Sept. Demonstratur, auenam nunquam mutari in secale, nec fieri vñquam veram transmutationem frumentorum.

p.120. 84) *Culina mutata*, Resp. *Magn. G. Oesterman*, *Fjerdhundrens*. 1757. 16 Nouembris. Varia alimentorum genera, atque, quae ex his in veterum culinis parari solebant, fercula, quaeue, his ipsis abdicatis, in nostris culinis substituta fuerunt, indicantur.

p.133. 85) *Spigelia anthelmia*, Resp. *Io. Georg. Colliander*, *Smolando*, 1758. 22 Mart. Haec dissertatio, propter generalia quaedam de vermis, in tubo intestinalium sedem suam figentibus, et de remediosis anthelminticis continet descriptionem physico-medicalam et picturam plantae, cuius virtutem præstissimam, in vermis istis destruendis, a Nigritis et Indis primum inuentam, et a BROWNIO ingenti experimentorum numero confirmatam, ipse BROWNUS in Historia sua naturali Iamaicæ detexit. Est nempe *Anthelminthia quadrifolia*, spicis terminalibus et e centro frondis BROWN. Iamaic. 156.

t. 37. Sponte crescit in omnibus paenè Americæ australis regionibus, coliturque in hortis Iamaicæ. Suadet Cl. Auctor medicis, vt tam specificum, tamque efficax contra vermes remedium, in officiis pharmacopoeorum introducendum maximo pena.

p.148. *curent.* 86) *Medicamenta graueolentia*, Resp. *Iona Theodor. Fagraeo*, *Smolando*, 1758. 13 Iun. Medicamenta graueolentia in classes distribuuntur,

p.174. et singulorum vires et usus indicantur. 87) *Arborum Suecicum*, Resp. *Dav. Davidis Pontin*. Ostro-Gotho, 1759. 30 Iun. 88) *Frutetum Suecicum*, Resp. *Dav. Magn. Virgander*, *Smolando*, 1758. 23 Mai. Hae dissertationes physico oeconomicae in patriæ quidem commoda potissimum sunt elaboratae; ex illis tamen incolae aliarum regionum.

etum in primis, in quibus lignorum est defectus,
 aliquam quoque capere possunt utilitatem. In priori
 arbores, in altera frutices, in Suecia crescentes, ita
 non consentur, ut singulorum usus, serendi propa-
 gandi modus proponatur. 89) *Pandora insecto.* p. 232.
 mm. Resp. *Eric. Ol. Rydbeck*, Ostro-Gotho. 1758.
 15 Julii. Est repetita et emendata *Hospita insecto-*
 rum flora, de qua vid. Vol. III. n. 43. 90) *Senium* p. 253.
Salomoneum, Resp. *Io. Pilgren*, Sudermanno, 1759.
 11 Febr. Explanatur Libri Ecclesiastis Caput XII,
 in quo senectutem insigni acumine adumbravit re-
 gum sapientissimus. 91) *Auctores Botanici*, Resp. p. 273.
Augustin. Loo, Ostro-Gotho, 1759. 14 Mart. Alpha-
 betico, quem dicunt, ordine, usus Cl. Auctor, tra-
 de *Auctorum botanicorum cognomina, praenomi-
 na, annos mensesque natales, quoties ad eius no-
 titiam peruererunt, munera, annos, quibus incla-
 recere coeperunt; annum denique, mensem diem-
 que, quo decesserunt, indicat. Ex eorum scriptis
 nonnisi unicum, illudque *praecipuum* ad fert. Vbi-
 quo breuitatem sectatur. Illos autem, qui de hor-
 torum cultura et plantarum viribus, vel etiam com-
 mentarios in scripta veterum scripserunt, illosque,
 qui dissertationes concinnarunt tantum, veteres de-
 mque ipsos in hoc catalogo omisit. 92) *Instruclio* p. 298.
 peregrinatoris, Resp. *Eric. And. Nordblad*, Geuala-
 Gestricio, 1759. 9 Mai. Ea, quae peregrinator,
 historiae naturalis studiosus, obseruare debet, quaeue
 ad augendam et perficiendam historiam naturalem,
 ex peregrinatione capere debeat commoda, succin-
 de delineantur. 93) *Plantae tinctoriae*, Resp. *En-
 gilbert. Jörlin*, Bahusia-Gothoburg. 1759. 16 Mai.
 Enumeratio plantarum, quae in arte insectoria ali-
 quam praestant utilitatem. 94) *Animalia compo-* p. 343.
sta, Resp. *Albert. Bock*, Vpland. 1759. 23 Mai.
 Ad animalia composita referuntur zoophyta, litho-
 phyta,*

phyta, taenia, voluax, in quibus nempe succellus
noua, cum prioribus continua animalia generantur.

p.353. 95) *Flora Capensis*, Resp. *Car. Henr. Wannen*,
Upsiloniens. 1759. 30 Mai. Plantarum, quas Capit
bonae spei profert, enumeratio, ea ratione digita,
quam alibi iam indicauimus. Monet autem Cl. Au-
tor, se florem Capensem, non omnibus numeris
absolutam exhibere, sed eas tantum plantas in suum
catalogum retulisse, quarum cognitionem certam
et quodammodo sufficientem Botanici sunt adepti.

p.371. 96) *Flora Iamaicensis*, Resp. *Car. Gust. Sandmark*,
Vermelando, 1759. 13 Decembris. Plantarum, in
insula Iamaica crescentium catalogus, methodo, in
Floris, Praeside Cl. LINNAEO editis, solenni,
dispositus, in quo concinnando THOMAE BROWNII
Historia Iamaicae potissimum adhibita fuit, non ne-
glecto tamen eiusd. BROWNII Herbario Iama-

p.389. censi, quod Cl. LINNAEI museum exornat. 97)
Pugillus Iamaicensium plantarum, Resp. *Gabr. Eng-
ren*, Smolando, 1759. 28 Nou. In hoc pugillo
continentur plantarum Iamaicensium 130 descrip-
tiones breviores, ad exemplaria sicca, in memo-
rata collectione BROWNIANA obuia, exarata.
Vti autem in plantis exsiccatis quaedam notae inter-
dum sunt obscuriores; ita in hisce descriptionibus
ea tantum notantur, quae visa fuerunt eidem.

p.414. 98) *Nomenclatura plantarum*, Resp. *Benedict. Betsch*,
Ostro-Gotho, 1759. 24 Dec. Plantarum in primis
Europaearum homonymias, nominibus latinis
italicis, gallicis, anglicis, belgicis et germanis
proponuntur. Genera ipsa secundum sexualem di-

p.442. sponuntur methodum. 99) *Aer habitabilis*, Resp.
Io. Vict. Sievert, Sudermanno, 1759. 22 Dec.
Declarantur varii aeris in corpus humanum effectus:
ostenditur, quam multa aer purus adferre possit
generi humano commoda; quanta etiam impuris

anesis exhalationibus inquinatus idem creare in-
noscenda. 100) *Sus scrofa*, Resp. *Iac. Lindh*, p. 461.
plando, 1759. 24 Dec. Ea suis species, quae
in culinis usui est, deseribitur, eiusque diseta,
morbis, ususque tam medicus quam econo-
morum recensentur.

X.

Notice sur les effets des Préparations de Plomb
et principalement de l'Extract de Saturne em-
ployé sous différentes formes, et pour diffé-
rentes maladies chirurgicales, par M. GOU-
LARD, Conseiller du Roi, Maire de la ville
d'Alet, Professeur Demonstrateur Royal
d'Anatomie au Collège de médecine, Mem-
bre des Académies Royales des Sciences de
Montpellier, Toulouse, Lyon, et de l'Aca-
demie Royale de Chirurgie de Paris, Pen-
sionnaire du Roy et de la Province de Lan-
guedoc pour la Lithotomie, et Chirurgien
Major de l'Hôpital Royale et Militaire de
Montpellier. Tome premier à Pezenas de
l'Imprimerie de Joseph Fuzier, et se vend à
Montpellier chez la Veuve Gontier et Faure.
MDCCLX. 8. min. plag. 14.

h. e.

Tractatus super virtutibus plumbi ad usus medi-
cos praeparati, et praecipue extracti saturni, in
variam formam redacti, et ad varios morbos
eosdemque maximam partem chirurgis reli-
ctos, eximie valentis a Cl. GOULARD.

Extracto saturni Cl. Scriptor peculiarem quandam
viam tribuit aduersus varios morbos pugnacio-
res,
Suppl. I.

res, eiusque virtutem medicinam profitentibus magno studio commendare annititur. Quapropter et nos, huius medicamenti utilitate parum adhuc cognita, et ex hoc libello perspecta efficacia impudicum sumus, ut huncce libellum diligentius scrutaremus, et quae de hoc medicamento afferuntur, ad plenum notitiam traduceremus.

p. 7. Primus autem omnium Noster, ad varias et grauiores infirmitates tollendas, extracto saturni usus esse videtur. Eius emulsio aqua diluti, summam efficacitatem laudat in arcessu inflammationibus, in affectionibus cutis, contumacibus, humorum extra vas collectionibus, vulnera a sclopetis inficta comitantibus, in ulceribus tertioribus, in fistulas exeuntibus, et in ipsius gangraenae periculo; camphorae et oleo rosato admixtum et in unguentum redactum, ad innumeras molestias; una cum cera et camphora in pelles inservi, ad dolores rheumaticos; sapone copulatum ad ankyloses recentes, et humorum in tendinum magnis contentorum spissiorem indolem; medullam autem ad stagnantia resoluenda; coactum autem adiecta mica panis in emplastrum, ad tumores, phlegmones, scirrhos et scrophulos cancros alienates; in uniuersum autem ad deterisionem, qua, factis operationibus chirurgicis, ut calculi sectione, operatur, commendatur. Quod autem proprius ad huius extracti virtutem attinet, maxima certus in inflammationibus externis pertinacioribus extinguisquis, quoniam tantum absit, ut repellendi vim habet, ut potius eius spicula, a poris audei recepta, in humores obstruentes irruant, eos soluant, et in vicinos riuulos compellant. Praestare itaque longe emollientibus, quae non nisi quodam relaxatiops, gangraenae et vermium generationis metu impellantur. Ut autem ab inflammationibus ordinatione.

p. 14. Scriptor aduersus erysipelas, phlegmones, partium

p. 20.

nam, parotidis, faucium, oculorum et ceterarum
anatomicarum partium inflammationem, in dolore mi-
nusculo, periculo arcendo, punctura tendinum,
marii laevitia lenienda, et parotidibus inflamma-
tis, scirro tutis praestandis, extracti saturni effi-
caciaem expertus est. In angina vero incredibile
vis effecisse legimus, quae, testibus Cl. RAULIN
et BOUCHER gargarismatis hoc extractum recipien-
tibus, feliciter persanantur. En summam aliquam
inflamationum a Nostro institutarum. Profuit in p. 44.
alma emplastris, in mammae, vndique materiam stil-
los, tumore, rubore, scirro; in forma fluida,
vani, scroti, vretræ erysipelate, in brachii et di-
gitum immobilitate, propter tendinis musculo-
m tendentium puncturam, et hinc secutam sup-
purationem, contracta. Eius vis, id confirmante p. 52.
Cl. GAUTIER, apparuit in ophthalmia grauiori, in
vano corneae pellucidae, in oedemate palpebrae
majoris tumentis, et in externam partem reiectae.
Quod adhuc magis periculo Cl. COVLAS confirma-
tum, qui oculi pertinaciiori inflammatione in maxi-
mum periculum adductus, huius auxilio euasit.

Opportunius autem hoc remedium adhiberi in p. 70.
contusionibus, ambustionibus, vulneribus sclopeto-
rum, Noster in secundo capite contendit. Opem
cum tulisse in grauiori testiculi contusione atque
inflammatione, in saeuissimo dolore a morsu apum
exciso, in magna toto corpore excepta contusio-
ne, et maxime in vulneribus sclopotorum, et am-
busionibus a puluere pyrio contractis.

De extracti saturni efficacia, in suppurationibus, p. 95.
vulneribus externis, et abscessibus apparente, tertio
capite copiosissime disputatur. Est autem illa plane
angularis, Pus enim iam collectum, resolutum in
tumores diffundit; vlcera ab vnguentis, vel propter
similam laxitatem, vel propter illatam irritatio-
nem,

nam, male affecta, purgantur; acrimonia dissol-
cetur; detersio, resolutio, dolorum mitigatio in-
petratur, sive vlla materiae ad internas sedes con-
pulsae suspicione. Quae omnia nouis aliis obser-
uationibus illustrantur, quibus manifestum est, u-
cera antiqua, callo, corrosione vexata, sinuosa, iro-
rem stillantia, hoc extracto persanata fuisse. Erat

p. 117. lis porro colligimus, bubones pariter atque phle-
sus, materia in sudores diffusa, quasi oculis se sub-
traxisse, fistulasque manus, femoris, ossium ax-
illarum, ani, plantae pedis, constrictas et clausas
p. 125. esse, nec cancrum, quamvis latius pateret, hinc
medicamenti virtuti restituisse, quarto capite Nulla
testatur.

p. 136. In quinto autem valde laudatur in ankylosis
ligamentorum resolutionibus, et humoris articulo
humectantis habitudine spissiori. Efficacissimum
autem esse, si saponi admisceatur, aut si gomma
in partes laborantes infundatur; qua ratione ma-
gnum genu tumorem, pedis ankylosin, ligamentorum,
caput ossis femoris in acetabulum compelle-
tum, laxitatem, tendinis musculorum digitos se-
tentium retractionem et praecipue spurias articula-
tionis genu, ab externis iniuriis excitatas lumen-
nes, superatas esse refert.

p. 159. Quid pelles, hoc extracto munitae, ad dolores
rheumaticos et podagricos minuendos valeant.

p. 173. sexto capite luculenter appetit. Nec ex septimo
obscurum esse potest auxilium, quod cutis pulsus
et aliis affectionibus laborans ab hoc extracto rea-

p. 187. pit. Non paucae autem, pro utilitate huius medi-
camenti in scabie persananda, obseruationes in ma-
gno militum numero cum fructu institutae, in oca-

p. 217. uo capite collectae reperiuntur. Ex nono capite
herniarum incarceratarum curationem huius em-
eti ope accelerari, et intestini prolapsi volumen

demollientibus magis adhuc auctum, huius ex-
adi vi imminutum, in locum suum redactum esse,
impianus. Haemorrhoidarios deinde hanc virtu- P. 226.
m experiti, decimo capite ostenditur. Quae hu-
ic medicamenti excellentia, ut magis elucescat,
pertit grauissimorum viropum testimonia, artifi-
cium, hoc extractum in varias medicamentorum
redigendi, adiectum est.

XI.

Remarques et observations pratiques sur les Ma-
ladies Vénériennes, avec une seconde édi-
tion des maladies de l'Uretre, et la compo-
sition des Bougies spécifiques pour guérir
les embarras de ce conduit, et autres formu-
les nouvelles et très utiles pour le traitement
des maladies vénériennes, par Mr. GOU-
LARD. Tome second, à Pezenas et Mont-
pellier, MDCCLX, in 8. pl. 16.

h. e.

Annotationes et obseruationes practicae super
morbis venereis, quibus secunda editio libri
adiecta est, in quo affectiones vretrae, et ce-
lerum, obstructiones huius canalis optime
soluentium, confectio, aliaeque nouae for-
mulae ad morborum venereorum curationem
multum necessariae, continentur, a D. GOU-
LARD. etc.

Cum huius libelli argumentum cum superiori
coniunctum sit, non dubitauimus, quae utilissi-
mum nobis visa sunt, lectori referre. Habet autem P. 7.
Noster statim ab initio disputationem longiorem de
ipsis

ipsis morbis venereis, et frictiones mercuriales. Et administratas magni facere videtur. Luem enim gallicam varias facies, quibus occulta latet, pro se ferentem, mox pustularum, bubonum, vloem, exostosum, mox haemorrhagiarum funestarum filialrumque speciem habere. Simulatque igitur suspicio confirmetur, frictionibus, actione mercurii, quam nonnulli extinctionem appellant, praestantioribus, hunc morbum aggrediendum. Tantum enim se a Cl. FABRI, saluationis patricium suscipientis opinione abesse, ut quia funda oris haemorrhagiae, magnumque periculum in furobuto ab eius vsu oriatur, contrarium statuat.

p. 58. Hanc disputationem alia sequitur de gonorrhœa, cuius sedem, diuisionem, et curationem, quam variam, tamen maximam partem extracto summa absoluendam ostendit. Testatur enim, et in magno perinæi dolore faccharum saturni, et in phymo, paraphymo, dolore, oedemate penis, extractus saturni in aqua solutum, non neglectis frictionibus mercurialibus, profuisse. Sed maximam eius virtutem in hydro-sarco-cele, tumore, duritie testiculi vasorumque spermaticorum, scirri timorem insciente, apparuisse, multis experimentis confirmat.

p. 79. Sufficiat eorum sequens commemorasse. Viris varico-cele affecti vascula multum extensa et in scrotum hiantia, idem scrotum in permagnum tumor, ad genua usque progredientem, compulserunt. Facta itaque, eius imminuendi causa, quadruplicione, sex librae humoris, sanguinem referunt, sine villa tumoris contractione effluxerunt. Can aegrotus inducias a doloribus, quamvis breves impetrasset, deinde autem dolor versus dextram partem ani saeuire coepisset, repetita incisione, primi tres librae similis humoris, nocturno post tempore magna eiusdem copia, ultimo materia variis gra-

permista, foetidissimi odoris, et spissioris indolis
per canalem foras projecta, eamque secuta est ma-
jus copis puris et sanie. Deinde suppuratione
aborta, scrotum contractum, cicatrix obducta, et
integrous iste exhaustus est. Ad gonorrhœam
nihil Cl. Scriptor injectionibus ex saturni extra-
de puratis cum fructu est usus.

Bubonum naturam tertio capite rimatur. In p. 96.

in emplastro ex mica panis et saturni extracto pa-
sto, bubones, in suppurationem proclives, dissol-
uti in sudores coguntur. Quae res noua et info-
rma plane, testimonio Cl. DE LA PEURONIE con-
firatur, ostenditurque bubones scirrho obnoxios,
evicera pessimae notae persanare idem. In quarto p. 120.

apite, quod in exponenda ulcerum penis persana-
tione versatur, Noster pugnat, neglecto hoc ex-
tendo, et frictione mercuriali praetormissa, nihil
pene effici. Allata autem sunt numero multa expe-
rimenta. De phymosi et paraphymosi in quinto p. 138.

apite disputatur, ad quattuor utramque cum inflam-
mationis externae naturam habeat, et ad gangrae-
num persanandam, quia idem hoc extractum valeat,
et efficacitas multis laudibus extollitur. Nec de-
fuit Nostri aliorumque pro huius rei confirmatione
pericula. Ex sexto capite constat, quid utrumq. p. 159.

utrumq. lac præbentibus, et infantibus, lues vene-
ria affectis, prospicit. Et grauidis quidem venae se-
ctionem, balnea tepida et omnia, quibus haec lues
debellatur, nutricibus parciorum mercurii inun-
dationem conuenire, in infantibus autem magna cau-
tione opus esse. Utrum vero plumbi partes ad in p. 171.

terioris corporis humani sedes delatae prospicunt, an
adveant, in septimo capite perpenditur. R. HOFF-
MANN, P. HERMANNI sacharo saturni in gonor-
rhœa, aliorumque eodem in viceribus internis uten-
tium, auctoritate allata, nam de Chinensibus nihil

dicimus, ne intempestiuus *v̄sus colicas et vomitorias* excitet, monet, ostenditque illi locum esse posse in *v̄rinae ardore, gonorrhoeae et dysenteriae dolore*.

p. 185. Quod autem ad secundam huius libelli partem attinet, ea in variis vretræ affectionibus consideranda occupata est. Pugnat vero Noster vretræ et nositatum indolem spongiosam esse, curationem suam, cereis omissis, nullam; dāndo obstrunctionem eius a glandulis, in tumorem elevatis, et in loricam

p. 215. induratis, vel alio modo affectis, et, extensis propria inflammationem et debilitatem vasculis proficiens angustationis hinc profectæ suspicionem facere immisionem cereorum, leuius impedimentum, atque in carnositatibus, offendentium. Porro equalitatem illius interdum etiam a spasmis ori. Puto vero ab vretræ ulceribus, callositatibus, cicatrisibus tunicae internæ asperitatibus, itineri vrinæ impedita obiici. Quæ contra has affectiones praefabantur remedia, et varia, et utilissima sunt. In tollenda carnositatibus primas tribuit cereis, a se ipso confedita. Agunt autem, pro varia ipsorum indole, varia. Si eorum vis est infirmior, humores allieuntur, sicut suture fortior, irritationem et difficultatem quendam vrinæ emittendae, sed citra omne periculum, afferunt, iis immisis, carnositates coercentur, ut vrinæ moras necdere non possint. Si yasorum laxida illata fuerit, gonorrhœæ sistuntur, carnositates coniunctiuntur, fistularum, inflammationum, vrinæ retinendi pericula auertuntur. Praeterea varia proposita, quæ cereorum, qui in appendice describuntur, vnum confirmant. Primo viam vrinæ, quo sunt fortiores, tanto liberiorem efficiunt; tumores, carnositas imminuunt; dolorem inter penis erectionem extant; fistulas perinæi, a carnositatibus proficiunt, contractant; gonorrhœæ sedes destruunt. Neque vero

p. 224. contra has affectiones praefabantur remedia, et varia, et utilissima sunt. In tollenda carnositatibus primas tribuit cereis, a se ipso confedita. Agunt autem, pro varia ipsorum indole, varia. Si eorum vis est infirmior, humores allieuntur, sicut suture fortior, irritationem et difficultatem quendam vrinæ emittendae, sed citra omne periculum, afferunt, iis immisis, carnositates coercentur, ut vrinæ moras necdere non possint. Si yasorum laxida illata fuerit, gonorrhœæ sistuntur, carnositates coniunctiuntur, fistularum, inflammationum, vrinæ retinendi pericula auertuntur. Praeterea varia proposita, quæ cereorum, qui in appendice describuntur, vnum confirmant. Primo viam vrinæ, quo sunt fortiores, tanto liberiorem efficiunt; tumores, carnositas imminuunt; dolorem inter penis erectionem extant; fistulas perinæi, a carnositatibus proficiunt, contractant; gonorrhœæ sedes destruunt. Neque vero

non naturam habent premendi, sed resoluendi et consumendi carnositates.

Transcamus nunc ad varias, quae adspersae p. 245. sunt, obseruationes, quae videntur ea, de quibus motuum est, confirmare. Aliae in morbis prosta- p. 286. bi, vtilis perint, retentionibus vrinæ, cereos nos profusse testantur, reliquæ vero aduersus vri- p. 296. ne incontinentiam eorum virtutem docent valere. Multum ratio traditur, quibus et quam variis mo p. 317. naturai vires in usus humanos cogi possint. Extractum saturni, quod, cur ita sit appellatum, hue neque ignorauimus, constat lythargyrio auri et acetovini, quorum aequales partes in aethero coquuntur, et spatulo tamdiu agitantur, donec liquor insuet, qui in usum futurum seruatur. Reliquæ mollementi huius formæ sunt confessio vnguenti putatini, pellis diuina, cataplasma, restitutio mercurii, praeparatio vnguenti mercurialis. Ad utrum explicatur modus saturni extractum utiliter adhibendi.

XII.

Amfangsgründe zur metallurgischen Chimie
in einem theoretischen und practischen
Theile, nach einer in der Natur gegründeten
Ordnung abgefasset von C. E. GEL-
LERT, der Kayserl. Akademie der Wiss-
enschaften zu S. Petersburg Mitgliede.
Mit Kupfern, Leipzig, bey Johann
Wendler, 1750. 8. Alph. I. pl. I. tabb.
ben. 5.

XIII.

Amfangsgründe zur Probierkunst, als der
zweyte Theil der practischen metallurgi-
schen

schen Chimiè, worinnen verschiedene neue Arten zuverlässig zu probiren gezeigt werden, abgefasset von C. E. GELLERT, etc. Leipzig, zu haben in der Wendlerischen Handlung, 1755. 8. pl. II. tabb. aen. 3.

h. e.

Initia chemiae metallurgicae ex duabus partibus, altera theoretica, altera practica compositae, secundum ordinem naturae fundam exarata a Cl. c. E. GELLERT. etc.

et

Initia chemiae docimasticae, ceu altera per chemiae metallurgicae practicæ, in quibus variis noui modi, disquisitionem rite instituendi, exhibentur, exarata ab Eodem, etc.

Theoreticam huius chemiae partem tribus sectionibus comprehendit Cl. Auctoꝝ; prima de obiectis metallurgiae, secunda de instrumentis, et tertia de operationibus chemicis agit. Quae hanc sequitur practica pars, experimenta sistit, cum mineralibus suscipienda. Quod ad posteriorem volumen spectat, tribus iste absoluuntur capitibus, quorum primum docimasiam in genere et supellebilem huc necessariam describit; secundum de operationibus, quae praecedere debent, agit; tertium vero operationes mineralium docimasticas, seu series etas probatorias, pertractat. In exponendis his doctrinis iisdemque communicandis ordinem naturalem elegit et breuitati in tradendis iisdem studuit. Quae apud alios scriptores chemicos utilia deprehendit, huc a se translatas, sequuntur primis,

pinis, STAHLII, HENCKELII et MARGGRA-
 VI operibus, p[ro]ae reliquis autem CRAMERI
 Elementis artis docimasticae vsum esse, insimulque
 vias obseruationes nouas, a se ipso factas, commu-
 nasse, notat. Sed videamus, quae[n]am sit specia-
 l[is] invenzionei summa! Sectionis primas capite pri-
 mo notionem chemiae metallurgicae Noster exhibet,
 quae[bus] eiusdem, corpora nimirum subterranea,
 in quo classes diuidit, quarum prima terras, secun-
 d[as] lapides, tertia sales, quarta sulphur, quinta me-
 tala, sexta semimetalla, septima mineras et octaua
 quae[minera]les continet. Terrarum duo consti-
 nit genera, quorum alterum terras argillaceas, al-
 terum alcalinas seu calcareas sifit: ad illas 1) terras
 argillinas 2) medicinales 3) mechanicas 4) tinctio-
 nes; ad has vero, calcareas nimirum, cretam et
 margam refert. Lapidum quatuor genera recenset; p. 7.
 primum calcareos, lapidem scilicet calcareum, mar-
 gan, spatum calcar[um], stalaetitem et margam in-
 duratam comprehendit; secundum argillaceos, sime-
 fitem nimirum, amianthum seu byssum, asbe-
 lum, corium montanum, talcum, micam et schi-
 dum continet; tertium gypseos, lapidem nimirum
 gypsum, alabastrum, gypsum spatosum pertractat;
 quartum denique lapides vitrescibiles, pretiosos ni-
 mirum, crystallum montanam, silicem vulgarem,
 lapidem corneum, spatum vitrescibile et pumicem
 continet. In salium consideratione, more hacte-
 ns consueto, ad duo tantum eorundem genera, ad
 acidum nimirum et alcalinum, tanquam sales sim-
 pliores, et qui ex utriusque combinatione oriun-
 tur, sales medios attendit. Sub sulphuris nomine p. 27.
 omnem cuiuscunq[ue] regni naturae substantiam in-
 summabilem, siue fluida sit, siue solida, intelligit.
 His expositis metallia ista completa, aurum scilicet, p. 29.
 argentum, cuprum, plumbum, stannum et ferrum
 eorundem

et rufidemque characteres specificos et proprietas generales considerat, quibus et mercurium, hinc iste nec malleabilis, nec solidus sit, aconset et ratione pertractat.

p. 33. Ad semimetalla non solum tinum, bismuthum et regulum antimonii, sed arsenicum etiam et cobaltum referit, hocque ultimum et a nonnullis ad tetras tantum metallicis referunt, vere tamen inter semimetalla locum obtinere argit, et ex pondera eiusdem metallico, fatie metallico et superficie conuera, post fusionem in frigoris feruanda probat.

p. 36. Minerar, quae septima est. Noster pertractat, in fluxilis, difficulter fundenda seu refracterias et non fluxiles dividit, et cuiusque metalli, semimetalli, substantiarum salinarum que ad sulphuris minerar considerat, earundem habitum et partes constitutivas exponit, siquaque quemlibet in colligendis istis monet, ut sibi causae a fraudulentis hominibus decipientur, quippe qui minerar, vel sola arte, vel et naturales ad specie componunt, ut nudis oculis fraus ista detegatur, saepe tamen posthac detegenda quando spiritui vini vel aquae calidæ tales minera immergantur.

p. 65. Tandem et aquarum mineralium mentionem facit, paucis de eorum indole agit, simulque signa, quibus partes constitutiae manifestantur, adducit, idque notandum esse cupit, quod sal istud amarum, ex aquis mineralibus obtinetur, minime sub tali forma insit, sed cum demum præcatur, quando alkali et vitriolum, quorum quis uis antea seorsim aquæ inhaest, in se inuicem agit, nuncque coniunguntur; quod ex præcipitatione terræ cuiusdam ochraceae cognoscitur, quae a rante evaporatione ex vitriolo nunc mutato detinatur. Sectione secunda corpora, quorum operationes corpora mutantur, hoc est, instrumenta pertractat hincquæ de igne, aere, aqua, tetra, sic dictis nomen struis

hūs et supellestili chemica agit, haecque omnia, sibi motu iam constituta, vel ad eum suscipiens, apta esse, hancque proprietatem, cum omniq; modo non nisi motu perficiatur, necessariam esse, test, prae reliquis autem menstruorum actionem, non quidem, sed concinno ordine, exponit. Quod nam ad supellestilem chemicam spectat, cuius instrumenta actiua desideratos in corporibus aliis edere possunt, primo de laboratorio, dein thermis, tandem de praecepsis, quae in chemia metallurgica in usu sunt, instrumentis agit, in pri-
mo vero in describendis surpis paulo prolixior est modum, istos rite construendi, accurate explicat.

Vix sectio operationes in genere perpendit, p. 166.

hancque secundum instrumenta actiua coordinat, ita, ad primum ordinem eas, quae ope ignis; ad secundum, quae mediante aere; ad tertium quae, umiliante aqua; ad quartum, quae adiuuante terra, ad quintum, quae menstruorum efficacia perficiuntur, operationes referat. His tabulam aeri incisam in solutionibus corporum subnebit, hancque ex riginti octo columnis componit. In superiori cuiuslibet columnae parte illius corporis signum, cuius ope alia soluuntur, subque hoc signa corporum, quae ab eo soluuntur, collocat, ita tamen, ut ea, quae difficilius soluuntur, proxime adstant, quae vero facilime soluuntur, ultimum locum occupent. Sic enim ordinem, qui in praecepsatione obseruatur, simul ex his conspici posse, autumat. Quod ad practicam partem attinet, vbi sic dicti pro- p. 175. aliis describuntur, vocabulum processus studio-
Noster omittit, nec etiam voculum apparatus, qualis e.g. Cl. C R A M E R U S usus est, usurpat, sed id, modificari debet, Propositionem (*Aufgabe*), et qua ratione id fieri debeat, Resolutionem nuncupat. Similiis his annotationes apponit, quae partim resolu-

lutionem propositionis exponit, partim utilitatem
inde prouenientem declarat. In coordinatis vero
propositionibus primo docet, quomodo nonnulla
menstrua praeparanda sint, postmodum menstrua
eodem ordine, secundum quem haec ipsa in the-
retica parte se inuicem excipiunt, adhibet, et quo-
nam corpora, quae ratione, ea se inuicem solvantur
ostendit. Sed haec ad priorem tomum spectantur;
progradimur ad tomum posteriorem, qui vniuersitatis
descriptio operationibus docimasticis versione,
ideoque continuationem operationum metallurgi-
cum sicut sit. Tribus iste libellus componitur capi-
bus; primo de docimasia agitur, quidue ea sit, quo
ratione a metallurgia differat, et in quantum cum
chemia metallurgica conueniat, ostenditur, insimil-
que instrumenta huc necessaria, bilanz docimastica
cum suis ponderibus, acus probatrices cum lapide
lydio, et modus capellas exacte conficiendi de-
bitur. Secundo capite de minerarum praeparationibus,
separatione nimirum, contusione, vstulatione
et lotura, quae fusionem praecedere debent, agi-
tur. Tertio capite ipsae operationes docimasticae,
cum mineris suscipienda eodem ordine, qui in parte
practica tomus prioris obseruatus est, pertractan-
tur. Complura quidem, ut ipse fatetur Cl. Aucto-
ris deprehendimus, quae ab aliis, in primis Cl.
C R A M E R O et, quod ad zincum praecipue spectat
a Cl. M A R G G R A F I O pertractata iam fuerunt, haud
vnquam tamen negandum est. Nostrum laudem omni-
no promereret, si ad ordinem, quem in conger-
dis istis rebus obseruauit, et concinnam adeo bre-
uitatem et perspicuitatem, et rerum iam cognitorum
explicationem, nouo argumentorum pondere in-
structam, respicimus. At minime etiam reticen-
dum est, nos plura Cl. Auctori debere, quae in
disquisitionibus minerarum, accurate instituerentur.

instruunt. Qui enim artem hanc exercent, copiam satis atque perspectum habebunt, quod ad imponendam minerarum fusionem varia adhibeantur additamenta, quibus semper salia alcalina fixa coniunguntur. Cum vero aequa constet, et calces metallorum, et ipsa metalla a salibus istis alcalinis, multo magis vero a sic dicto hepate sulphuris solui, cum omnino non est, cur saepe, operatione finita, pars portio metalli vel etiam nihil plane obtineatur. Cum enim ex salis alcalini et sulphuris, in minera adhuc haerentis, coniunctione hepatis sulphuris producatur, sit inde, ut calx metallica a difficile, immo multo magis ab hepate sulphuris proxima harum rerum quantitate, proque varia ignis coniunctione, vel quoad partem vel penitus soluatur. Atemouenda igitur ista impedimenta multam Noster impedit operam, et numerosa instituit experimenta, quorum ope eo demum peruenit, ut eiusmodi disquisitiones multo facilius multoque certius institueret. Candide tamen fatetur, primam huius occasionem a Cl. C R A M E R O suppeditatam habile, quippe qui minerae ferreae disquisitionem sequenti, ut Noster refert, modo instituit. Carbonatum nimurum puluere catinum probatorium implet, qui fossulam imprimit, quam minera cum puluere carbonum et vitro, seu et scoria pura, non sulphurata commixta replet, et fortem tunc ignem excitat. Eadem viam Noster ingressus optime quidem rem in minerae ferreae disquisitione, neque tamen in aliis successisse, refert; siquidem reliqua metalla prius molent, quam vitrum in fluorem perfectum perducatur. Maiorem vero spem in borace concipiens, ibam adhibuit, tandem numerosis experimentis, multis etiam irrito euentu institutis, exoptatissimum finem sortitus est. Ut autem Lectores nostri multam huius libelli egregie conscripti notionem habeant,

p. 127. habeant. specimenis loco propositionem documentam, de disquisitione mineralium plumbi, sedemque resolutiones et subnexas annotationes communicamus, in primis, cum varia hic occurset, non a Nostro accuratius suscepimus, deprehendimus. Prima huius propositionis resolutio sequitur: commiscentur duo centum pondia documentationis drachmae duae mineralia plumbi facile fusiles, ut tae cum dupla portione fluxus nigri, vel refusus, seu difficulter fundenda cum tripla vel quadruplici eiusdem fluxus portione, quibus centumpondium dimidium limatura maris non rubiginosae, que centumpondium dimidium fellis vitri adiungitur. Cuncta bene mixta crucibulo seu catino reductorio immittuntur et sale communi obtigerunt. Alia huius propositionis resolutio sequenti modo traditur. Commiscentur centumpondium mineralium plumbi vistulatae cum aequali portione boracis alkalinatae, dimidio centumpondio vitri subtilissime contriti, quarta centumpondii parte picis foliorum eademque quantitate limatura maris non rubiginosae. Mixta vasi, humectato puluere carbonis obducto, committuntur; vasculum tunc ante sollem ponitur statimque, ac candescere incipit, vestes usque quindecim aut viginti minuta folium opus adiungit, posteaque vas istud ab igne removetur, et refrigeratum diffringitur; sic massa obtinetur, cuius supra ex scoria, media ex massa quadam, non cupri (*Rohstein*) simili, et infima ex regulo plumbi constat, qui tunc separandus et bilanci imponendus est. Haec ad resolutiones propositionis spoliariam vero in subnexis annotationibus procedendum declarat et rationem de eodem reddit. Minus nimis limaturam addit, quo sulphur in vasa minera relictum separetur, siquidem coquendo sulphur facilius cum ferro, quam cum plumbi coquendo.

agi. Vtulatam dein mineram non vtulatae praesent, licet enim non neget, plumbum, magna pars martis copia si addatur, bene etiam obtemperare posse, vtulatam tamen adhibere suadet, et idem eam ob causam, quod in magnis operacionibus minerae istae semper vtulentur tuncque reponit, vt experimentum doeimasticum cum fuliginealzari conueniat. Fluxum vigrum hic optimus haberi posse nec plumbum destrui monet, idem eo declarat, quod ferrum, hic commixtum cum hepate sulphuris, inde productio, melius conseruatur quam plumbum. Sufficient haec: speramus enim, fore, vt Lectores nostri ex his facile peraliquant, quantum ex hocce libro utilitatem quisquis rerum peritus capere, quantumque in metallicam emolumentum inde redundare possit.

XIV.

Album animale in classes IX distributum, sive Synopsis methodica sistens generalem animalium distributionem in classes IX, et durarum mineralium classium quadrupedum scilicet et animalium particularem divisionem in ordines, sectiones, genera et species, cum brevi eiusque speciei descriptione, citationibus auctorum, de iis tractantium, nominibus eis propriis et nationibus impositis, nominibus vulgaribus a D. BRASSON, Historiae naturalis Musei Realmuriani Demonstratore, cum figuris aeneis. Parisiis apud Ioannem Bapt. Bauche, 1736. 4 mai. 1 Alph. I. pl. Tab. aer. I.

et

Le Regne Animal divisé en IX Classes, m
thode contenant la Division générale des
maux en IX Classes et la division partielle
de deux premières classes, sçavoir de
des Quadrupèdes, et de celle des Cetacés,
en Ordres, Sections, Genres et Espèces,
quelles on a jointe une courte description
de chaque Espèce avec les Citations des
auteurs qui en ont traité, les Noms qu'ils
ont donnés, ceux que leurs auteurs ont donné
d'auant dans des Nations, et les noms vernaculaires
Par M. BRISSON cet.

A multis iam tentatam generalem et methodicam
animalium dispositionem et Noster de
suscepit: cum enim in demonstrandis curia
animalium speciebus musei Reaumuriani occu-
passet, de eorum generibus, ordinibus et
rôle constituendis et coordinandis saepè
conveniret. Non tantum igitur Synopsis methodi
animalium tradidit, sed eam quoque in co-
tatione quadrupedum et cetaceorum vterius
uit, Gallico idiomate omnia quidem descripsit
latinam versionem a latere in qualibet pagina
sunt. Nós, qui proxime de splendido operi
auium historiam tradit et sex voluminibus
hendit, Lectoribus nostris exposituri sumus
breuissimis ea, quae in praesenti libro communi-
candis indicamus.

p. 1. **H**ominem, perfectissimum animal, considera-
do, nonnulla ex reliquis animalibus in omnibus
partibus, alia in quibusdam tantum ad perfectionem suam

corporis accedere, perspicimus. Ille sanguinem humorem rubicundum in vasis suis circum pulmonibus respirat, cor duobus ventribus instructum habet, foemina viuipara est et lacte ex mammis alit, praeterea corpus pinna manibus et pedibus quatuor extremis dividit, reliqua animalia sensim ab hac corporis in aliam minus perfectam recedunt, et a deinceps in novem classes distribuuntur.

Quadrupeda, quae in omnibus nunc enarratis conditionibus propriis ad hominem accedunt, quinque pedibus et corpore piloso instructa sunt ita a sequentibus distinguantur.

Classe multa quoque cum homine communibantur: sed corpus nudum et elongatum, manus carnosae et cauda horizontaliter plana sunt classem definiunt.

Classe pulmonibus respirant, duos cordis ventriculos, corpus plumis testacea, pedes duos, alas duas, et rostrum corneum obtinent.

Classe pulmonibus respirant, corpus tamen et nudum vel squamosum habent, pedes quatuor vel nullos. In hac tamen animalium classe summiam deprehendimus varietatem, quae methodi leges turbat. Praeter id enim, quod monere possemus, nullum animal esse volunt, sed quodlibet propriis suis integritatis cingi, ex his alia viuipara, alia ouipara sunt, et solus modus, quo corpus rotundo trahunt, hanc classem definire videtur.

Classe cartilaginsi similem varietatem ostendunt, quod et viuipara et ouipara sint animalia, pinnas tamen habent cartilagineas et per foramina ad bronchias apertas spirant.

6) *Pisces* propriis dorsi a precedentibus distin-
tur, quod pinnas, officulis constantes, bronchiis, tegmina mobili osse co-
runt.

7) *Crustacea* caput, antennis instructum,
octo et plures habent, corpus eorum
mutabili tegitur, quod scilicet in
corporis deinceps, novo fucrescere.

8) *Insecta* per plures mutationes transi-
que, antequam ad ultimum incipi-
cedunt, varias formas inquunt, nec
ultimam mutationem, speciem ne-
possunt. Ante ultimam metamor-
phata plura ceu organa respirationis
post ultimam vero metamorphosam
instructum et pedes sex obtinunt.

9) *Vermes* nec antennas, nec pedes, ne-
habent, sed corpus vel totum vel
pars ita fabricata est, ut sponges
et extendere possit.

P. 17. Breuissimam hanc tractationem sequitur
quadrupedum consideratio, in his ordines
naturae, et genera potissimum ex dentibus
vngulis, vnguiculis, cornibus, et cande-
nis. Nos, octodecim ordinibus breuiter indicati
subdivisiones subiuncturi erimus, quo gen-
titia grande pateat. Considerantur ideo

1) *Edentata: Corpore piloso.* *Myrmeces*
sive *Tamandua*, speciebus omnibus
rum est, rostro vel breviore vel prolixi.
Corpore squamoso. *Pholidota*, *Manis*,
Armadillus sive *Lacomae* species.

2) *Quae dentes molares tantum habent, corpore
piloso.* *Thrigonius*, *Bradypus* *cinereus*.

dentes in maxilla superiori nulli; cataphracta cingulo. Cata-
 phracta, Armadillo, *Dasypus LINN.*
 dentes molares et canini tamen habent
 maxillam maxillae superiori affixis; Sur-
 cato recurvus, proboscide longissima ha-
 bitus. *Elephas*; deorsum incurvus, proboscide
 longa. *Oryx*, quod scilicet genus *Phocam*
 longe exsertis. *Obodenum LINN.*, et *Man-
 eatis LINN.*, complectitur hic quidem duobus
 pedibus praeditus est, tantam autem cum
 pedibus similitudinem habet, ut pedes
 superiores cum caninae coeluisse videantur.
 dentes incisores in maxilla superiori nul-
 li, in inferiori sex habent et duobus digitis
 articulatis instructa sunt. Hic ordo unicum
 genus continet et *Dromas PROSP. ALP.*
Ovis *Peruana*, et *Chilensis* ioner. ut spe-
 cies subiunguntur. Animalia ruminantia sunt.
 cornu ventriculus instructa, non tamen cor-
 nua, ut in equino. *Hippus*, illa femora antica longiora, hic se-
 parata, cum posterioribus ostendit. Cornua
 pro retrorsum *Aries*, et ad latum versa *Bos*,
 cornua tandem ramosa *Cervus* habet. *Dama*,
Antilope, et *Alces* ut species huc pertinent.
 uncinis nullis cornua habent praeter *Rangi-*
num, *soemiram* et *Cerum*, *Geocandicam*.
 cornua in *Tragulo* sive *Capra* pedibus di-
 rectis humano angustioribus LINN. obseruantur.
 Dentes incisores in utraque maxilla et pedes
 subiunguntur, habet *Equus*. *Zebra*, *Asinus* et
Mulus ut species subiunguntur.

7) Dentes incisores similes, sed pedis habet Sus. In dentibus quidem singulariter qua varietas ratione numeri obseratur oblongum in planum rotundatum, in quo nare sunt, charakter huius generis sicut.

8) Dentes incisores, in utraque maxilla aliud inuicem plurimum remotos, bulbos digitos tres vngulatos, et cornu in utraque habet Rhinoceros.

9) Dentes incisores in utraque maxilla, los caninos, quatuor digitos vngulatos anterius, tres in posterioribus habet Capybara Brasilienium, Sus aquaticus, sus fuscus. Dentes molares in utraque maxilla octo habet, quatuor utrinque, quibus quasi aequaliter, et licet superdammodo distinguere possit, inferius leviter et tripartitus tantum est.

10) Digitis similibus, sed dentibus in utraque maxilla decem in utraque est Tapirus, Sus re Brasilienibus, Sus aquaticus, sus fuscus.

11) Dentes incisores in utraque maxilla, digitos vngulatos quatuor in singulis pedibus habet Hippopotamus. Quadragesimam quatuor ostendit, octo incisores, quatuor caninos, et triconta duos molares.

12) Quae dentes incisorios duos in utraque maxilla et digitos vnguiculatos habent, maxime diuersi sunt. Ex his nonnulli caninos non habent, et Hippopotamus poro aculeato, reliqua aculeis dentibus in Castore vero, cauda plana squamata, in Lepore et Caniculo cauda breuissima vel nulla est; in illo auriculae longissime, in

animale vel nullae conspicuntur. Caudam longam et planam *Sciurus*, rotundam et nudam ferme *Mur* obtinent. Alia huius ordinis animalia caninos quoque habent. corpus tamen aculeatum *Eri-*
mus, his destitutum *Mur araneus* siue *Sorex* obtinent.

Dentes incisores in qualibet maxilla quatuor et digitos vnguiculatos habent *Simia* et *Pter-*
omys et *Vespertilio*. In priori digiti omnes sunt, pollice quoque distincto, in aliis digiti pedum anteriorum membrana con-
tinentur atque quasi in alam expanduntur. plissima Simiarum familia in quinque stir-
-distribuitur in 1. ecaudatae, rostro breui,
-caudatae, rostro productiores, 3. cauda bre-
-vima, 4. cauda longa et rostro brevissimo,
-cauda longa et rostro productiore instru-
-tis, recensentur.

Dentes incisores in maxilla superiori quatuor, inferiori sex, et digitos vnguiculatos habet *Simia* et *Vespertilio*, in quibus differentia occidentis generis, ratione digitorum separa-
-tum et membrana conjunctorum, quoque at-
-tendenda est. Vti itaque Vespertiliones, qua-
-tor in utraque maxilla dentibus instructi, ad
-nasum, sic *Simiae* siue *Maki*, quoniam sex
-dentibus incisoris in maxilla inferiori instructi
-sunt, nouum Prosimiae genus constitunt.

Dentes incisores in superiori maxilla sex, in
-inferiori quatuor. *Phoca* suo vitulus marinum
-habet; vnguiculati digiti membranis inter se
-connexuntur et pedes posteriores pinnarum
-ad instar retrofemur extensi sunt, ita ut amphiph-
-num sit animal, quod diutius in mari, quam
-in terra, comboratur.

16) Dentes incisores in vtraque maxilla seu
digitis vnguiculatis varia animalia, genere
suis distincta, habent. In prima sectione con-
tinentur ex, quae digitos a se inuicem disti-
ctos ostendunt, mox amplius contracti, i-
altera vero *Lutra* sola, amphibium animalium
gatis membrana inter se connexis, contracti
est. Animalia, quae digitos a se incisores
distinctos habent, numero eorum vel
ratione differunt. Sic enim *Hyena* sive
Dabu Arabum, quare *Ursus* et *Canis*
refert, digitos in pedibus anterioribus
in posterioribus quinque, habet. Ceteros
in pedibus anterioribus quinque, in
posterioribus quatuor habet. Licet enim
prior, domesticus nimurum canis, in
posterioribus pedibus quinque digiti
neat, haec tamen varietas genus non
videtur, cum reliquae species *Lupus* et
charactem servent. *Mustela* et *Meles*
in posterioribus et posterioribus pedibus
digitos habent; in *Mustelao* vero si-
pollex ab aliis digitis remotus et aliis
catus est, ut in *Mustela vulgaris* et *Arius*
in *Viuerra*, *Marto vulgaris* et *Zibellina*,
in *Ichneumone* et in *Genetta* sive
in *Hispanico*. *Meles* siue *Tarus* pollicem
digitis proximum habet. Huc quoque se-
poret *Civetta* siue animalis *Zibetha*. *Vulpes*
canis incedit, quorum pertinet *Canis* et
Lienium. *Felis* tandem vnguis humanus
intra vaginas retractiles, habent; priuile-
giante rotundo, rostro baculo et lingua
scabra donata sunt. *Felis domesticus* *felis*,
Leo, *Tigris*, *Leopardus*, *Pardus*, *Uro-*
ceruarius et *Lynx* species sicutant.

Dentes incisores in maxilla superiori sex, in inferiori octo, digitos vnguiculatos plantamque pedis anteriorum extrosum vestim *Talpa* habet.

Teeth in maxilla superiori decom, in inferiori octo et in singulis pedibus digitos quoque vnguiculatos, pollicemque a reliquis digitis distinctum habet *Phitander*, *Didelphis* Linn. *Mus marsupialis*, cuius nouem species videntur.

speciebus enarrandis Cl. Auctor non tantum praecellentissimorum Zoologorum et varias habitationes, in diversis Europaeorum et aliorum linguis receptas, accurate propoedit, sed et in quibus scriptoribus optimae icones reperiuntur; adiicit praeterea accuratam habitus cor- descriptionem secundum ordinem et mensu- variarum partium et habitationes hortum anima- subiungit. In tabula addita differentiae den- tis, quibus Noster potissimum in ordinibus ani- malium distinguendis utitur, adduntur. Indicos mores et generum ideam et synonima egregie

p. 267.

Accipili loco adducamus Leonem.

Felis cauda in floccum definito. Leo.

Felis cauda elongata floccosa thorace iubata.

Linn. syst. nat. ed. 6, g. 5. fig. 1.

Leo. Rai. Syn. Quadr. p. 162.

Klein. Quadr. p. 81.

Ges. Quadr. Fig. p. 642. (Fig. bona).

Ges. Icon. Quadr. Fig. p. 66. (Fig. bona).

Alero. Quadr. dig. viii. p. 2. Foen. Fig. p. 6. (Fig. sat. bona).

Touss. Quadr. p. 78. *Fig. T. 50* (Fig. matinal abonir).

Charlet. Exarc. p. 14. *Fig. 14* (Fig. *Mus. Worm.* p. 317).

Bont. Ind. ori. p. 55.

Lion. Hist. de l' Acad. Tom. III. Part. I. p. 3. *Fig. Pl. 1.* *La Femelle* p. 120 (Fig. *Pl. 3.* (Fig. tres bonnes).

Kolbe Tom. III. p. 2. Fig. p. 4 (Fig. 4) (Fig. bonnes).

Les Fran^çois appellent le male LYON; et la femelle. LYONNE.

Les Latins, le male, LEO; et la femelle, LEONNA.

Les Hebreux, LARI, LAISCH; ARI; ALI, ALIYAH; GUR; et KERHIE. Gesn. Aldro.

Les Chaldéens, ARIAVAN. Gesn. Aldro.

Les Grecs AEWY.

Les Arabes ABD. Gesn. Aldro.

Les Perses, GEHAD. Gesn. Aldro.

Les Sarafins, SEBEY. Gesn. Aldro.

Les Espagnols, LEON. Gesn. Aldro.

Les Italiens, LEONE. Gesn. Aldro.

Les Allemands et les Illyriens, L. E. W. Gesn. Aldro.

Les Suedois, LEYON. Lima.

Les Anglois, LION. Rai. Gesn. Aldro.

La longueur de son *Corporis longitudo* corps, depuis le bout du *ab extremitate rotundum* muscle^u jusqu^u à l'origine *caudae exortum* de la queue, est de $7\frac{1}{2}$ *7 $\frac{1}{2}$ pedes aequat; aliud* pieds; et sa hauteur, depuis *do, a parte superiori* la partie supérieure *dorsi ad terram, 4 $\frac{1}{2}$ pedes.* du dos jusqu^u à terre, *Caudam habet longissimam, in pilorum* $4\frac{1}{2}$ pieds. Sa queue est *floccum definitorem; cuspis crassum; splendens* très longue, et est terminée par un bouquet de *poils*.

La tête est grosse; les yeux; autriculas
sunt brillans; breves et subrotundas;
orecillas courtes et ar- in pedibus anterioribus
nitas. Il a 5 doigts sur 5 digits, in posteriori-
bus de devant, in posterioribus 4 tantum. Pilo-
ciliis dorso. La cou- rum color in parte cor-
tante sest poils est fauves poris superiores est ful-
vus; poris superiores tuis, in inferiore ex al-
boreo, et idem blancus. bo flavidus. Cum se-
jette dans la partie in- nescit animalis collum
mure. Lorsqu'il est, ipsum et pedes suba long-
issimo col est ob poi- gissima ornantur.
menta couverte d'une
longue criniere. *et de longue criniere.*

La femelle est beau- Foemina mare multo
plus petite, que le minor est; et quam-
plicet, et quelque riche, quam lenocinum adepta
soit, elle p' dies fuerit, nunquam jubata
qui descrinere est.

On le trouve en Afrique. Habitat in *Afria* et
Afrique.

Simili ratione alteram animalium Classem Co. p. 345.
habe scilicet, pertinet. His corpus nudum,
depratum, pinnae carnosas et caudam horizonta-
liam planam adscribit. Marina sunt et nunquam
in auro vivunt, cum quadrupedibus partum inter-
num strigatura et vnu conueniant, duds cordis ven-
triculos habent et pulmonibus respirant. Nudusque
in capite vel rostro ynam vel duas fistulas habent,
ne quas aquam reiiciunt, coeunt praeterea, viuos
hunc parunt, eosque lacte alunt. Ordinem dei-
funtias ex dentibus desumit Noster et quatuor
comitent. *et de longue criniere.*

Edentum est *Balaena*, maxilla tamen superioris
laminis cornicis utique infra dentes. Specie
dua vel

vel binas tantum pinnas interclas habentes, non
praeter laterales tertiam in dorso, aliæ
alio dorso, levit. aliæ gibbosæ sunt, et subrumpent
vel setuædum vel acutum, habentes.

2) Dentes in maxilla inferiori tantum, ieiunum
alveoli in maxilla superiori obviosi sunt.
Teeth inferioris includemus aperte sunt
in habeti. Et hi interdum primi latempore
cum, interdum tertiamus ha: ransfe: obviosi.
Fistula vel in cervico vel in cofre colligunt
et dentibus formam in vario diuina est.

3) Dentes in superiori maxilla duos, longitudo
rectos, anterius prominentes, *Coronae*
nodos *art.* Nachwal *кърти.* *Мандибула*
одинъ *има.*

4) Dentes in maxilla utraque latero. Dentes in maxilla utraque latero. Tant Desphodus, Phycetor et Chimaera. quae omnes; praeter laterales, pinnas quoque dorsalem habent, ultima vero pinnam Phycetor et c. pinnam dorsalem distinguit.

•~~11.3-12 mol 10 milliliters water's solution~~ **XV.** ~~11.3-12 mol 10 milliliters water's solution~~

Mélanges de Chirurgie par M. CLAUDE POUY
ESTONIUS JUDICIS
T E A U. Docteur en Médecine et en Chirurgie

Ancien Chirurgien en chef du grand Hôpital de Lyon, a Lyon, chez Godfrey.

gnault. 1760. 8 mai. Alph. I. pl. 10. n. 202.

Miscellanea chirurgica. Autore G. POULET.

Do ysu cantij actualis potissimum agere sedem

Et sat. Cl. Auctori, qui ea de re communi-
cavit Academico Scientiarum et honorum articulo. LXXX.

182 200

ad tradiderat, et asserta sua obseruationibus praeterea theoretica explicatione illustrauerat. Hunc enim in praesenti libello exhibet, et varias obseruationes ad chirurgiam potissimum spectantes subiungit.

In Commentario monet, cauteria actualis, veteri visitata, utpote crudelis non tantum neglecta, sed chirurgis recentioribus quoque minus laudata, minime reprehensa fuisse, cum vero haec remedia in pluribus rheumaticis fixis et inueteratis magno cum successu commodo applicata fuerint, commendationem eorundem libens suscipit. In prima igitur parte ad experientiam prouocat et quatuor potissimum obseruationes notatu dignas proponit.

Prima sicut virum quadraginta sex annorum, qui rheumatismo vehementi in sinistro femore affectus, dolores acerbissimos usque ad talum percipiebat, qui exploratioibus anodynis et aliis remedium discutiri poterant. Post duos menses in nosodochium decessit, Noster et sogro et medico ordinario conseruante, cauterionem actuale inter trochanterem nigritum et cristam ille, ubi potissimum sedes dolentia erat, applicabat et, cithara formata, pulvillum riguente basilicom imbutum applicabat; quo facto non tantum noctem quoddammodo tranquillus transeptus, sed post quinque septimanas integrum sanitatem recuperauit. Sub ipsa cauterii applicatione sicut non adeo vividum dolorem sensorat. Cauterium vero ita praeparatur et applicatur. Gossypium in cylindrum, pollicis circiter crassitie conuolum, tenuiola lineis cinctum et filis in extremitatis tutum, in duas partes diuidit, et basi ad eum applicat. Moderate vero constrictum sit gossypium, nam si nimis laxum est, ignem non conseruatur, si nimis arctum, usque ad basin non procedit visus, loco vero ubi cauterium applicatur, prima

salvia

saliua humectatur, quando vero ignis via adhuc cylindri, cuti applicatam accedit, ex integumentis humor exsudat, quo mediante basis cylindri cuti profus adhaeret. Non unus tinctum, sed duo atque loco affecto applicari possunt cylindri, et in eundem locum, vbi prior adhaerat, alter addi potest; evoluta tamen chirurgus, ne ligamenta, articulo viscera laedantur. Hac occasione quaestionem Academiam chirurgicae Parisinae 1753 propositam et datas sunt solutiones examinat, simulque ad praestantissimos medicos, qui cauteria actualia laudarunt, prouocat.

p. 20. Secunda obseruatio sistit foeminam tringintam annorum, ischiadicu[m] malo in femore sinistro vexat, quae nec ab internis nec ab externis remedii, spaciata ab embroche aquarum medicatarum, leuemen recepit, dolor potius spasticus ad pelvum, et spaciata ad vesicam ita se extenderat, ut vrina non nisi cathetere applicato educeretur, malum quoque si eum processerat gradum, ut cum continuis dolorebus femur marcesceret. Cauteria ad partem in lentem applicato, intra mensis spatium ad eum evalescendi gradum accessit, ut a doloribus liberaretur. Licet etiam post sex menses de simili dolore in regione ossis sacri conquereretur, tamen et idem secundum cum fructu applicabatur.

Chirurgus, ex Gallia oriundus Warsouiae in Polonia viuens refrigerio tactus, post aurem, processum mastoideum vehementi theumatismo affiebatur; chirurgi quidam tria cauteria actualia lepidolenti applicabant, quae adeo salutarem effectum edebant, ut in illo loco dolor nunquam recurreret. Lugdunum postea reuersus simili ratione in parte opposita affiebatur aeger, ita ut post tres menses dolores continuati ruborem inflammatorium in illa parte contraherent. Incisione itaque ad periodum usque facta, paucae puris guttae emanabant.

duo menses in ultimo loco iterum oriebatur
dolor. Noster itaque applicationem cauterii, quod
a parte opposita adeo salutare fuerat, suadebat,
quis vero eius effectus fuerit, non commemo-
rabitur.

Poemina religiosa, a multis iam annis rheuma-
ticis dolore in femore sinistro verata, variis reme-
diis, in primis vesicatoriis amplissimis tentata, nul-
lum suauem acceperat. Cauterio actuali in parte
superiore et medio femoris applicato solatum per-
cepit aegra, et Noster per mensem absens inter-
implastrum diapalmæ applicare iussit, ex iti-
mo vero reuersus non sine admiratione percepit,
dolor remoto, tantam vim ichoris effluxisse, ut
timotes de die linte applicata tota humida reddi-
bat, et partes quoque vicinas arroderit. Ulcus
num foedum cancerosi ulceris faciem præ se fere-
bat, ita ut Nostrum iam poenitentem, corpori adeo
auro cauterium applicasse. Cum autem aegra
tullo dolore conquereretur, sanationem lente ad-
misit, sanie itaque effluxus sensim cessauit, et excre-
mentiae carnis, carcinomaticis similes, paulatim
cessiderunt, piso tamen addito, fonticulus in loco
apertus conseruatus fuit.

His observationibus praemissis, effectus et com-
modi cauterii ex theoria medica declarare suscipit
et longa recensione incommoda morbos, quibus ipse
siccuno quinto aetatis anno vexatus fuerat, recenset;
et quibus colligitur, plethoram, cum acri labore humo-
rum coniunctam, varias tensiones rheumaticas in
tempore excitasse, per remedia discutientia et ano-
tynæ exhibitas quidem, nunquam tamquam suppressas.
Monet itaque Noster, humorem rheumaticum acrem
figurasticum non in vasis tantum circulari, sed in
cavatu potius celluloso hue illuquo ruere, et per
multas occasioales, si etiam interdum quiescit, ite-
rum

p. 27.

p. 31.

p. 43. **rum agitari.** Duas itaque indicationes in morbo dolo-
lando tibi format, scilicet immutationem mole-
rum acrium et regressum eorum ad circumferen-
tium universalem, quo exitum per colatoria mo-
niat. Ignis rarefaciendo particulas illas muta-
tis stimulandi vim tollit, aut si hoc minus con-
videatur, ignis pinguedinem attenuat et efficit
humor rheumaticus in eis subigatur.

p. 46. **Tela vero ex fibris vegetabilibus, quale**
sypium refert, ferro candenti ideo praeforri suum,
quoniam ignis vis, ea accensa, successus agit, ut
aliqua eius vis sensim se diffundat, nec trans-
partem integumentorum, quam destruit, sed
nas ponetret, quod si etiam dolorem non su-
posset aeger, conus ardens, antequam escham-
matur, remoueri queat. Iaponenses mox am-
cant ex longine foliorum artemisiae parvulae
forte ex dino vel potius cannabis similis materi-
terii desumi posse. In fixis autem rheu-
maticum cum successu exhibetur, effectum
moxa in podagra non obseruarunt, cum
vaga ad alias partes dispusa fuerit.

p. 49. **Nunc Cl. Author describit** sensationes, quae a
cauterio hoc applicato percepit. Dolor in
in media et laterali parte pectoris sinistri pri-
mum exruebatur, ibi itaque applicabatur
gossypii. Calor gratus primum se diffundit
partes vicinas, qui tamen paulo post adeo
reddebatur, ut eundem vix sustinueret, nisi in-
vidisset, eute destruxit eum diminui, proce-
tur vero dolor usque ad quartam sermam homi-
nem. Mutationes doloris rheumatici co-
incidentes. Noster obseruare vix poterat, an
senior visionis sensus alterum morbi prorsus
meret. Echase emplastrum nigrum et super-
lantes complicata calida applicavit, et paulo

...um incidit, quem longo tempore non adeo
quillum perceperebat; euigilans nec rheumatismi
inductionis sensu amplius vexabatur, praeter leuem
tionem a latere escharae. Successit vero, vt solet,
suppuratio copiosa, et, emplastro nigro porro appli-
ca, post duos menses cicatrix inducta fuit. Diaeta
non accurata et vsu lactis humorem rheumaticum
non coercere et prorsus suppressum tentavit. In
presenti etiam casu notandum est, non tantum
rheumatismum muscularum pectoris, sed etiam de-
betum ad pulmones simul dissipatum fuisse. Non p. 55.
idem negandum est inflammationem et suppura-
tione escharae ad sanationem muctum contribuere:
tamen suppuratio ex vesicatorio idem non pree-
dicta certe ignis vim praecipue attendendam esse
met Noster, qui, ad hanc rem porro declarandam,
is obseruationes Auctorum sub examen dicit, et
vis vim, vt passim iam fecit, definire tentat, quo
medium in rheumatismis particularibus haec tenus
quidem porro commendet, et crebriorem eius
non suadeat.

Problema nunc proponit: Num cauteria, seta
cucurbitulae siccae et vesicatoria particulas vi-
nis humorum nostrorum, quae morbum faciunt,
recipue ad locum, cui applicantur, ducere
possunt? Talem quidem effectum expectare circu-
lationis humorum contrarium videtur, cum interim
perientia assertum confirmet, de sede morbi, in
interitu celluloso potissimum quaerenda, differit No-
ster, et materiam rheumatismi cum materia poda-
cerra errante comparat. Septem itaque obserua-
tiones proponit, quae varium materiae acris progres-
sionem ad loca particularia declarant; has quidem re-
sponde non possumus: ex iis tamen derivationem
materiae morbos e, seu pituitae acris veterum,
partes, quas occupat, quam reuulsionem ad alia
Suppl. I. K loca

loca ut effectus remediorum causticorum assum
posse, colligit Noster, simul tamen prouocat et
viam arteriarum, a superiori et inferiori systemate aor-
tae dependentem et vsque ad contextum cellulofum
se extendentem; si igitur humor morbosus in parte
haeret, cuius vasa ab uno vel altero systemate aor-
tae dependent, ad eam omnino remedium applicandum
est. Minime vero ad haec tantum, sed ad vim re-
sorptionis in vasis lymphaticis, quae a circulatione
non pendet, et ad naturam et indolem humoris vitam
respiciendum erit.

His praemissis obseruationes miscellaneari pro-
ponuntur.

p.92. 1) *Nova methodus applicandi setacum in moti-
viarum lacrimalium.* Reconset et passim carpit Cl. Au-
ctor inuenta Cl. Chiturgorum, et in primis spu-
cilla, vel a parte orificii inferioris facci lacrimali
in naribus, et per puncta lacrimalia in angulo oculi
interno introducenda *) difficultatibus non ca-
rere ostendit. Incisio externa, quam ad ange-
lum internum oculi in saccum lacrimalem efficit,
multi aegri ob cicatricem reformidant; ipse igitur
incisionem interne sub caruncula lacrimali incipit
in interiore superficie palpebrae continuat, et lanceo-
lare oblique versus fundum facci lacrimalis dirigit, po-
stea a latere lanceolae, quam in vulnere relinquit, spu-
cillum introducit, quo orificium ductus lacrimalis in
sale apert. Operatione hac ratione instituta pu-
cta lacrimalia non laedit, purulentam materiam
evacuat, specillum crassius, quam per puncta la-
crimalia fieri potest, introducit, et sanationem vul-
neris sine cicatrice externa absoluit. Inflammatio-

*) vid. Comment. nosfr. Vol. III. Part. IV. p. 590. n.
592.

superbae interna quidem subsequitur, sed, si concava membrana satis inciditur, illa non adeo mo-
lita est. De setaceo applicando porro non nulla
monet, illudque ex serico rubro potius, quam albo
conducit, quoniam illud non adeo facile destruitur.

2) *De apparatu in fissula ani diliganda.* Elychnia p. 108.

undonets et turundas nimis magnas et duras taxat;
in vulnero enim ad intestinum rectum super sphin-
cerem producto, nec conprimere, nec medicamenta
illata applicare possunt, et sine his gangraena et-
iam oborta et eschara remota sanationem in aegro
quodam absoluit; in fine tamen et vbi papillulae
excurrentis carnis ad cicatricem formandam neces-
sarie adiungunt, caute iis uti possumus, exsiccantibus
anum medicamentis admotis. In nimia orificii
in constrictione haec auxilia minus necessaria esse
veat, locum enim non habent, nisi in magna sub-
stantiae carnis destructione, quo in casu tamen in-
crementum carnis, vbi illud requiritur, primo ad-
mittendum est, antequam ad cicatricem formandam
turundae immittantur. Quo inuentum suum no-
num reddat, monet porro se ante FOUBERTUM *)
qui abscessus ad anum tantum aperiendos suadet, de-
cuc cogitasse.

3) *De abscessibus ad hepar, qui post vulnera capi.* p. 123.
tu contrahuntur. Examinat primum explicationem
minus phaenomeni, quam Cl. BERTRANDI exhi-
bit *) et urget laeso capite fortiorum regressum
sanguinis per sinus et venas iugulares ad venam ca-
uam superiorem, qua accessus sanguinis ad dextrum
cordis ventriculum per venam cauam inferiorem
impeditur, assumi haud posse, hinc abscessibus his for-
mandis occasionem non dare. Noster potius exi-

K 2 stimat

*) vid. Comment. nostr. Vol. VIII. Part. II. p. 218.

**) vid. loc. cit.

stumet, circulum sanguinis per obstruktas capitis arterias impediri, ideoque affluxum sanguinis arterios ad coeliacam, et ad reliquas arterias infimi ventris maiorem fieri, et in eo cauissam abscessus formati consistere. Ipse vero venaesectionem in pede institutam, quam etiam Cl. B E R T R A N D I dissuaserat, idem noxiā pronuntiat, cum columnam sanguinis maiorem ad inferiorem aortam determinet, et ita obstructionem inflammatoriam augeat,

p.141. 4) *De effectu olei oliuarum in mortuō viperae.* Experimenta ab Aeademia Scientiarum Parisina, in animalibus instituta, idem non promittere videntur, quod Anglicā Societas in transactionibus philosophicis, de oleo oliuarum, remedio specifico, contra mortuum viperae proposuerat. Noster vero et pertinentia in nonnullis animalibus instituta, et per quatuor obseruationes in hominibus factas specificat hanc

p.159. vim demonstrare annititur. Dūm igitur primo hisionem dente acutissimo factam perpendit Noster, iam in punctura magnum periculum reperit, illudque variis exemplis declarat *). Sed ipsum quoque venenum, quod ex obseruationibus Cl. M E A D sciae naturae esse videtur, licet hoc assertum nondum euictum sit, neroos quoque vehementer penetrat, ita ut acrimonia sua, eretisimum vniuersalem et constrictiōnē vasorum efficiat, quam oleum oliuatum vt emolliens tollit. Accuratio cognitio venenior habetur, nec satis euinci potest, num coagulum, in dissolutionē sanguinis efficiat. Optime etiam metet raro medicamentis internis opus esse, et calidatheriacalia et yolatilia, quae sanguinis massam comouent, non semper conuenire.

*) Conferri merentur exigua saepē punctura tetani causis in Comment. nostr. Vol. X. Part. IV. p. 629.

5) *De usu camphorae interno. Morbus epidemico.* p. 180.

Lugduni potissimum foeminas post puerperium
prediens, docuit largam camphorae dosin, ad tri-
plicem et plura grana intra breve temporis spatium
salutarem fuisse, cum, quae hoc remedio
varentur, modo colicis doloribus affectae
sunt. Sectiones autem demortuarum non tan-
tum vteri gangraenam, sed et erysipelas omenti cum
mucili intestinorum affectione et coalitione praeterna-
mali coniunctum, caussam mortis declararunt.
Concludit vero Noster, camphoram in inflammatio-
nibus erysipelaceis, non aequa in phlegmonode con-
siderare. Camphorae autem vim magis refrigeran-
tiam quam calefacentem esse, ex sequenti morbi his-
toria concludit. Foemina iunior tertia post puer-
perium septimana bene valebat et cum obiecta-
moto cibum capiebat, cum subito colicis doloribus
sufferetur, duodecim grana camphorae nullum effe-
ctum praestabant, continuando igitur intra spatium
tertiiori sexaginta grana exhibebantur. In lectu-
re reponebatur aegra, regimine calido obseruato,
ad doloribus colicis consipitis, illa tanto frigore
empiebatur, ut pallida mortuae similis esset, lin-
guis calidis vero ulterius fota, et cardiaco dato fri-
ge post horam cessabat, et aegra sine sudore conua-
lcebat. Monet tamen, hanc obseruationem alias
allatas rationem actionis camphorae non satis
affinare, cum in tumoribus erysipelaceis externis
cum huius medicamenti non adeo salutarem inue-
nit.

6) *Officatio extraordinaria. Duplici obserua-
tione confirmat, abscessum post refrigerium ortum,
et ad periostium usque penetrantem, in femore et
tibia obseruatum fuisse, quo aperto, sanies effluxit
et nudum inuentum fuit. Non a denudata, sed
in vicina sana parte, concretiones ossae propullula-
runt.*

runt, quas, cum ante abscessum apertum ortas no-
fuerint, Noster aeri, partes tangent, ut caussae ad
scribit, quo nimirum succus ossificus coagulat-
fuit.

p.197. 7) *De lithotomia.* Apparatum magnum et laterale Cl. Auctor combinare tentat, et variis chireses, quibus in calculi curatione vtitur, recenset. Specillum sulcatum ipse tenere solet sub operatione illudque in extrema parte annulo instruatum habet quo digitum minimum sinistrae manus immittere, reliquis digitis scrotum reclinare, et cutim perit tendere possit. Lithotomum manu dextra ita comprehendit, ut indicem digitum dorso eius applicat, et ita apte incisionem praestare possit. Sectionem lateralem facit, primo per cutim et pinguedinem postea lithotomo seposito, indice disquirit situm spicilli sulcati, et illum, si necesse videatur, mutat, lithotomum postea simili ratione apprehendit, et indicem digitum ita applicat, ut extremum cuspidem scalpelli superet; quo eo ipso simul percipiat, an incisionem rite formet, eamque digito non nihil retracto absoluit, ductorem canaliculatum gurgi postea introducit. In calculi sectione lenti verari debere chirurgum monet, et incisionem nimam dissuadet, cum enim verus sphincter orificium vesicae non cingat, sed longitudinales fibrae versus prostatam cumulatae sint, illas in calculi tractione sine noxa vterius diduci posse confirmat.

p.215. 8) *De ligatura omenti.* Hanc et in tumore pri-
guis huius membranae et in eius gangraena invi-
lem iudicat, immo summe noxiam. Tumidum
enim omentum interdum decrescit sublata compre-
sione, in altero casu natura ipsa libertate reddita
partem corruptam a fana separat, vel si magis
annuli applicatur, quid seruari non potest, postea
ligatura separatur.

9) *De luxatione femoris sursum et extrorsum.* Ma. p. 239.

... a Cl. PETIT inuentam examinat et laudat, scilicet tensiones perpendit, et ideo applicat, ut machinae et enchireses quodammodo mutantur, et hanc commendat. Fulcrum machinæ ad contraextensionem faciendam non super tuber ischii applicari debere monet, sed idem ad inguina ipsa applicat, quia talus compressionem vasorum cruralium non potest esse; femur ita flebit, ut in extensione et contraextensione præstanta, cum corpore animali rectum faciat, et paulo post extorsum torqueat, quando extensio sufficiens facta est. Afferit igitur, in situ assumto faciliter extensionem fieri, cum scilicet non adeo tensi sint, aliaque monita, quae faciunt, subiungit.

10) *De luxatione femoris deorsum et introrsum*, p. 260.

Est in foramen ouale. Methodis varüs diiudicatis, et ossis luxati cum vicinis partibus declarato, Cl. M. monet, se fulcrum machinae Petitiae sub osse scutacum, quod depressus in hac luxatione trochanter maior efficit, collocare, et luxatum femur paulum a fano diducere; interea socium quendam fulcrum facile secedens manu sua, ad os ileum applicat, retinere. His ita dispositis et extensione vix coopta, Noster femur versus partem superiorem, et ab interna extrorsum premere iubet, dum eo tempore socius genu a parte externa introrsum inquiet, et experientia confirmavit, facilem fuisse uitia femoris regressum in cavitatem articuli. Nam adhuc methodum commendat, qua femur ad angulum usque rectum flestitur, ut in repositione luxationis antecedentis extrorsum et sursum factae, extensione autem et contraextensione, ad conuentum gradum deducta, femur introrsum dirigidum esse.

p.273. 11) *De noxa ex laesioribus capitis et tunc orinda quando non nisi integumenta caluae laeduntur.* Vnde symptomata eaque vehementiora in iis, qui ita laesio fuerunt, perpendit, et in periostio etiam vix loco, nervos tamen per hanc partem copiose distributos, nunc valide contusos ut cauissam considerat.

p.293. 12) *De phaseolo ut nucleo cakuli vesicas urinariae reperto.* Corpora peregrina, in vesicam introta, calculo, circa haec corpora in lamellis nato, occasione dedit obseruationes testantur. In descriptione sectionis calculi, quam Noster suscepit, et in quo calculus magnitudine amygdali, cortice adhuc inutili eductus fuit qui phaseolum in medio continebat, cum et cuticulam secedentem et lobos seminales et granum accurate ostendit; non tamen constitutum, quoniam in vesicam deductus fuerit.

p.299. 13) *De subfidiis, quae natura ad fistulas hemorrhagias in iuando ligaturae effectu adhibet; in cauiss symptomatum, ligaturae superuenientiam; in methodo ea auertendi; et de rationibus, quae ligaturam intermitendam suadent.* Praemissis variis aliorum Auctorum obseruationibus, de arteria portorum obstruta, vel contracta, suas addit. Truncum coagulatum non nisi unica vice vidit, angusti tenuem, quam cauum arteriae, et polyposae sanguinationi similem. In brachio amputato ligatura iam ante aliquot dies relaxata fuerat, ita ut pennum asserinam immittere potuerit, diameter tamen arteriae iam tribus lineis supra ligaturam et magis adhuc sub ipsa contractus inueniebatur, et contextus cellularis circa arteriam in loco ligaturae putredine quasi destruetus erat, cum reliqua eius pars, magis tamen supra, quam infra ligaturam intumuerat. Icons Cl. PETIT in Actis Gallicis datas repetit, et aliam addit, in qua ea, quae sententiam suam nunc propositam illustrant, adumbrantur. Concludit enim Noster

Nofer contextum cellulosum varie circa arteriam
igam tumefactum, compressioni successuæ ansam
bre et ad obliterationem plenariam disponere. In
adolescente quindecim annorum. Cl. FLIRANT
imputationem brachii cum ligatura arteriae institue-
bit, cum vero de doloribus horrendis conquereretur
magis, et ligatura post horam soluenda esset, san-
guis etiam machina tortili non nihil soluta non pro-
fit, sed leni tantum compressione facta aequaliter sine
haemorrhagia ulterius oborta sanatus fuit, hinc, ut
Nofer arbitratur, patet trombum nullum factum
esse, sed intumescentiam contextus cellulosi sanguini-
am retinuisse. Concludit etiam in ligatura arteriae
sufficienda vicinum contextum cellulosum simul com-
prehendendum esse, quo intumescentia haemorra-
giam sistens eo maior fiat. Varias postmodum ob- p.318.
fusioneas circa ligaturam arteriae in aneurysmate
brachii et funiculi vasorum spermaticorum subiun-
git, et ligaturam amplam suadet, dum in loco liga-
tione putredo orta saepius ad tunicas arteriarum
propagetur et haemorrhagiam denuo inducat. Ten-
taculæ et nervosæ partes, ligatura comprehensas, do-
lorem excitare certum est, sed ille quidem non ex
ligatura harum partium, sed potius ex tensione inde-
e vicinas partes deducta oritur. Subnectit ita-
que tractionem, quomodo in variis extremitatibus
inferiorum et superiorum partibus vel ligatura,
vel alia auxilia ad sistendam haemorrhagiam appli-
canda sint, et quae in hoc commentario proposuit
secundæ repetit.

14) *De modo agendi variorum remediorum, qui- p.339.*
bus in haemorrhagia fistenda utimur. Tumorem, et
contextus cellulosi, et vasorum in eo distributorum
vulnus subsequi, et in minoribus arteriis haemorra-
giam cohibere, certissima res est. Cl. Auctor ean-
dem ex natura et visu partium corporis declarare

annititur, et simili ratione ea, quae ars suppedit, remedia, compressionem, adstringentia absorbentia, adstringentia stimulantia, caustica potentia et actualia et tandem ligaturam disquirit.

P.355. 15) *De fascia aptissima ad haemorrhagiam, post em-
putationem cruris oriundam, per compressionem fissa-
dam.* Vasa discissa, inciso antea ligamento inter-
osseo, vel agarico vel puluillis ex linteo carpo pa-
ratis per gradus comprimit, et fascia et charta co-
glutinata transuersim cum fascia applicata pre-
tantum sanguinem sistere annititur, postea reliquum
apparatum ad deligandum crus praescissum optimam
addit, ita ut alter apparatus fasciarum solui posse
priori semper relieto.

P.359. 16) *De damno ex compressione circulari post em-
putationem cruris, et de causis ossis post tandem eminentiis.* Suadetur circularis compresio, ad carnes magis va-
sus partem resectam ducendas, quo illa contortio,
stasis autem inflammatoria inde nimis aucta varia
incommoda et saepius letalia inducit. Sanguis
enim in venis magis retinetur, quam in arteriis, &
tenuissima parte instar seri sanguinolenti effluentis,
crassior sensim formatur. Inutilem posso iudicati-
mam reductionem carnis ad partem praescissam,
cutem tamen relinquendam esse iudicat, quo cicatrix
melius formetur. Ratione eminentiae ossium
plicati, eam non nisi in casu magnae suppurationis
locum habere videtur, si vero superueniens inflam-
matio resolutione vel suppuratione blanda super-
fuit, exigua vel nulla redditur ossis eminentia.

P.385. 17) *De grauiditate septem annorum cum dimidio.*
Conceptio tubaria erat. Tertio grauiditatis mense
dolores nephriticis similes oboriebantur, paulo post
consopiti, variae causiae occasioales practere gra-
uiditatem et puerperium accedens molestum reddi-
bant. Dolores post partum non cuenientem tan-
dem

am consopiti aegram in misero statu relinquebant. monstrua quidem se ostendebant, sed parcus et sine examine. Post diarrhoeam, cum putrida materia redditum, venter detumescebat, et sectio tandem, post mortem septimo anno succedentem, docebat, annos foetus et secundinas, vlcere ad intestinum rem facta, secessisse, ossibus foetus cohaerentibus a seco relicis. Varia circa foetum tubarium in genere obseruanda et ex hac historia morbi declinata subiungit, v. c. sectionem caesaream in foetu tubario non suscipiendam esse, cum illa semper futila sit, et, ut in hoc casu apparuit, vitam, licet tamen, per plures annos protrahi posse.

18) *De luxatione muscularum eorumque reductione.* p. 405.

Luxatio musculi, nouus quasi morbus, a chirurgis non satis disquisitus Nostro videtur; est nimis diductio musculi ex situ naturali in alium peruersum, que non tantum ex nimis violenta contractione minus musculi inter congeneres, vel pressione violenta congenorum contra vnum, qui non adeo valide contrahitur, sed etiam in compositis musculis in contractione nimis vehementi partis cuiusdam euenire potest. Hanc dimotionem membranae, valide musculos cingentes, in variis corporis partibus praecauent, cum tamen interdum in violento et insequali motu muscularum eueniat, contextus cellulosus dilaceratur, vasa sanguifera minima rumpuntur et fibrae nerueae tenduntur, qui certe effectus sunt, ex quibus et ex difficultate motus talis luxatio cognoscitur; num vero dislocatio musculi vel partis musculosae, *deplacemens*, ut Cl. Auctor urget, non tantum distorsio fibrarum, *entorse*, in luxatione nunc descripta eueniat, aliis diiudicandum relinquimus. Emollientibus remediis validam contractionem moderandam, et leni frictione et pressione musculum in situm verum reducendum esse, Noster addit.

19) *Ob.*

P 438. 19) *Observatio de contusione occipitis, quam symptomata lethalia sequuta sunt, adiectis nonnullis membris de trepani applicatione in casibus dubiis, communione a Cl. CHARMETTON Chirurgo Lugdunensi.* Poella nouem annorum, capite in scalam retrosum atra, vehementem impetum occipiti intulerat, transversa tamen erant prima symptomata, et per viginti et plures dies melius se se habebat, postea symptomata et grauiora reuertebantur, ita, ut non tantum incisio integumentorum ad pericranium usque, sed etiam trepanatio institueretur, sed sine fructu; quinquagesimo enim sexto die morbi obiit, et dissoluta instituta praeter alia ostendit, duritiem quasi scirrhosam in lobis posterioribus cerebri, cerebelli et ipsa medulla spinali natam fuisse. Trepanationem seruam administratam excusat Noster, et duritiem partium haec evidenti inflammatione obseruatam ex rhachitica et scrophulosa labe humorum infantis deducit.

P 456. 20) *Observatio de nephrotomia Auctore Cl. RIVANTR, Chirurgo Lugdunensi.* Operationem hanc felici cum successu in infante decem annorum suscepitam describit. Dolor fixus ad renis dextrae superiore partem abscessum profundum ex contortione calculosa natum prodebat, et licet eiusdem maturationem emollientibus medicamentis attingens susciperet, tamen ex loco adeo abscondito signa non poterant esse certissima, incisio tamen, per fluctuationem quandam determinata, et puris effluxum, et calculi extractionem praestabat. Prouocat quidem ad commentarium Cl. HEVIN⁹⁾ sua tamen quoque hac de re subiungit monita, in primis de abscessu in renibus vel ad renes in contextu celluloso nato differit, et de egressu materiae purulentiae vel per vias vrinarias adiuuando, vel incisione in sum-

⁹⁾ vid Comment. hor. Vol. VIII. p. 210.

dirigendo, ex variis obseruationibus addu-
ctudite agit.

31) *Obseruatio de casu singulari ad artem obstetri-
am pertinente Auctore Cl. FLURANT.* Infans
in ipso partu, ruptura inter vaginam et vteri corpus
in abdomen transierat. Noster manum admo-
num in cauum penetrabat, et corpus globosum ei
venire sentiebat, quod nimis molle erat, et pro-
prie infantis haberi non poterat, ideo sine auxilio
pulo post obiit foemina. Abdomine aperto infans
cum secundinis in cauo abdominalis haesit, et corpus
huius globosum vterum non nihil iam contractum
esse, nunc plane perspici potuit. Disquiritur ita-
que ex quibus caussis dilaceratio facta sit, et suspi-
catur, obstetricem cum orisccii aperturam tentauerit,
dilacerationis caussam extitisse; varias praeterea sub-
iugit obseruationes, quae hanc rem illustrant.

32) *Nova methodus efficiendi puncturam vesicae* p. 500.
Auctore Cl. FLURANT. De variis methodis per-
finitionem vesicae efficiendi primo differit, et tan-
dem acum triquetram cum cannula describit et de-
lineat, quae non nihil incurua est, et post factam vri-
ne evacuationem ita adaptari potest, ut deiectioni
urinæ libertas sit, et in vulnere relinquatur, donec
pressus vrinæ per vias consuetas efficiatur.

33) *Descriptio lithotomi duplicitis ad calculi sectio-
m in foeminis administrandam* Auctore Cl. FLU-
RANT. Nouum hoc instrumentum dupli acie ex
vagina media vtrinque deducetur triplici iconे ad-
umbravit et descripsit Noster, et sequentia de usu pro-
ponit, quod scilicet et specilli et scalpelli vices gerat,
mo motu duas incisiones faciat, et, quod maximum
est, ab interna parte extrorsum incidat. Modum
applicandi porro tradit, et monita quaedam, quae ap-
plicationem huius instrumenti concernunt, addit.

XVI.

Hydrops, Disputatio medica. Londini: apud
R. Baldwin. 1756. 8 min. pag. 142.

Scopus, quem sibi proposuit Cl. Auctor, (THOMAS NIMIRUM LAWRENCE, FRANCIS NICHOLLS quondam discipulus, cuius et nomine præfationi suae præmisit), dum hanc dissertationem conscribere suscipiebat, is fuit, ut ostenderet, quæ via in diiudicandis, explicandis, curandi que morbis procedere debeant medici. Id vero, cum non regulis, sed exemplis optime doceri posse, arbitratur Cl. Auctor, unicum morbum selegit et illum quoad cauſas, symptomata, et curationem disquisuit, atque ad hanc normam præcepit, in cunctos inquirere morbos. Nos quidem in ipsa methodo nihil noui et, quod ab aliis non factum aut præceptum fuisset iam diu, offendimus: nulli tamen affirmare dubitamus, non parum utilitatis voluptatisque et lectione huius libelli in lectores esse redundatur, quod apto ordine, concinna breuitate et haud ineleganti dicendi genere sit compositus; licet lectores moneamus, nolint credere, ab Auctore omne esse prolatum, quod in enodationem huius morbi dici possit oporteatque: rariores quippe morbi cauſas sicco Cl. Auctor saepe transit pede, Quare et nos breuiter tantummodo non nullas opiniones, quas Auctor ipse solus souere nobis videtur, attingamus. Tractatui vero huic colloqui formam induit et confabulantes fingit celebres tres superioris seculi medicos, ENTIUM, HAMAEUM atque HARVAEUM, quos tamen ultra sua secula variis in rebus medicis sapere videmus; quo quidem opus erat ut morbi huius doctrina nostrorum temporum genio accommodetur.

In praefatione Cl. Auctor, fautor et Stahlia-
num opinionum strenuus assecla, in multum negotii,
in conseruatione sani et persanatione aegroti corpo-
ris, humanae tribuit animae, quam cum mechanici,
quidicuntur, ex eius mente non ubique attendant,
nusque opera in multis morbis nulla esse perhi-
bent, ii principem medicinae partem ipsi negli-
gere videntur: credit enim: *haud verisimile esse, re-*
tu tam variis et improviso generali quacunque lege me-
ndita apte a natura posse prouideri: sed principium
modum prudens hisce omnibus praeesse, quod res.prae-
dictae recte aesimet, futuras praevideat, omnibus con-
silit. Valdopere interim miramur, nos tota in hac
putatione ne verbulum quidem de animae in hy-
ope officiis aut operibus reperiisse.

Tres tantummodo hydropis species Cl. Auctor p. 33.
in hoc libello perstringit, anasarcam, ascitem et
tympanitem. De singulis pauca momenta repe-
tamus. Perhibet Cl. Auctor, anasarcam cum febri
deconuentam, in illaque parum deprehendi yrinæ
profluuum: quod vtrumque iudicio, nostro, in genero
non valet. Quis nescit, omnem in anasarca non
nro abesse febrim, atque in ea morbi huius specie,
qua a refrigerio et transpiratione suppressa ortum
sunt, yrinam fundi copia naturali? Studiose quo-
que distinguit Auctor anasarcam ab oedemate et
characterem distinctiuum ponit in eo, quod, mu-
tato corporis situ, oedema nec augeatur, nec mi-
natur; id vero in anasarca obseruetur; praeterea
anasarca alias habeat cauñas ac oedema. Porro ana-
sarcam separat a cachexia, affirmatque, in infantili p. 37.
estate constitutos cachexiae, in adulta vero anasarcae
esse obnoxios: sic puellas menstruales anasarca et
sundum hunc fluxum expertas tantummodo cachexia
laborare posse. In curatione anasarcae praemittit p. 49.
lene medicamen aluum soluens, deinde vomitum
sua.

suadet, vt compressione ac concussione hepatis reliquorumque intestinorum omne stagnans et obstruitur. Etum conteratur comminuaturque, sanguis in eum sum velociorem cieatur atque ex-secretionesque

p. 57. adiuventur. Incisionem cutis proxime talum, aquas educendas, profundam quidem, sed minima et unicam fieri, praecepit, quo praeceps humoris effluxus, qui nocet, et sphacelus praecepsatur. Balneis siccis antiquorum omnem abnegat utilitatem.

p. 73. Symptomatibus ascitis a plurimis annumeratur tussis, quam vero saepissime absesse, nisi scirrho affectum sit hepar, obseruavit. Infantes, pueros, puellasque, quae nondum in menstruis sunt, ab ascitis

p. 83. liberos praedicat. Inter cauissas ascitae refert sanguinis profluvia qualiacunque retenta, febres et continuas et intermittentes suppressas, frigidum potum aestuanti corpori infusum, exanthemata chronica p. 120. repressa. In paracentesi, quam non diu differre suadet, ne, longa intestinorum maceratione, illorum robur magis infringatur, repentinam mortem, quam obseruatam fuisse ex obseruationum collectionibus constat, diaphragmati, pondere hepatis annexi illi co deorsum tracto, sanguinique, in aortam a compressione nunc liberatam, nimia vehementia irruenti et caput tendenti adscribit.

p. 137. In tympanite a febre suppressa, per cantharides externe applicatas illam reuocare materiaeque morbosae exitum parare studet. Aerem in tympanite

p. 133. ut plurimum intestinis contineri, raro extra ea in peritoneo, sectiones docuere. Ad rariores itaque pertinet casus, quod se vidisse memorat Auctor, cum post febres acutas et post morbum a cute retroplenum, nonnulli aegroti aerem inter ipsas tunicas intestinorum habuerunt, ita, ut eae inflatae et a se inuicem sepa-

parte fuerint, exterioresque tunicae intestini
ab aere deorsum pressae, bursam effecerint ani-
prolapsum retulerint. Frequenter quidem hi
deponunt aluum, sed praeter quam quod
abdominis volumen imminueretur.

XVII.

MORGHEUERMANN, der ArzneyGelahr-
beit Doctors und der Anatomie Prosecutors
bey der Akademie zu Coppenhagen, Physi-
ologie. Erster Theil, Coppenhagen und
Leipzig, bey Friedr. Christ. Pelt, 1751. 8.
1 Alph. 18 pl. tab. aen. 5. Zweyter Theil,
ebend. 1752. 2 Alph. 20 pl. tab. aen. 10.
Dritter Theil, ebend. 1753. 2 Alph. 10 pl.
tab. aen. 4. Vierter und letzter Theil, eb.
1755. 1 Alph. 18 pl. tab. aen. 4.

h. e.

MORGII HEUERMANNI, M. D. Physiolo-
gia, Pars I. II. III. IV.

Cum pro muneri ratione a Cl. huius libri Au-
dore, non solum fabrica partium corporis hu-
mani, sed et earundem usus explicandus esset, is-
que videret, librum, ex quo sufficiens physiologiae
cognitioni hauriri posset, germanica lingua conscri-
psum adhuc desiderari; laudabili sane consilio hoc
opus in se ita suscepit, ut usum partium non modo
explicaret, sed et figurae, situs et fabricae earum
descriptionem anatomicam semper singulis physiolo-
gicae tractationibus praemitteret. Eo autem modo
hic in re versatus est, ut huncce laborem non sp-
^{Suppl. I.} lum

lum lectoribus, qui tantum libris, vernacula
 scriptis, vti possunt, sed et aliis haud plane
 tum fore, persuasum nobis sit. Ordine enim
 apto, quae Cl. HEUERMANNUS ex optimis scriptis
 collegit, ab eo recensentur, et hinc inde pr
 obseruationes et cogitationes adduntur.
 quidem in primis in prioribus huius operis
 nibus varia, quae aliqua forte reprehensione
 videri possent, cum et res quaedam minus
 propositae, et autorum nomina maxime
 erupta sint. Studuit tamen, de hisce et si
 erroribus monitus, Cl. Auctor in posteriorib
 minibus talia vitare et emendare, ita vt, q
 stant, facile in noua quadam editione corrigi
 Quae cum ita sint, silentio hosce errores pr
 melius esse duximus, quam, cum plurimi co
 cile in oculos incurvant, multi typographi
 corte irrepserint, nimis studiose et acriter
 colligere et castigare. Continentur autem
 in huius operis volumine vitales; in altero
 lium actionum nostri corporis maxima pars;
 reliqua pars harum actionum; cui in eodem vo
 subiungitur doctrina de naturalibus functionibus
 vero in quarto demum absolvitur et seruata
 tractationem finiunt. Agit itaque Noster vo
 primo, introductione de physiologia et corpori
 no in vniuersum praemissa, de solidis fluidisque
 bus et principiis corporis nostri, de vita et a
 eiusdem in vniuersum, de arteriis et venis, circu
 sanguinis, corde et partibus, quae ad illud per
 motu sanguinis per cor, motu cordis, arteriarum
 venarum, huiusque progressi motus effectu
 sanguinis natura, glandulis, secrezione, pulmo
 respiratione et visu ex ea in vniuersum corp
 bundante, decem et septem capitibus. In sec
 de larynge, voce et loquela, actionibus

in uno coniunctis, ut risu, tussi etc. de cerebre
in visu, sensibus in vniuersum, de tactu, inter-
ius corporis et perspiratione, gustu, odore,
et visu a capite decimo octauo ad vicesimum
exponitur. In tertio historia sensuum interno-
motus muscularis, somni, famis et sitis,
secretionis, secretionis, salivae, deglutitionis,
ventriculi, intestinorum, omenti, hepatis
pancreatis, vasorum tandem lacteorum et
thoracici, ad caput usque quadragesimum
traditur; tandem volumine quarto a capite
angefimo secundo, ad quadragesimum octauo
usque, nutritionis, secretionis urinae eiusque
historia continetur; deinde doctrina, de
ratione et organis genitalibus utriusque sexus,
ceptione, grauiditate, partu declaratur, vi-
tis loco differentiae inter hominem natum et
animatum indicantur. Quo vero nostram de hu-
mora utilitate superius propositam sententiam
modo firmiorem reddamus, liceat nobis
opere quasdam obseruationes et adno-
tis colligere, quae praecipue nostra attentione
in hoc perlegendo nobis visae fuerunt;
negare non possumus, nos de veritate non
sententiarum a Cl. HEUERMANNO proposi-
tio quodammodo adhuc dubitare.

MILLRI de cellulosa fabrica membranae senten- T. I.
tius obseruationibus hic confirmatur. A p. 43.
non solum color et odor partium corpo- p. 62.
ri, sed et sapor, quem plerique a sale ori-
prouenit. Quando enim sudoris materia,
examinatur, horum humorum odor et sa-
pore eo fortior esse deprehenditur, quo ma-
thogisti copia in iis continetur. Sal nostri cor- p. 66.
nec acidum, nec alcalinum, fixum aut volatile
est, sed terra est solubilis, quae, quia sali ac-
cedit,

cedit, tal dici potest. Hoc vero sal nullum
rem habet, nec volatile est, sed medium
inter fixam et volatilem naturam occupat,
temque et volatilitatem reliquis principiis
etum adquirit, quapropter inter corporis naturam

p. 56. cipia nullo modo referri potest. Inter illas
aether numeratur, qui ex aere respiratione
adeo ad vitam necessariae recipitur, cuiusque
praestantia est, ut forte hanc ob causam
vivorum animalium rapinis viventia, tam
gaudeant, lacque ex vberibus acceptum magis
p. 73. in vas expressum nutriat. Ossa calcinata ob-
missa indurescunt iterum, non vero ab oleo
partibus terreis oleo immixtis et ossium
p. 202. applicatis. Subito oppressi pericardium hy-
obtectum erat, adeo acre serum continentem
guttula oculo adstantis illapsa maximos dolores
p. 210. ceret. Canis, corde excisso, adhuc per aliquod
p. 219. ambulauit. Fibras cordis musculosas ex pro-
obseruationibus Cl. Auctor describit. Nervis
p. 300. ligatis animalia breui post moriuntur. Ramo
vno paris vagi ligato palpitationes cordis ostendit
vtroque ligato cordis motus supprimebatur
dammodo et animal intra tres dies peribat
costali in collo discesso, mors intra tres ve-
p. 303. tuor horas secuta fuit. Aere in ductum
cum inflato, aut sanguine ex causa vena in cor-
so, cor in cadavere hominis, ante quatuor ve-
que dies mortui, ad pulsus aliquos efficiendos
batur. Verum articulum mobilem Nostre
mediam et superiorem sterni partem oblitera-
T. II. Duram matrem nervis carere et sensu destituta
p. 201. priae obseruationes et tentamina, non solum in
p. 212. malibus, sed et in homine, in quo, aliqua ossa humeri
parte ablata, dura mater nudata erat, instituta
p. 206. HEUERMANNUM docuerunt. Canalis infundibulum

unum obtinet, sed solidus est et medullaris: vero glandula ab aliarum glandularum na-
 moidit. Durae matris vasa lymphatica in sub-
 apparuerunt Nostro. Idem processum quo-
 quendam ventriculorum cerebri superiorum eo
 cerebri vidit, quo cornu superius cum inferiore
 superiore coniungitur; protendebatur ad tha-
 mesque nervorum opticorum. Lobus cerebri
 ab abscessu exesus a Nostro deprehensus fuit,
 aduere puellae, vehementissimis capitis dolori-
 conuulsionibus vexatae. Corpus reticulare p. 460.
 MUSCULI in vola manus et planta pedis aethio-
 num colorem obtinet. In maniaci aduere T. III.
 falciformis ossescens variaeque in eo excre- p. 14.
 obseruatae fuerunt. Musculorum vasa p. 69,
 lymphatica in lingua, nec non ad latus sartorii et
 manici Cl. Auctor vidit. Tendinum sensibili- p. 79.
 nullam esse propria experimenta eum docue-
 nt. Conuulsiones iis laefis ortae ab effuso et
 humore, acriore reddito, et nerueas vicinas
 arrodente, proueniunt. Arteria ad muscu- p. 98.
 llae ligata, motum illius non statim, sed post
 horas, gangraena accedente, Noster perire vi-
 Glissonianum experimentum repetens, cor- p. 113.
 in aquam immisso moto, aquam potius subfi-
 quam adscendere obseruavit. Qui arsenicum p. 211.
 scrupulo uno opii sumto seruatus fuit. In p. 239.
 non a stagnatione sanguinis in pulmonibus
 Primo enim non probabile est, a sola stasi
 sanguinis nos ad omnem motum exercendum plane
 aptos fieri. Deinde, origine incubi ab obstru-
 tione pulmonis deducta, sequeretur, eos, qui inflam-
 matione aut scirrho huius visceris laborant, saepi-
 sime hoc malum pati. Credit itaque, oriri incubum
 a congestione humorum in cauum ventriculi quarti
 vasa medullae oblongatae, atque pressione ner-
 vosa

uerum fibrarum inde orta. Stasis in pulmone et respirandi difficultatem ad symptomata morbi pertinere, non vero eiusdem causa.

Adnotat, se nunquam audiuisse, quendam

p.340. tatis tempora hoc malo obnoxium fuisse, chemice examinata nullum salis vestigium.

Etiore vero ignis grauus aliquis portio,

p.455. scens est, obtinetur. In foetu semel in tum viscerum, et hepar in sinistro, venae

p.579. lienem in dextro latere positum reperte.

p.675. lactea in duodeno et colo transuerso, in foetu nulla lymphatica.

p.709. ueribus vidi. Ex foetus mortui in lucis domine, hepar, ventriculus et colo par-

p.735. bant. Venae portarum sanguinem chemicauit, et in vnciis eius duodecim, e cane

uem aquae, olei empypreumatici vnciam

pitisque mortui vnciam vnam semis olei

quo ultimo drachma semis salis alcalini

ueniebatur. Sanguis venae splenicae mag-

piam aquae, minorem olei dabat. In

vnciis sanguinis venae cause, vnciae deco-

aquae, scrupulus vero semis olei empypreum-

continebatur. Sanguini arteriae aortae

p.757. aquae copia inest. Vesiculae sellae

marginem hepatis usque accedit, distat v-

p.776. in iunioribus aliquarum linearum spatio.

ciae quinque vel sex in cane intra viginti

p.816. horas secretae fuerunt. Ductum pancreaticum

p.868. terias cera, sed decolore facta, repleuit Auctio-

malibus viuis apertis et calidis adhuc, liquore

tos ex intestinis in vasa lactea impellere posse.

T. IV. peristalticum quodammodo imitatus. Mater-

p. 14. ea ex aere in corpus nostrum respiratione re-

dissectione foeminae, quae per triginta annos

vi lecto affigebatur, musculos extremitatum

se concretos, ossa vero valde fragilia, la-
 tur eorum tenuissimas inuenit. Minime ex- p. 42.
 deficitatis in curatione morborum p. 50.
 cum ne vnicus quidem aegris ex octuagin-
 tis fuerit. Renem dextrum in duos mino- p. 50.
 quorum singulus propria vasa habebat,
 vrete rupto, magna vrinæ copia in cauum p. 114.
 minis effusa, subitæ mortis cauſa fuit. Hy- p. 115.
 renalem, morbum, vt Auctor putat, non-
 scriptum, in cadavere viri quinquaginta an-
 terioris in renem ingressu concreto et vrinosa
 in cellulas distentæ renis effusa, obſeruauit.
 vidit vrina cieclum, similem iis, qui in fa- p. 118.
 comprehenduntur. Mucus, quo vesica obducitur,
 arcte adhaereat, non tamen in densam
 abit. Varios vrethrae morbos describit, p. 163.
 concreta, aut per scirrhosam prostratam
 effa. Animalcula spermatica etiam in aqua, p. 216.
 musculosæ partes aut cutis macerata fuerat,
 phendit. Generationem ex mixtione seminis p. 276.
 et foeminei explicat, semen enim in foeminis
 exiſtere aſſumit. Hermaphroditos duos p. 296.
 vterque tamen eorum ad foemineum ſexum,
 tamen elongata, pertinebat. Vterum vidit p. 424.
 et vere quidem duplē, non ſepto diui-
 nica tamen tantum vagina, duo vero diſtin-
 tificia aderant. In ſinistro eorum foetus, in
 mola erat, singulus tamen vnum tantum
 tubam et ligamentum teres habebat. Vn-
 non a periosteo oriri, probat ex duris illis par- p. 514.
 bus, quibus leonis lingua vſtitur, vnguis per-
 similibus, non tamen a periosteo ortis. Tabu-
 teneae singulis voluminibus annexæ fuerunt,
 aliae variorum auctorum, aliae Nostri ſunt.
 Quæ in ultimo deprehenduntur volumine, reliquæ
 organiores dicimur. Exhibitentur in iis omnibus

bus partim variae corporis partes, partim figurae ad physiologicas doctrinas explicandas actiones datae. In primo duorum monstrorum cerebri constitutorum figurae inter reliquos membris. Videtur tamen cerebri compaginem in his potius in bo destructam esse, quam a prima formatione destru-

XVIII.

Hygiene dogmatico-practica, rationem conseruandae sanitatis corporis humani cum variis artis medicae supplementis ita exponens, a lectoribus quibusuis utiliter inseruire. Francofurti et Lipsiae, 1757. 4. apud h. Frid. Gaum. Alph. 2. pl. 11.

Ex tribus capitibus liber hicce componitur: primum, quod in septem sectiones diuidit, de anima hominis et corpore agit; hinc primo de animae existentia, origine et dotibus, posthac de corpore, principiis eius, externis internisque partibus eiusdemque natura, demum de vita et morte, sanitate et morbo. Auctor *Anonymous* differit. Secundum, quod non naturales res pertractat, caput et tredecim sectionibus constat. Multus hic in expoundendis istis rebus est Auctor: sic enim aeris qualitates, usus et noxae exponuntur, insimulque astillae indicantur, quibus damna ex male constituto res auerti corrigique possint. His expositis, cibi potius qualitates examinantur, cibandi ordo, horas et tempus indicantur, salubritas eorum, quae sit, explicatur insimulque de diuersa vietus ratione, rite. Qua temperamenti, virium roboris, vita et status anni temporis differitur. Cibum excipiunt potius genera, quae secundum salubritatem et insalubritatem, differentiam variasque species ita considerantur,

ut utilitas inde et noxae hisque medentia auxilia
adstant. Porro de motu et quiete agitur, utpote
adserimis sanitatis praesidiis, si recte et moderate
adstant, noxiis vero reputandis, si modum ex-
adstant. Eadem tandem ratione somnus et vigilia,
adserenda et retinenda, denique animi pathemata
adplacentur. Ultimum caput prophylaxin medicam
sit, et de purgatione per emetica, purgantia et ve-
nafactionem agit, eorumque utilitatem et noxam
exponit. Postea aquarum Sedlizensium et Seltera-
num salubritas et usus traduntur, insimulque mo-
bi, his utendi, et tempus debitumque diaetae re-
gion, durante fontis usu, obseruandum declaratur.
Hic succedit purgationis per balnea et thermas con-
sideratio; ubi de balneorum differentiis, balneandi
hora et tempore, ac tum in balneis frigidis, tum ca-
lidi seu thermis, debito obseruando regimine, mor-
bos symptomatibus et accidentibus, nonnunquam
inlocandi tempore succedentibus remediisque, ea
concurrentibus, agitur. Tandem de purgatione per
fumationem, de eius dotibus eiusque fumigationis
et pulueris usu, virtutibus atque damnis et incom-
modis ex eius abusu differitur. Cunctis his methodis
subnectitur, quae docet, quomodo vita pro-
longari et ad extremum usque senium produci pos-
sit. Tandem Auctor exponit, quomodo res non
necessariae, per quas purgationem per vomitum, al-
bum, sudorem, diuresin, venaelectionem etc. in-
telligi cupit, rite usurpandas sint, ut tanquam va-
lida vitae longae praesidia aestimari queant. Haec
sunt praecipua momenta, quae pertractanda fibi
sumit Noster: ita autem rerum quarumcunque in
hoc opere se habet explicatio, ut non solum veterum
et recentiorum medicorum obseruatis ceu funda-
mentis nitatur, sed et, solidis principiis et rationi-
bus firmata tradatur. In primis autem laudanda est

huius libri perspicuitas aequa et instruendi facilitas, ut Lectores quicunque, medicis minime aptis, fructus decerpere possint. Sic enim in aliis hominis natura minus adhuc cognita est, et facile negotio sufficientem partium humanarum notitiam veramque earundem naturam et usum et usum sibi adsciscere valeant; neque in aliis quibus, hominem nosse, officium est, utilitatem hoc libro depromenda, defutura putetur. Sic enim breibus in memoriam reuocare possunt, quae et ante cognita sibi reddiderunt, quid? quod et in forte occurrent, quae nouae quidem planis non sunt, quae aliis tamen cogitationibus aliisque artem amplificandi modis ansam suppeditare valebunt. Vi autem Lectores nostri de methodo, qua in appendicibus rebus diaeteticis Noster usus est, catione fiant, speciminis loco eorum tantum summam, quae de vinis Noster habet, communicare licebit.

p.191. Vinorum principia in spiritu inflammabili phlegmate, sale acido tartareo, sulphure et siccitate quasdam plus minus dulci et oleosa paulo viscida consistunt. Ab horum principiorum diversa mixtione vel ab huius alteriusue principii eminentia ortum dicit vinorum differentia, imo et vini honestas bonitati principiorum debitaeque eorum misioni adscribenda est. Quando itaque unum principiorum excedit, vini mixtio et temperies tollitur, minus temperatum autem noxiun fere reputandum est. Sic vinum, spiritu seu elemento inflammabili turgens, si frequentius usurpetur, sanguinis humorum motus praeter naturales concitat, corpus colescit, exsiccat, in genere omnes actiones totiusque corpus turbat, haemorrhagias, febres acutae, morbosque spasmodico-convulsivos inducit. Si phlegmate et elemento acido tartareo excedat, sanguis

et humores inspissat eorumque motus et
visus atest, inde febribus intermittentibus, ma-
joribus hypochondriaco, calculo, hydropi etc. originem
habet. Si sulphure abundant, ut sic dicta vina
poterat esse solent, talia neruos in primis male
afficit, humoribus acrimoniam inducunt, motus
vitalis sufflaminant, corporis functiones de-
bilitant, hinc capitis dolores, arthritidem, con-
vulsiones, colicam, apoplexiā etc. producunt. Si
vino dulci et oleosa substantia locuples est,
hinc, siue, moderate potum, valetudini et oecono-
mia animali mirum in modum prodest.

In definiendis vini salubrioris notis ad solum p. 195.
vino attendendum esse. Noster cupit, hincque
ruralium, sublime et montanum, saxeum et are-
atum, ex scissili lapide constans, cui sol suis fauet
natis, infra vero et in pede viniferi montis flumina
pasterfluunt, quorum rore vites irrorantur, ad
producenda vina aptum natum esse, autumat, atque
vino inde producēta odoris fragrantia, saporis pene-
tratione, crystallina claritate et aureo vel purpureo
colore sese manifestare, hisque signis bonitatem co-
gnosci, afferit.

Generali vinorum consideratione exhibita, vina p. 197.
in specie pertractat, et in primis ad Hispanica, Galli-
ca, Hungarica et selectiora Germaniae respicit. Sic
inter Hispanica ea, quae Granata, Andalusia et Va-
lentia proferunt, ob principium inflammabile spiri-
tuosum et substantiam oleosam laudat eaque imbe-
cillibus, senibus, melancholicis, hypochondriacis,
literatis et stomacho languentibus conducere, dicit.
Eandem sententiam de vinis Canariensis fert. In-
ter Italica vina id, quod lachryma Christi seu vi-
num virginatum nuncupatur, ob saporis gratiam et
odoris penetrationem reliquis palmam praeripere
atque ob spiritum et subtile sulphur cum blando
acore.

acore temperatum se commendans, humerosos, lentos, tenaces resoluere et fluidos, partium solidarum et fluidorum motu adiungere, fibras et neruos firmare, ostendit. Observantes simili elogio donat Surrentinum, atque in tanta dulcedine mulcere perhibet, ut non in innumeri vini potatores, iis delectati, insuffocati fuerint. Albanica vero benignissima, mira leuitate excellere et ob spirituolum pumum, cum subtiliore tartaro temperatum, subtem potum et medicamentum largiri, idque immis calefacere, confortare, caput, ventriculum vires recreare, asserit. Vinum, quod Romana quodque de monte Balsano nomen habet, panacea mereri, huicque Vernaconse, Marcomanni, Prosecente proxime accedere et fluida, in primis spissiora et viscida, resoluere, corporis solidarum robustarum vires restaurare, digestionem adiuuare et corporis animalis actiones tueri affirmat. Inter Gallie vina vinum Campinac, Burgundicum, Frontinum et Muscatinum, ob eminentis principum spirituolum inflammabile, excellere, eaque ob vim calefacientem, humores spissiores attenuantem, spiritumque vires augentem, tonumque solidorum promoventem sese commendare, autumat. Inter omnium, quae e remotis terris aduertuntur vina, Hungarica et in primis Tockauieae principitatum, et imbecilles et ventriculo languentes, valetarios, senes, melancholicos, hypochondriacos, iteratos, arthriticos, podagricos, paralyticos, morbis resurgentibus egregie adiuuare, notata.

Ab his ad Germaniae vissa transit et primo in Austrisca considerat, eaque spiritu, sulphure et stantia tartarea plus minus acida constare, hinc ventriculo subuenire, digestioni opitulari, partem corporis blande stimulando roborare, causas.

ut etusmodi vino literatis, hypochondriacis, cal-
cina et podagricis mercandum esse, innuit. His
nam quidem accedere Tyrolensia, minime tamen
corum donata esse et, cum solito plus ful-
ta sint, sanguinem et humores acres reddere,
hypochondriacos, podagricos, vitam sedentia-
m viventes etc. offendere posse, asserit. Vinis
misanis spiritum et principium plus minus sulphur-
um, cum acido tartareo mixtum, inesse, hinc ea,
admodum in primis hausta, aut aquis saturata, di-
stilli et chylificationi succurrere, humores visci-
li et tenaces resoluere, partes solidas roborare,
aque cruda et excrementitia digerere, digesta su-
mum per aluum et vrinam euacuare, eaque, quo-
niam tamen agentibus, hypochondriacis et quo-
modo lacessit segnities, minus conuenire, docet;
que ob analogiam Alsatiae vina adnumerari posse,
que rerum praecipue et vesicae morbis succur-
re, autumat. Mosellana minus sulphureae et
acido-tartareae substantiae in sinu souere sive que
copioiore tartareo-nitroso donata, prae rhenanis
miore temperie instructa esse, hinc corpus calefa-
re, humores viscidos resoluere et fluxiles red-
dere et per aluum et vrinam e corpore eliminare
aque languentibus, hypochondriacis, senibus,
convalescentibus, podagricis et minuto vrinae fluxu
e calculo laborantibus conducere, asserit. His
Necarina similia esse, saporis tamen gratia et suau-
tate antecellere magisque temperata omnibus qui-
buscunque fere naturis, imo et ad ipsam phthisin-
icamentibus et in primis calculofis conuenire, no-
nat. Acroniana tandem, licet plurimque flocci-
pendantur, plures tamen annos consecuta, ob prin-
cipium spirituosum cum elemento tartareo-nitroso
aliis Germanias vinis nequaquam cedere, ^{in quo} merito

merito equiparanda et debilibus, hypochondriacis, literatis et calculosis commendanda esse, Noster persuasum habet.

p.209. Vinorum contemplatione ad finem pendulam vsu eorum rectoque usurpandi modo differit, nonrumque vinum medicamentum, nec alimentum, sed hinc in potum quotidianum et ordinarium admodum non posse, ostendit. Merum enim vinum naturalem appetitum deicere, difficillime a ventricis coqui, hinc a vino ventriculum eiusque concomitanti vim laedi, chyli distributionem prohibet, nonrumque vinum literatis in primis officere, non senibus salutare esse, neque lac senum salutare, reti, longae uitae limites ponere, temeritatem et ebrietatem inducere et non corpori solum innumeras, sed et animae, acgritudines affert, hinc vina, quotidie usurpanda, aquis diluenda siveque dilata inter fortiora et validiora tuenda sanitatis praeservare locum promereri, ratione non solum, sed et ratiōne et experientia aliorum sustulcire, Noster allaborans

XIX.

10 ANNIS MICHAELIS GALLO, Sicut Athicensis, Philosophiae ac Medicinae Doctoris, Equitisque Aurati, ac Comitis Patauiensis opuscula medico-practica sub auspiciis Illustr. Viri, IO. BAPTISTAE MORGAGNI Medicinae ac Philosophiae Doctoris, Academicaeque Facultatis in Patauina Vniuersitatis Professoris Eximii. Romae: typis locorum Zempel. 1752. 4. plag. 4°.

E^{ius} numero neglegtorum a nobis in his Commissariis librorum in praesenti deponimus libri

in hunc, non quidem ob eius praestantiam et
dam, sed ob lectores, ne ii, quod nobis contigit,
acciso hoc libelli indice decepti, plus, ac in eo
superperti, sibi promittant. Complectuntur
unum haec opuscula tres tantummodo casus medi-
ci, attentione quidem non indignos, tanti tamen
estimandos, ut superbientes opusculorum in-
spiratione orbi offerantur medico. Quod ut eo lu-
cilius appareat et ne nos male de hoc libello at-
que iuste sentire videamur, succinctam harum
dissertationum summam reddamus.

In prima obseruatione immanis affectio hysteri- p. 7.
naturatur. Foemina 40 annorum, temperamenti
segnatici, sterilis, ex longo tempore de somno-
niis, cephalgia, ciborum fastidio eorumque
sacio sapore atque animi torpore fuerat con-
victa. Accedebat deinde dolor abdominis ac ten-
tis, praecordiorum angor difficilisque respiratio.
Hec symptomata denique post duos et viginti men-
sibus angebantur sudoribus nocturnis et sensu formi-
tationis sub cute, acerbo dolore cultri quasi secan-
ti in renibus, dolore coxarum arcus ad instar ten-
trum. Pedes quoque oedemate tumebant. In
noctem huius mali varii medici exhibuerant aquam
viridium, hystericam **Q U E R C E T**: oleum
mygdalarum dulcium, laudanum liquidum **S V-**
E X H A M I, pillulas de cynoglossa, sed omnia
huc sinistro effectu. Applicabantur postea vesica-
toria, et cum haec quoque nullum afferrent leua-
men, lac asinimum suadebatur. Tandem vero Cl.
Angori, quod qualibet vespera symptomata animad-
viceret aucta, suboriebatur suspicio occultae forte-
ris venereae, et, licet aegra cognatique rem nega-
rent vel nescirent, ipsi tamen octo mercurii dulcis
puna, eaque tam felici quidem euentu propinaban-
tur, ut post unicam hanc dosin aegra ad quatuor dies
ingens

ingens perciperet leuamen. Hanc dosin deinde pharmacopola quidam, audax et ruditus rerum medicorum, auxerat ad duas circiter drachmas. Quod si eto parum abfuerat, quin aegrotam miserrimam cidasset morte; suboriebatur enim tam repente et tanta saliuatio, ut tumefactis omnibus collis, hy- ciumque glandulis, certo strangulata fuisset semper nisi Auctor ex artis lege cito succurrisset. Hanc terim ex inficitia pharmacopolae accedentibus mali sublatis, aegrota et a pristino liberata fuit mala.

p. 22. Altero casu de morte puerae, ut falso nomine ab herba mercuriali exponitur. Ad alui sequitur virgo, 21 annorum, consilio aniculae, fasciculum herbae mercurialis illotae in fartagine cum addidit saccharique magna copia frixum vespere comedens deinde cubitum iuerat atque per quinque horas tranquille dormiuerat, postea vero expungens praegresso per breue tempus ventriculi dolor omnia in eo contenta vomitu reddiderat, quoque sapor amarus, color luteus. Ingesta medicamenta nihil in solamen agrotae valebant; stranguria quippe sudor frigidus, frequens pulsus absentia et luxuriae appropinquantem praenuntiabant mortem quam protinus accedebat. In superstite alio herbae falso culto multas latuisse cantharides detectum fuit.

p. 28. In tertia obseruatione, qua affectio asthenes conuulsio hysterica depingitur, symptomata huius morbo solemnia methodusque ei medendi adhibentur. Causam huius morbi ponit angustam et acutam elementorum sanguinem compunctionum figuram, ex qua dolor et spasmus.

XX.

methodus foliorum seu plantae florae Monsp.
Quae si xulta soliorum ordinem, ad iuuandam
poterum cognitionem, digestae. Auctore
DE SAVAGES, Reg. Consiliar. ac.
Medic. in Vniuersitate Monspeliensi Medi-
ci Profess. Reg. Societ. Reg. Scient. Lon-
dicensis, Monspeliensis, Vpsaliensis et Aca-
dem. Suecicae Socio, a la Haye, 1751. 8.
pag. 343. absque praefatione tab. aen. 1.

num ab eo, quo vegetabilium facta est perscrutatio, tempore multae et vix superandae dif-
fultes enascerentur, ex characterum defectu,
in plantae inter se distinguantur, hoc, quo vi-
a seculo plurium versata est solertia, in eruen-
tibus, quae naturales sint et ad methodi con-
ditionem pertineant. In eo conueniunt autem
tunc sere omnes, floris fructusque partes notas
ingerere optimas et maxime distinctas. Cl. Au-
tor vero eadem tentauit in characteribus, ex foliis
suum, sed, quod eos ad genera constituenda
sufficere perspiciebat, ad species distinguendas
non apte adplicari posse vidit, quo hac po-
tum methodo ad sua genera referri queant.
Ita haec iam cognita sit principibus in hac arte
sunt, nos tamen eius mentionem, et si serius, fa-
ciendam esse credidimus, quod Cl. Auctoris librum
magis ubique, ut decet, cognitum esse obseruaueri-
mus. Inscribitur illi magno LINNAEO, qui folio-
rum historiam longe reddidit antecessoribus suis per-
ficiorem, suaeque methodi, gallico idiomate ex-
planationem adiunxit Cl. Auctor. Reducuntur autem
plantae ad classes vndeциm, foliorumque figu-
ra singulari tabula aenea proponuntur.

Classis itaque *prima* continet *Aphyllas*, seu quae *folia* non habent. Ex his *aliae* *plane* *foliis* *deficiuntur*, *aliae* *squamis* *obtinent*, *aliquando* *coloratas*, *aliae* *succulentae* *articulos* *carnosos* *ostendunt*; *aliae* *folia* *caulibus* *simillima* *habent*, *aliae* *erigentes* *mentis* *constant*. Hae *conditions* *formandissimis* *nibus* *inseruiunt*, *quorum* *itaque* *quinque* *recentur*. Nempe, 1) *aphyllae fungosae* *iusque* *aperte*; 2) *squamis vestitae floriferae*; 3) *aizoideae articulatae* *foliis* *crassis carnosis*; 4) *iunceae et filiformes* *vel* *lineolatae*; 5) *anomalae filiformes et lithophytae*.

Post *secunda* *classis* *sistit* *cespitositas* *seu* *aphyllae* *caules* *foliis* *radicalibus*, *in* *quibus* *folia* *semper* *simplicia* *sunt* *vel* *dissecta*, *nunquam* *composita*, *et* *radici* *adhaerent*. Huius *classis* *decem* *ordinis* *censem* *entur*: 1) *foliis oblongis apice angustiori rotato* *vel* *obtuso*; 2) *foliis spatulatis* *seu* *apice dilatatis* *obtusis*; 3) *foliis virinque acutis* *seu* *lanceolatis*; 4) *foliis ensiformibus non vaginantibus*. Haec sunt *verna*, *vel* *disticha* *plana*, *vel* *linearia* *subulata* *mitia*, *vel* *carinata*; 5) *foliis ensiformibus vaginatis* *et* *radice* *decurrentibus*. Haec *denuo* *in carinata*, *nifolia*, *foliis* *caulem* *vaginantibus*; *et* *graminibus* *secedunt*: 6) *cespitosiae anomala* *angustifoliae*, *quorum* *folia* *vel* *linearia* *vel* *basi* *incisa* *sunt*; 7) *anomala* *foliis* *ouatis* *aut* *breuiter* *lanceolatis*, *virinque* *angustis*; 8) *latifoliae* *foliis* *cordatis*, *vel* *sagittatis*; 9) *tundifoliae*, *quae* *instruuntur* *aut* *foliis* *peltatis* *et* *basi* *bifidis*, *aut* *reniformi*-*cordatis*, *aut* *scapo* *squamoso*; 10) *dissectae*, *quae* *lichenes* *et* *algas* *componuntur*.

P. 32. In *tertiam* *classem* *reponuntur* *plantae angustifoliae*. Notae sunt, *quod* *folia* *habeant* *sparsius* *ordine*, *eaque* *simplicia*, *nec* *dissecta*, *quorum* *titudo* *maxima* *tertia* *est* *longitudinis* *pars*. *Subdividuntur* *ex* *foliorum* *forma*, *ex* *cotyledonum* *num*

erorum natura, sequenti modo in quinque ordinem: 1) angustifolite, muscosae, minimae, cryptogamiae; 2) gramineae, quarum aliae sunt digyna simplicia, aliae composita, aliae diclinia seu monica; 3) ensifolite, cibis foliosis nodosis monocotyledones. In his quinque ordinibus folia sunt aut plana, erecta, longa, aut oblonga, lanceolato-ovalia, aut carinata vel angulosa. Tamen et hic euitari anomaliae non possunt, quare illud. Auctor simul, quae ex antecedentibus classibus non referri debeant plantae, simul monet; 4) dicotyledones foliis linearibus seu linea geometrica non latioribus. Tunc obseruantur folia fasciculata, angustiflora, vel imbricata, seu densissima non fasciculata, fruticosis in plantis, vel plantae sunt herbaceae, foliis folio; 5) dicotyledones, linifoliae seu foliis linearibus acutis caule proprio vel linea geometrica latioribus. Subdistinguuntur huc pertinentes plantae in herbaceas, fruticosas et subfruticosas, foliis sublanceolatis, et herbaceas foliis sublanceolatis, floribus monopetalis, porro in herbaceas foliis oblongis floribus apetalis, in angustifolias cruciformes seu foliis tetrapetalis, tetrady namis fructibus siliculosis, deinde fructibus siliquo sis, nec non in angustifolias foliis oblongis floribus rosaceis polypetalis, in eas floribus tetrapetalis cruciformibus, foliis plexicaulibus vel sagittatis, quae vulgo *Gaffiso* audiunt: in angustifolias floribus compositis foliis, foliis latiusculis, floribus compositis sefoliulosis, et floribus compositis radiatis.

Quartam itaque classem his oppositae occupant p. 89.
 plantae latifoliae, foliis simplicibus sparvis fine ordine. Discrepant a prioribus in eo, quod longitudo distinctionis excedat triplum latitudinis maxima. Am-
 plius admodum earum familia iterum quinque diuer-
 sas ordines facit: 1) plantae latifoliae muscosae, foliis
 variis, minimis; 2) latifoliae sublanceolatis vel

apice et basi angustioribus foliis. In his foliis pa-
sunt, vel mediocria; 3) *latifoliae* foliis ouato-
triangularibus, et quidem folia incisa vel crenata
non incisa, aut imo ouato-lanceolata, summa
gusta, mediocria in herbaceis, neruosa glabra, no-
neruosa raro glabra, inueniuntur; 4) *latifoliae* foliis
subcordatis vel *cordato*-*subrotundis*. Plantas huic
referendae sunt fruticosae, herbaceae, foliis cordatis
subrotundis et angulosis. *Latifoliae* foliis obvius
ouatis vel brevibus spatulatis, fruticosae foliis cor-
datis; herbaceae, foliis cordatis saepe sessilibus;
latifoliae foliis hastatis vel sagittatis, quae ad basim
gulosa sunt, non subrotunda, unde a cordatis dis-
pant.

p. 122. Ab his in *quinta classe* ad *plantas aduersifolias* re-
cedit Noster, quarum folia simplicia sibi opponuntur, alii coniugata vocant, pinnata tamen hic ex-
cluduntur. Ordines a floribus desumuntur, qui
completi vel incompleti sunt; imperfectio autem
ab inuolucris eorundemque defectu desumitur: in
numero septem: 1) *aduersifoliae* floribus incom-
pletis saepius apetalis, harum folia angusta vel lata sunt;
2) floribus monopetalis regularibus, itidem vel angusta
vel latis foliis et ex his quaedam fruticolae; 3) floribus
monopetalo anomalo angiospermae; 4) monopetalae li-
biatae seu gymnotetraspermae. A prioribus dif-
guuntur, seminibus quatuor nudis, in fundo caly-
cis reconditis. Folia angusta, minus angusta et
differentias pariunt; 5) polypetalae regulares; 6) po-
lypetalae anomalae, 7) discoideae seu floribus complicitis
iisdemque vel flosculosis, vel radiatis.

Sequuntur in *classe sexta* *verticillatae*, aliis stel-
tae vel radiatae, quarum folia in vna zona caule
ambiant, eademque vel simplicia, vel composta.
Ordines quinque iterum-ex floribus depropin-
quatis: 1) floribus incompletis, herbaceae foliis vel simple-
bus

partibus vel compositis; 2) *floribus monopetalis regularibus*, foliis simplicibus, caulis herbaceis; 3) *herbaceae floribus monopetalis anomalis*, 4) *herbaceae polypetalae*; 5) *fruticosae*.

Has excipiunt in *septima classe plantae digitatae*, p. 171.

Digitatae folia ex pluribus componuntur, sed sic, ut in eodem plano constituantur. Numerus colorum differentias facit et floris indoles, quare inde ordines constituantur. 1) *Digitatae flore completo*, quae foliola habent, vel simplicia plurimae, vel terna, vel composita seu subdiuisa, 2) *flore monopetalo regulari*, in quibus foliola ternata seu foliolata; vel ternata ac quinata et multipartita, vel trifoliata occurunt; 3) *flore monopetalo anomalo*, foliolis triphyllis, polyphyllis; 4) *flore polypetalo regulari*, et quidem bifoliae, seu foliis binis, quis quinatis pluribusue, foliolis pluribus compotis seu subdiuisis; 5) *flore polypetalo anomalo*, inter aliae trifoliae leguminosae, cum stipulis, sine stipulis, aliae digitatae bifoliae, leguminosae, aliae digitatae foliolis subdiuisis, floribus polypetalis anomalis sunt; 6) *floribus compositis*, iisque vel flosculo-vel radiatis.

In *classe octaua exponuntur palmatae plantae*: di- p. 196.

Exceptant autem hae a digitatis in eo, quod segmenta lororum proprio careant petiolo, nerui autem ex petiolo radiatim in discum lobatum dimittantur. Ordines sex secundum corollae naturam disponuntur. Complectitur 1) *apetalas*, easque herbaceas vel fruticosas: 2) *floribus monopetalis regularibus*, quae iterum sunt aut herbaceae cucurbitaceae, aut maluaceae corollis monopetalis quinque partitis, aut palmatae trinariae; 3) *flore monopetalo anomalo*; 4) *floribus polypetalis regularibus*, tum herbaceae tum fruticosae; 5) *floribus polypetalis anomalis*, foliolis vel subdiuisis, vel

integris, fructibus leguminosis; 6) *floribus* ~~com~~
tis *floscu'osis*.

p.216. In *classe nona* habentur *plantae pinnatae*,
folia communem rachin vel costam habent, cu
nde foliola petiolata in eodem plano positi
rent, quare facile possunt ab oppositis in
repentibus discerni, quod costae deciduntur
rent. *Pinnatorum* autem foliorum varia sa
sunt. Huc pertinentes plantae in octo ordines
ponuntur, quorum 1) *muscos pinnatos*; 2) *filices* 3)
talas 4) *monopetalas regulares*; 5) *monopetalas*
malas 6) *polypetalas regulares*, *rosaceas*, *trifoli*
tetradynomeas, 7) *polypetalas difformes*, *umb*
ras, non *umbelliferas* nec *papilionaceas*, et
lionaceas; 8) *compositas* *floscu'osas*, *radicu*
gregatas comprehendit.

p.243. Ab his discrepant in *classe decima decomposita*
plantae, in quibus scilicet *folia* constantur ex *foliis*
vel *ramosis* vel *petiolo* *bis* vel *quater* *dinto*
dentibus. *Alata* vocare mauult Cl. *Auctoribus*
folia, quod *alae* *auium* in modum confor
muntur. Sunt autem, si *petioli* *bis* *ramosi* existunt
costae in eodem plano *oppositae* *adhaerent*, *bi*
pinnata si *ter* vel *quater* *ramosi* sunt, *tri-quadrata*
priora. *LINNAEUS* *duplicate-pinnata*, *polypetalis*
supradecomposita nominat. *Ordines* ut in
bus ex *floribus* desumuntur: sunt eorum octo:
1) *filices*, 2) *apetalae*, 3) *floribus monopetalis regulares*
4. 5) *floribus monopetalis anomalis*, 6) *polypetalis*
formibus, *rosaceis* vel *cruciformibus*; 7) *trifolia*
umbelliferis, *foeniculaceis*, vel *foliolis* *menti*
angustis *floribus* *umbelliferis*, vel *foliolis* *labi*
tibus *angustis*, vel *foliolis* *ultimo* *latis*, *lobatis*
pius *incisis*, vel *floribus* *difformibus* *polypetalis*
8) *floribus* *compositis* *foliolis* *angustis*, et *quadratis*
bus *capitatis* et *corymbosis*.

Vtima tandem undecima classis exhibet plantas p. 269.

Ad quam referuntur, quarum folia ut
integra sunt, sed a latere ad neruum me-
sime sepe incisa et quasi lacerata apparent.
menta eorum petiolos non habent, sed lata basi
erent, pinnatifida tunc dicuntur, si vero
mentum superius sit reliquis amplius, folium ly-
cicum ad manubrium ornatae, figuram re-
tus, lyrum, vel si apex cum segmentis lateralibus
vel sagittae formam sistit, hastato vel sagitta-
pinnatifidum appellatur: si laciniae prominentes
curvis terminantur, folium sinuatum faciunt.
huc pertinentes plantae octo comple-
tiones, 1) plantae cryptogamae seu algae et filices,
petalae laciinatae; 3) monopetalae regulares, 4)
petalae non circinatae, circinatae, angiospermae,
ymospermae foliis compositis; 5) polypetalae re-
tus, tetrapetalae cruciformes, polypetalae variae,
compositae flosculofae; 7) semiflosculofae; 8) radiq-
uas ad quas tamen Carlinae, radiis veris carentes,
fari nequeunt.

In appendice omissae quaedam plantae adiiciuntur,
in universum eae, quae Monspeliis occurunt,
quodam apposito distinguuntur. Dolen-
tum autem praeter adnotatos, ad finem libri errores
geographicos, copiosioribus, quibusdam etiam
notius non distinguendis, librum defoedari.

Ex hunc proposita delineatione autem appa-
ratis distinctiones foliorum, ut studiis sibi sub-
ordinatas, ad generum discrimina facienda non suf-
ficiunt, quare Cl. Auctor hunc in finem systemate
lliae III. LINNAEI vtendum esse praecipit, si-
quidem vnius generis plures species frequentissime
foliorum figura discrepant. Quare euenit, ut vna
quandoque planta in diuersis iterum classibus oc-
currat.

currat. Vocabula, botanicis usitata, dofiuntur, tyrones ab iis decipientur. Speramus etiam, recolectam hanc dispositionem in posterum, quae difficilia specierum discrimina facilitare possit, hinc inde aliquas iam animaduersiones facias laetemur.

XXI.

De ossibus mandibularum puerorum septem.
Diss. prior. Auctore IOA. GUDOFR. IAN.
A. M. Med. Baccal. et in Theatro Anat.
Prosect. Respondente ERN. SAM. VI.
Budiss. Lipi. 1751. pl. 5¹. Dissertatio
sterior inaug. eod. Auctore, ibid. eod.
tab. aen. I.

Quamquam nulla anatomise pars, tam com-
 quam quae de ossibus agit, exposita est. In
 omnino adfirmare licet, et in hac quoque plu-
 superesse, quae paulo plenius subtiliusque con-
 possent. In primis videntur iuniorum tum na-
 tum nascendorum ossae partes, et quae in ve-
 cessu temporis sunt mutationes, nondum ade-
 minatae et descriptae esse, quin aliqua us
 niusque declarari queant. Quo igitur ad am-
 dam ossium humanorum cognitionem, suam
 que symbolam conferret Cl. Auctor, quibus hi-
 sertationibus ossa mandibularum puerorum
 nium, quam accuratissime descripta et illus-
 p. 10. dit. Praemisit tractationem de generatione
 in uniuersum, qua praecipuis auctorum de-
 tentiis indicatis, suam quoque addidit. Sane
 niae autem vocabulo, non modo fluidarum
 humani partium in ossas mutationes, sed

lum corundemque per omnem vitae eug-
nitrationem comprehendit. Quae vero de modo,
hunc hunc, Nostro potissimum aridet senten-
tiam a beat. GÜNTZI d' praceptoru suo
impone satetur, haec est: Partes, quae olim ossa p. 17.
sunt, in foetu neque cartilagines neque mem-
branas referunt, sed totum, quod olim osseum fit, ab
hinc callidosum est opus. Hoc in latis fistulosisque
duabus membranis, in aliis, quae tota spongiosa
sunt, tantum membrana ambitur. Hae vero
trinae periosteae sunt, per quae vasa ita profe-
nit, ut in latis ossibus ex utraque membrana ad
fabricae huius cellulose, in caeteris ab ex-
membrana ad interiora tendant. Fiunt vero
exudico, quem arteriolae per periosteum ad-
sentes in has cellulas deponunt, qui vel prote-
molum naturam induit, vel paullatim in os, quie-
tum et aquosioribus particulis resorptis, mutatur.
aut vero, vel ex pluribus ad eum locum perti-
nentibus vasculis, vel certo ordine dispositis, hic
gelatinosus succus exfudat, modo puncta ossia effor-
met modo filamenta retis in modum ducta describit.
Cur vero gelatina talis ad vasa periosteai tantum ad-
dit, non ad alia viscera, nondum patet. Hac
autem sententia proposita adsumta potiora osteoge-
nia phænomena commode explicari posse. C. Au-
tor offendit. Cur scilicet illucia ossa, aut diuer-
sioriū eiusdemque ossis, partes, diuersam ha-
bent duritiam? Cur ossis cuiusdam ossificatio, in
aliquot, iisque certis et determinatis locis, incipiat?
Cur alia ossa crassiora, alia contra tenuiora sint? et
os hic inde tantum, et sensim sensimque cras-
siora sint? vnde ossium diploē proficiscatur? Cur ossa
interiora solidiora, interius rara sint? et cur inter-
ior contra ossium calvariae lamina, extensis den-
sior, magisque compacta? Cur os conangustius

p. 19.

tenuius et densius, quo proprius carnes fortissimum
muscularum adiacent? contra vero alia ossa trahi
rara sint? Probat porro hanc de ossificatione
sententiam, ex calli genesi, in qua succus non
tantum, sed ex arteriolis periostei aut dura
exsudat, nec non ex praeternaturali ossificatione
teriarum quae non in membranis suis ossificantur
in quarum cellulas effundi succum osseum videtur.

p. 24. At cum Cl. Auctori objici possit, propositam sententiam tantum de latis ossibus valere, non omnia ossa lata esse, ita respondet, ut doceat, vel membranam, tantum liquidi secernere posse, quantum requiritur. Attamen non negari potest, quae dupli membrana inuestiuntur, firmioris, quae vnicam tantum tunicam habent, spongiosae resque ideo osseum longorum extremitates et midioresque, mediis eorum partibus, quae internum quoque periosteum habent. Afferit quidem **BASTERVS**, deficere in abortibus canines cylindraceorum osseum, adeo in adultis manifestas. At, si hae quoque deficerent, aderet tamen interius membrana, in qua vasa ducuntur. Per osseum, quae aliis ossibus iungitur, superficies membrana inuestitur, periosteo tenuiore, quae, quoniam tenuissima sit, concretionem tamen osseum impedit potest. Nec deest periosteum, ut **WINSLOVS** vult, vbi ligamenta adhaerent, sed deesse transiit detur, cum osseum poros subeat, et tam parvum pulvinum habent, ut membranam nullo modo inueniatur.

p. 26. queat. His praemissis, ad dentium originem socius uertit Noster, veterumque de ea sententias colligit. Non omnes molares in utero formantur, cum trans posteriorum molarium ne vestigium quidem in vena adsit. Eodem vero modo, quo reliqua ossa corporis nostri, et dentes sunt. Ambit enim nascentis dentis interiam, membrana vasculosa, qualis circa reliquias

qua formaturi dentis fons, non vero in germine
 VLAUCHARDUS vult, quaerenda est. Nam non a
 formari dens incipit, sed marmorea pars et coro-
 natio ita oritur, vt in medio cavitas, germine seu
 fucco, repleta maneat, quae sensim sensim
 mutatur. Negue folliculus cum pulpa interiore
 mutatur, sed periosteum dentis fit. Quae p. 30.
 CL. Auctore de differentiis vtriusque maxillae,
 ioribus et adultis exponuntur, ea omnia repetere
 longum foret, quapropter quaedam adducere
 sufficiat. Vtriusque maxillae ossa in vniuer-
 magis leuia, turgida, et intus laxiora et rariora,
 neque aliter comparatae sunt in iunioribus, quam
 multis. Diuisio maxillae inferioris in septennum
 eorum maxillitis, nunquam adhuc euidens est, sed
 inter angustissimam aliquam lineam, ne vestigium
 nem huius diuisionis appareat, cum ea concretio
 ante tertium aetatis annum fiat. Fissurae in ossibus
 existentes, a Nostro aliter ac ab ALBINO de-
 libantur, notaturque ab eo, se nunquam in septen-
 nos has fissuras mutatas vidisse, quod in puerulis
 contingere, ALBINUS scripsit.

In dissertatione posteriore Noster, de dentibus, qui
 circa septimum aetatis annum, in mandibulis conspi-
 cuuntur, in vniuersum, et de quois eorum ordine,
 licet de primo et secundo qui sub priore, aut super
 eum pro maxillae diuerfitate latet, agit. Deinde al-
 libet in vtraque maxilla conspicuos describit, et de
 eorum diuersitate disputat. Tunc de canalibus ossis
 vis vasorum ad dentes exponit, tandemque visum
 radicum theoriae mandibularum atque dentium in-
 dicat. Cum vero rerum et annotationum subtiliter
 explicatarum summa copia sit, licet nobis ex vni-
 uersa hac tractatione, quaedam tantum specimenis
 adducere. Ipsam enim rerum subtilium descri-
 ptio-

p. 8. optionem nimis contrahentes, obscuritatis optem
 effugere possemus. Quo plures ex dentibus
 maxillarum puerorum inferioribus latent, incon-
 venient' ea Cl. Auctori placuit sectio, que
 riore maxillae inferioris parte, inter arcu-
 rem et basin maxillae, media pars ab uno
 coronoideo, ad alterum usque, bis serrata
 et intermedia pars cultro aut scalpro esca-
 tur. Sunt vero in quavis puerorum maxilla
 quatuor dentes, ex quibus quatuordecim in
 reconditi adhuc latent. Molarium dentis
 ordinis coronae obtenguntur membrana, ut
 cartilaginea, aut saltem duriuscula et quasi
 Ea vero non differt ab ea substantia, que in
 natis omnes alveolos claudit, et ad gingivam re-
 p. 11. in qua, ex parte tantum, cauissa difficilis dentibus
 esse videtur. Secundi ordinis dentes singuli,
 liuida membranosa substantia superinducuntur,
 omnes radice destituuntur, cum in quatuor in
 inferioris incisoribus tales iam, et si minus lo-
 p. 13. pareant. Si dentes, qui in maxilla superiori
 noscere et inspicere volumus, similis sectio, et
 inferiore maxilla, a spina narium usque ad tuberosi-
 xillaris, vel a parte inferiore apophyseos pul-
 p. 15. secundum arcum alveolarem facienda est. Qua-
 gis autem mirum videatur, dentes tantae mag-
 nis in maxillis latere, et ita quidem latere, et
 mitatem nullam faciei pariant, eo maiorem
 Cl. Auctor in situ horum describendo et diligenter
 ostendit enim, a summa rerum
 Opifice, horum situm ita ordinatum esse, ut
 sapientia in eo eligendo adhibita clare exinde
 p. 31. Canalis per inferiorem maxillam decurrentes,
 rum ossibus non simpliciter per os ducitur, sed
 quadam lamina ossis, foramiulis hinc inde
 conclusus, facile a substantia cellulosa di-

o, quae facit, ut priores dentes circa septimum annum in nutritionis defectu posita est. Cum enim dentum vascula sanguinea, per alveolos se- procedant, iis compressis et obliteratis priores mori et lente quideam oportet. Cum vero anno circa radices fiat, clarum est, cur dentes, ante cadunt, nullam vel destructam radicem, qui tamen, magis integrum habeant. Hoc, de modo magis, quam de ceteris valet, siquidem homines, quae recta secundis dentibus innituntur, quam caninorum et incisorum compri- saporro ex his patet, cur alveoli, qui secundos continent, ampliores sint ipsis dentibus, si enim comprehendenter dentem, longe citius caderent, cum primi ordinis vasis compressis, quam, cum diores sunt alveoli, cadunt. Caussa vero, cur circumatum aetatis annum dentes priores cadant, cum in angustatis alveolis, elongatis scilicet maxillarioris laminis ab actione vicinorum musculo- posita est. Non utile videtur, priores dentes p. 36. amollere, quam secundi succedant, cum vasculis dum compressis, effusus stagnansque liquor, secundum corrumpere possit. Si molares priores non portuno tempore remouentur, et ab inferiore la- re parte coronae dentis posterioris, aut alveolo suffato, vasa prioris dentis comprimuntur, stasis horum in secundo oritur, et abscessus in superiore villa maxime metuendus; cum et antri HIGMORT ientes facile exedi possint, et in ipso antro inflam- do et difficillimae curationis abscessus, circuitu quinis intercepto et stagnantibus humoribus, ori- nit. Gingivarum sectio in difficultate dentitione insti- tuta non est, nisi, ubi sola levitas membranae tulagineae, quae alveolos claudit, dentem eruptu- retinet. Alter enim citiusque secta, callosa fit et his adhuc eruptionem dentis difficultorem reddit.

p. 37.

La Medecine d'Armee, contenant des moyens
aisés de préserver de maladies, sur terre et au
mer dans toutes sortes de Pays et d'en guer-
rir, sans beaucoup de remedes ni de deper-
ses, les Gens de Guerre et autres de quelque
condition qu'ils soient. Par M. DE MEYSE-
REY, Medecin ordinaire du Roi, Ancien Me-
decin des Armees de Sa Majesté en Italie et en
Allemagne et Correspondant de l'Academie
Royale des sciences de Paris. Tome premier
A Paris, chez la Veuve Cavalier et Fils, 1754
12. Alph. I pl. 22. Tome second Alph. I.
pl. 19 Tome troisième pl. 16.

h. e.

Medicina castrensis, continens auxilia, morbos
terrae et mari, in omnibus quibuscunque re-
gionibus praeuertendi, et absque multis re-
mediis, nec impensis milites aliquosque cuius-
cunque conditionis curandi Auctore CL
MEYSE REY. Tomus I. II. III. etc.

Eduabus partibus hic liber componitur: in primis
auxilia exponuntur quae homines aduersus mor-
bos, aliquando futuros, defendunt; in posteriori
vero, quam secundus et tertius tomus constitutus
methodus communicatur, quae praesentes iam mor-
bos auferre docet. Sub finem nonnullae subse-
quentur formulae, quae ostendunt, quomodo na-
ria, non adeo magni sed vilioris pretiis, componi pos-
sint remedia. Si ipsam medendi methodum con-
templemur, curationem quidem morborum aliquos

omos

omne id, quod secundum anni tempora, regiones et temperamenta proflit vel noceat, indigitatum comprehendimus, causas vero morborum, symptomata et eventum hinc inde leuiter et paucis tantum Cl. Auctorem tetegisse, conspicimus. Caeterum omnia, quae hic terponuntur, ita comparata sunt, ut artis quidem peritis minus notae non sint, iis tamen, qui hospites in medisina sunt, vel eam e longinquo salutant, inferuire et utilitati esse possint. Ita namque in primo tomo regulae, militibus in primis obseruandae, praescribuntur, quae eos instruant, quomodo sanitas conferuari morbique imminentes auerti queant; insimul etiam auxilia indicantur, quae variis affectionibus, corpus externum infestantibus, mederi solent: in secundo autem tomo febres et inflammatorii morbi, inque tertio tomo particulares morbi et pauca de vulneribus eorumque curatione explicantur. Qui vero anno praecedente evulgatus fuit libellus *), maximam partem, tum quoad ipsa verba, tum quoad primaria momenta hic recusus reperitur. Cum itaque nihil nobis excerpere licuerit, paucis his, quae de libro isto in genere indicare potuimus, supercedere placebit.

Methode aisée et peu couteuse, de traiter avec succès plusieurs maladies épidémiques, comme la suette, la fièvre miliaire, les fièvres pourprées, putrides, vermineuses et malignes, suivie dans différents endroits du Royaume et des Pays étrangers, avec les moyens de s'en préserver. Par M. de MEYERÉY. Seconde Edition, revue et augmentée. A Paris chez la Veuve Cavalier et fils, 1753. 8.
pl. 5.

Contenta in hac parte.

1. LUCAS, *Essay on Waters* p. 7
2. MALOUIN, *Chimie medicinale* p. 35
3. MACQUER, *Elementa de chymie theorique* p. 35
4. ERHART, *Oekonomische Pflanzenhistorie, XII Bände* p. 34
5. MENDES DA COSTA, *Natural History of Fossils* p. 66
6. HALLERI *Disputationes ad morborum historiam et curationem facientes. Tom. VII. Pars I. et II.* p. 78
7. CARTHEUSERI *Elementa Chimiae dogmatico experimentalis* p. 32
8. HILLARY, *the Nature, properties and laws of Motion of fire cet.* p. 83
9. LINNAEI *Amoenitatis Academicae Volumina V* p. 90
10. GOULARD, *Traité sur les effets des préparations de Plomb et principalement de l'extract de Sanguine cet.* p. 113
11. *Eiusdem, Remarques et observations pratiques sur les maladies Veneriennes* p. 117
12. GELLERT *Anfangsgründe zur metallurgischen Chymie* p. 121
13. *Eiusdem, Anfangsgründe zur Probierkunst* p. 121
14. BRISSON, *Regnum animale in classes IX distributum cet.* p. 129
15. POUTEAU, *Mélanges de Chirurgie* p. 140
16. Hydrops. *Disputatio medica* p. 153
17. HEUERMANNS *Physiologie, vier Theile* p. 161
18. Hygiène dogmatico-practica cet. p. 168
19. GABLO, *opuscula medico-practica* p. 174
20. DE SAUVAGES, *Methodus followrum septentrionum Diss. I. et II.* p. 177
21. LANCKE, *de Ossibus mandibularum puerorum* p. 184
22. DE MEYSEKEY *La Medecine d'Armee Tom. III* p. 190

* * *